Franz Werfel

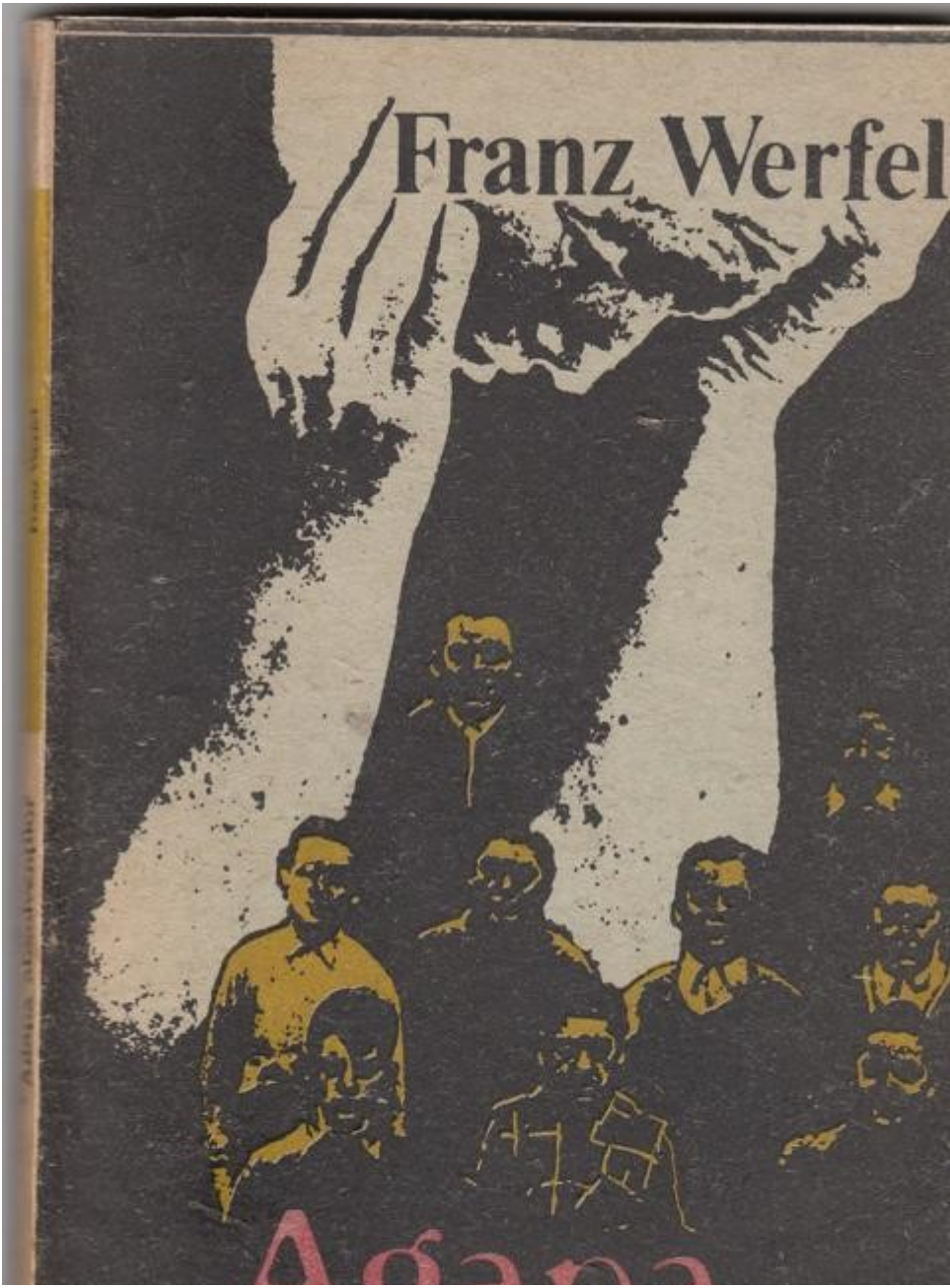

Agapa

FRANZ WERFEL

AGAPA ABSOLVENŢILOR

În româneşte de
EMERIC ŞI MARCELA DEUTSCH
Editura UNIVERS
Bucureşti, 1988

Franz Werfel
Der Abiturientenlag
1985

Fischer Naschenbuch Verlag, Frankfurt, 1985
Copyright 1928 by Paul Zsolnay Verlag e renewed 1955 by Alma Mahler-Werfel
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii UNIVERS

„Iubirea este singura modalitate de a te apăra în faţa superiorităţii celuilalt”.

GOETHE: „Afinităţile elective”.

I

Judecătorul de instrucţie, consilier de tribunal de land, doctor Ernst Sebastian, îşi stinse ţigara abia pe jumătate fumată. Nu obişnuia să fumeze în timp ce era în exerciţiul funcţiunii. Mai avea în faţă un interogatoriu. Cum se apropiau orele şase şi razele soarelui băteau din ce în ce mai oblic în scaunul destinat împricinatului – de fiecare dată un om zdrobit, stând ghemuit în faţa biroului –, Sebastian îşi propuse să zorească lucrurile. De altminteri, făgăduise ferm profesorului de gimnaziu Johann Burda că nu va lipsi sub niciun motiv de la întâlnirea din acea seară. Era pur şi simplu impresionant cu cât zel se ocupase acest Burda de organizarea unei sărbătoriri prin excelenţă inutilă şi cât se poate de ipocrită. Un sentimental, care schimbase pe neobservate locul din bancă cu cel de la catedră, acesta era profesorul Burda cu privirea lui blândă. Cu greu putea fi calificat ca autentic ciceronean stilul în care redactase invitaţiile trimise foştilor colegi, prin care îi ruga „să onoreze cu prezenţa lor jubileul de douăzeci şi cinci de ani al promoţiei anului una mie nouă sute doi a şcolii Nikolausgymnasium”.

În primul moment, fiind hotărât categoric să nu participe la întâlnire, Sebastian a lăsat scrisoarea primită fără răspuns. Dar Burda a apărut personal în biroul lui şi a stăruit, făcând uz de cuvinte pline de un elan copilăros, pentru a-i smulge promisiunea de participare. Ar fi fost total nepoliticos să respingă o atât de insistentă

rugăminte. De altfel, se strecurase în joc o uşoară şi surda curiozitate, de care Sebastian nu şi-a dat însă seama.

Judecătorul de instrucţie era un om în al cărui vocabular ocupa un loc important noţiunea de „tranziţie”. Trecerile de la starea de somn la aceea de veghe, de la activitatea de serviciu la viaţa particulară, de la concediu la viaţa cotidiană îi solicitau mult timp şi erau legate de mici şi supărătoare dificultăţi. Chiar şi azi, îi va lua cel puţin două ore plicticoasa procedură a transpunerii sale într-o altă situaţie. Primele momente petrecute în oricare societate, până şi intrarea într-un salon cunoscut, salutul, sărutatul mâinii, o conversaţie superficială, o degajare simulată, toate acestea îi solicitau, fie şi într-un mediu familiar, întreaga fiinţă. Cu cât mai multă disponibilitate nervoasă trebuia să fii pregătit pentru a te revedea cu o droaie de bărbaţi îmbătrâniţi, care se tutuiau fără nicio motivare după atâtn amar de vreme!

Sebastian apăsă nerăbdător pe sonerie şi ordonă aducerea inculpatului. Între timp, frunzări dosarul: „Asasinarea prostituatei Klementine Feichtinger”. După părerea na, cazul era foarte neclar. Poate că lipsa de claritate se explica prin faptul că el însuşi nu l-a aprofundat destul. Nu-şi mai amintea dacă un factor exterior sau o inhibiţie lăuntrică îl împiedicase, cu o zi înainte, să studieze dosarul până la capăt. Din fericire, azi urmasă aibă loc cel dintâi interogatoriu al persoanei bănuite de omor.

Sebastian era un jurist foarte modern. Deşi avea convingerea ca nicio putere din lume nu ar putea să ridice starea de război legitimă ce se instaurează între judecător şi inculpat, totuşi, întrucât unul dintre beligeranţi, şi anume judecătorul, se bucură de un avantaj mult prea mare, considera că omenia ar cere să se acorde celui dezavantajat în joc un „avans de câteva puncte”. Uneori,

se încumeta chiar să afirme, în cursul discuţiilor purtate cu colegi ce nu erau de aceeaşi părere cu el, că judecătorul ar trebui să lase o parte din trupele sale să lupte de partea inamicului; aceasta ar fi necesar nu numai în interesul justiţiei, ci mai ales pentru cristalizarea adevărului. În străfundul sufletului său, acest judecător detesta toate micile subtrefugii devenite uzuale în practica instrucţiei, precum interogatoriul cu confruntări, întrebări cu încuietori, curse întinse prin contraziceri, atacuri prin surprindere. El condamna asemenea procedee, taxându-le drept un fel de „malleus maleficarum”, ciocan medieval de vrăjitoare, regulament de tortură al justiţiei moderne.

Ernst Sebastian avea convingeri solide, pe care le expusese de mai multe ori în reviste de criminalistică.

De pildă, despre „primul interogatoriu”. După concepţia sa, acesta trebuia să se desfăşoare sub forma unei conversaţii libere. Judecător şi inculpat trebuiau să-şi acorde reciproc totală încredere spre a se putea trece la o fructuoasă conlucrare ulterioară. Însă încrederea putea domni numai dacă judecătorul recunoştea, cu toată francheţea inimii, celui-încă-necondamnat poziţia de egalitate ca om. Pentru ca din relaţia specifică dintre apărătorul legii şi violatorul legii să poată răsări cristalul adevărului se cere în mod imperios o întâlnire umană a celor două părţi, neapărat a celor două.

Sebastian nutrea o reală pasiune pentru funcţia sa, pentru profesia, nu prea apreciată, de judecător de instrucţie. De multe ori ar fi avut prilejul să ajungă în funcţii mai înalte. Avea patruzeci şi trei de ani, era consilier de tribunal de land şi îl aştepta titlul de consilier aulic. El se pricepea totuşi să se ferească de orice avansare. Postul de judecător de instrucţie era rezervat de obicei unor oameni mai tineri. Printre judecători se spunea că pentru această meserie era bun orice comisar de poliţie

cât de cât inteligent. Sebastian era de altă părere. Cu câteva luni în urmă fusese convocat de ministrul justiţiei personal pentru a-l determina să-şi schimbe punctul de vedere. Zadarnic! Se şuşotea că lipsa de ambiţie a lui Sebastian nu este altceva decât aroganţă. Tatăl său ocupase, în timpul monarhiei, cea mai înaltă funcţie în ierarhia magistraţilor, aceea de preşedinte al Tribunalului suprem. Fiul său era un bărbat spiritual, un invitat bine văzut în înalta societate, în multe din castelele Austriei de altă dată. Lui, situaţia socială dobândită îi era suficientă.

Consilierul de tribunal îşi arunca privirea spre uşă şi se scula în picioare. Unul din principiile sale era acela de a primi inculpaţii ca pe nişte oaspeţi.

Arestatul preventiv care intra la el în acea clipă lăsa impresia unui bărbat cu cel puţin zece ani mai în vârstă decât era el. Cu genunchii tremurând, s-a oprit la o distanţă apreciabilă, ţinându-şi capul aplecat – un gest bine cunoscut de judecător şi care demonstra, fără niciun dubiu, că omul se afla pentru prima oară într-o asemenea situaţie.

Sebastian aşteptă până ce gardianul ieşi din cameră, după care, cu o voce clară, al cărei sunet metalic, compus de el însuşi, trebuia să exprime laolaltă fermitate şi bunătate, rosti:

— Deci dumneavoastră sunteţi domnul Adler? Bună ziua!

Îi întinse mâna. Omul, având capul aplecat, n-a observat-o. Sebastian nu şi-a retras mâna întinsă, ci şi-a aşezat-o – ca şi cum aceasta i-ar fi fost intenţia de la bun început prin schiţarea gestului excesiv – pe marginea biroului. Acum, vocea lui sună alert şi estompat:

— Veniţi mai aproape, domnule Adler! Numele meu este doctor Sebastian.

Acuzatul nu se urni din loc.

Judecătorul continuă, vorbind repede şi cu o voce mai slabă:

— Domnule Adler, ne-am întâlnit astăzi, în acest loc, numai pentru a ne cunoaşte puţin. Să nu vă fie teamă! După cum vedeţi, la convorbirea noastră nu este de faţă niciun martor. Secretarul meu nu-i aici, programul de lucru s-a terminat de mult. Puteţi vorbi liniştit. În faţa judecăţii, sunteţi răspunzător numai pentru acele declaraţii care sunt trecute în procesul verbal şi care poartă semnătura dumneavoastră. Văd pe faţa dumneavoastră că interpretaţi greşit poziţia mea, poziţia judecătorului de instrucţie. Să ştiţi că eu nu sunt duşmanul dumneavoastră. Eu nu am misiunea de a dovedi cu orice preţ vinovăţia dumneavoastră, ci pe aceea de a investiga. N-aş putea deveni adversarul dumneavoastră decât din clipa în care aş fi încredinţat că motivele de suspiciune care vă sunt puse în cârcă sunt reale. Dar nu sunt deloc convins de aşa ceva, domnule Adler. Vă rog să înţelegeţi bine ceea ce vreau să spun prin aceasta: Nu am nici cel mai mic interes de a construi eu o dovadă de vinovăţie împotriva dumneavoastră. Alţi judecători de instrucţie v-ar expune, poate, într-un asemenea moment, circumstanţele atenuante prevăzute de lege în cazul unei mărturisiri făcute fără nicio teamă. În ceea ce mă priveşte, eu renunţ la o astfel de expunere. Vă rog să reţineţi că eu nu văd în dumneavoastră un acuzat, ci doar un om care, într-un fel sau altul, a ajuns în încurcătură. Aşadar, curaj, domnule Adler! Luaţi loc, vă rog.

Adler se apropie încet de scaun şi se aşeză. Primul lucru care îl izbi pe Sebastian la acest om fu chelia lui mare, acoperită de umflături şi adâncituri care o făceau să arate ca o strachină uzată. Cununa de păr din jurul cheliei era formată din laţe destul de lungi, de un cenuşiu murdar. De aceeaşi culoare era şi barba tunsă rotund. Fruntea îi

era atât de proeminentă, încât părea că tinde să treacă peste lentilele dublu şlefuite, care acopereau nişte ochi inflamaţi, mărginiţi de gene rănite din cauza blefaritei. Era un bărbat nici prea înalt, nici prea scund, îmbrăcat nici bine, nici prost.

Sebastian scotoci cu mintea în bogata lui colecţie de chipuri, acumulată de-a lungul experienţei sale sociale de magistrat, pentru a-l încadra pe omul din faţa lui: aduce a redactor de noapte la un ziar. După aceea, scoase dintr-un teanc de hârtii fişa conţinând datele personale ale lui Adler. Vorbele pe care le pronunţă pe un ton nazal nu izbuteau să disimuleze ironia maliţioasă, de obicei prezentă într-o asemenea situaţie încărcată de o tensiune inconfortabilă.

— Domnule Adler, trebuie să treceţi prin unele mici formalităţi inerente situaţiei.

În continuare, citi din fişă:

— Franz Josef Adler, născut la 17 aprilie 1884, la Gablonz în Boemia...

Tacticos, dădu hârtia deoparte:

— Nu aveţi decât patruzeci şi patru de ani?! Dar asta-i...

Înghiţi restul frazei spre a nu-l mâhni pe învinuit.

Realizând cu mirare că este un om de aceeaşi vârstă cu el, îşi trecu mâna peste părul său bogat şi îşi mângâie obrajii netezi şi încă viguroşi. Puse deoparte întregul dosar şi, fără nicio introducere, trecu la interogatoriu:

— Fiţi amabil, spuneţi-mi ce studii aveţi, domnule Adler?

Bărbatul din faţa lui avea o voce ciudată. Scotea cuvintele rapid şi le reînghiţea numaidecât. Consoanele şuierătoare dominau, imprimând rostirii o stranie demnitate, punctată şi de plecăciunile ezitante, întrucâtva caracteristice unui miop, cu care îşi încheia Adler frazele

din când în când. Chipul îi exprima o politeţe desperată şi se înroşea des şi nemotivat. Până şi pleoapele i se înroşeau, iar fruntea proeminentă i se acoperea de pete roşii largi şi pronunţate. Sebastian observa toate acestea fără să fie nevoit să examineze prea mult faţa suspectului. Intuia că, în pofida desperatei politeţi şi a ciudatei demnităţi, chipul acesta rânjeşte de o manieră inimitabilă, ca şi cum ar fi în căutarea unui complice care să-l găsească tot atât de ridicol pe cât se simte el însuşi.

Adler începu să relateze:

— Am făcut liceul. Din păcate am fost silit să-mi întrerup şcoala. Mai târziu, am reuşit să recuperez câte ceva, audiind, timp de câteva semestre, cursul de filosofie la Universitatea din Berlin; am audiat şi cursuri de istorie. Oricum, titlul de doctor n-am ajuns să-l iau.

O plecăciune ezitantă.

Ascultându-l, Sebastian începu să manifeste o anumită stimă:

— Pregătirea dumneavoastră vă va fi de folos, domnule Adler. Acum spuneţi-mi însă câteva cuvinte despre profesiunea dumneavoastră. Cum vă asiguraţi existenţa?

Zăbovind mult asupra răspunsului, Adler zise în cele din urmă:

— Trăiesc din şarade.

Sebastian se opri asupra răspunsului paradoxal, înainte de a-şi exprima uimirea:

— Din şarade? Ce înseamnă asta?

Adler îşi întoarse încet reverul hainei şi arătă o insignă: un semn de întrebare mare, auriu, pe un fond albastru.

— Sunt secretarul Clubului şaradiştilor.

Această explicaţie l-a deranjat oarecum pe judecător. În vocea lui s-a strecurat un ton rece şi puţin încordat:

— Foarte misterios! Numai că eu v-am întrebat despre profesiunea dumneavoastră.

— Exact, domnule consilier şef de tribunal de land. Elaborez şarade pentru ziare.

Doctorul Sebastian luă un creion în mână şi începu să tragă linioare şi să mâzgălească pe bucata de sugativă ce o avea în faţă...

— Deci, şarade! Cuvinte încrucişate, logogrife, rebusuri, oracole în versuri şi proză! Foarte bine! înţeleg. Dar spuneţi-mi, domnule Adler, vă puteţi asigura o existenţă satisfăcătoare din furnizarea de şarade ziarelor?

Politicos, Adler şuieră răspunsul:

— Depinde de împrejurări, domnule consilier aulic. Mă mulţumesc cu puţin. Mă mai ocup şi de curse de cai şi cu probleme de şah.

Sebastian îşi aţinti privirea, îndelung şi pătrunzător, asupra desenului schiţat de el pe sugativă. Începu să-l completeze, să-l mai retuşeze şi, fără să-şi ridice ochii, spuse:

— Mărturisiţi-mi, vă rog, un lucru. Aşa-i că frecventaţi des prostituatele?

Adler ridică din umeri şi făcu un gest cu mâna care voia să însemne: Uitaţi-vă la mine, ce altceva aş putea face?

Judecătorul afişă un zâmbet binevoitor cu care voia să spună că el înţelege orice şi iartă totul:

— Domnule Adler, în privinţa aceasta îmi puteţi relata tot adevărul. Suntem între bărbaţi. Şi încă oameni moderni şi culţi. Eu nu văd deloc ceva ruşinos în asemenea lucruri. Fiecare trebuie să-şi rezolve problema într-un fel. Unul este căsătorit, altul o face pe Don Juan, unul este senzual, altul, lipsit de temperament, câte unul este îndrăzneţ, celălalt, timid. Vă rog să vorbiţi deschis, fără reticenţe!

Inculpatului nu-i venea tot atât de uşor să facă

mărturisirea pe cât îi fusese de uşor judecătorului să i-o ceară. După un răstimp, admise totuşi:

— Da, aşa este. Din când în când frecventez prostituate.

— Preferaţi fetele de stradă sau stabilimentele?

— Îmi este total indiferent, domnule consilier aulic.

Sebastian nu-şi mai amintea unde a vrut să ajungă formulând o asemenea întrebare. Pur şi simplu îi scăpa. Simţi nevoia să se mai scuze o dată pentru obiectul curiozităţii sale. Totuşi, trebuia să meargă mai departe:

— Şi cum e cu statornicia, domnule Adler? Vizitaţi timp mai îndelungat una şi aceeaşi fată sau le schimbaţi frecvent?

Intuind o cursă în aceste cuvinte, Adler dădu un răspuns evaziv.

Sebastian continua să se uite la foaia de hârtie pe care o avea pe birou. Conform principiilor sale, evita să facă uz de privire pentru a-şi pune în încurcătură adversarul în cursul primului interogatoriu pe care îl voia degajat, aceasta cu atât mai mult atunci când se apropia de elementele esenţiale ale cazului.

— Dar trebuie să recunoaşteţi, domnule Adler, că aţi cunoscut-o bine şi aţi vizitat-o multă vreme pe Feichtinger.

Adler nu şovăi nicio clipă:

— Am întâlnit-o în total de trei ori, din care de două ori în propria ei locuinţă.

Şi cu un gest plin de amărăciune, adăugă:

— Din păcate.

Fără să-şi întrerupă mâzgălitul hârtiei, Sebastian spuse:

— Iertaţi-mi întrebarea, domnule Adler. Nu are legătură directă cu problema, totuşi... N-aţi avut niciodată o soţie, o iubită, înţeleg pe cineva al dumneavoastră, pe cineva de alt soi decât acest gen de fete?

Adler păstră tăcere.

Sebastian se pregătea pentru o nouă întrebare, când auzi un răspuns:

— Nu, niciodată n-am cunoscut alte femei decât asemenea fete. La ce bun?!

— Şi când anume – dacă-mi îngăduiţi să vă întreb – a început la dumneavoastră această deosebită pasiune pentru prostituate?

Vocea învinuitului, intonaţia lui de om cu o demnitate stranie, au sunat puţin mai răspicat:

— Nu ştiu dacă se poate vorbi de o pasiune deosebită. Asta mi-a adus mie viaţa în cale. Prima oară, pe când eram încă licean...

Brusc, de pe buzele doctorului Ernst Sebastian ţâşni:

— Nu se poate!

Cuvintele nu erau adresate învinuitului, ci sugativei de pe biroul său.

Jucându-se şi desenând cu creionul în mână, scrisese pe sugativă, fără să-şi dea seama, două cuvinte, cuvinte ce nu exprimau nimic de mirare, numele şi prenumele arestatului, numai că erau trecute în ordine inversă: nu Franz Adler, ci Adler Franz!

În şcolile, serviciile publice, registrele de stare civilă, listele de alegători din vechea Austrie, exista obiceiul de a se scrie numele de familie înaintea prenumelui, şi nu invers. Poate că se păstrează şi acum acest obicei. Mâna lui Sebastian se conformase, deci, unei vechi obişnuinţe scriind: „Adler Franz”.

Judecătorul de instrucţie rupse bucata de sugativă, o mototoli şi o aruncă la coş. Cu o accentuată nerăbdare nervoasă în glas, îi ceru învinuitului:

— Povestiţi-mi amănunţit, vă rog, cum aţi ajuns s-o cunoaşteţi pe Klementine Feichtinger.

Adler începu cu multă precauţie să-şi compună

depoziţia. Lăsa pauze lungi după fiecare frază, ca şi cum ar fi simţit nevoia să examineze pas cu pas terenul relatării sale pentru a vedea dacă rezistă. Urmărea efectul spuselor sale pe mina judecătorului, nu observa însă decât semne ale unei lipse de atenţie nefiresc încordată.

Sebastian nu reţinea niciun cuvânt din depoziţie.

Razele aurii dublate de umbre pe care le trimitea soarele crepuscular îl luminau puternic pe învinuitul aşezat, aşa cum se cuvine, pe scaunul de acuzat. Ele scoteau în evidenţă ridurile adânci de pe faţa acestui bărbat de patruzeci şi trei de ani, care arăta ca un om bătrân. Fruntea, chelia cu umflăturile şi cutele ciudate parcă ardeau sub fasciculul roşu de lumină, aşa cum păreau că ard şi coroana de păr din jurul capului şi barba lui rotundă.

Lui Sebastian îi revenea mereu în minte acelaşi lucru: părul roşu. Bineînţeles, păr roşu! Culoarea naturală a fost neîndoielnic roşu-ruginiu. Îi lipsesc sprâncenele. O miopie ieşită din comun. Dar ce importanţă au toate acestea în raport cu... El însuşi rămase uluit de ideea cu totul neaşteptată care-i veni în minte: Ce reprezintă toate acestea faţă de străfulgerarea pe care a simţit-o? întrerupse brusc relatarea împricinatului:

— Numele dumitale este, aşadar, Franz Adler?

Adler îl privi speriat. Trebuia să fie atent. Se strecurase cumva o săgeată indirectă? răspunse, bâlbâindu-se:

— Acesta este, domnule consilier aulic. De ce mă întrebaţi?

Sebastian zâmbi uşor. Întinse mâna spre sonerie şi apăsă pe buton:

— Sunteţi liber acum, stimate domnule Adler. Mulţumesc. Pentru azi ajunge. Vom relua discuţia luni dimineaţa, cu forţe proaspete. Avem timp toată ziua de

duminică să ne odihnim şi să ne gândim. Odihniţi-vă şi meditaţi, domnule Adler. Mulţumesc.

Îi întinse mâna, pe care arestatul în stare de cercetare i-o prinse fără vlagă, cu nehotărârea sfioasă a celui aflat în situaţia de umilit. Dar nici nu ajunse la uşă, când îl auzi din nou pe judecător:

— Adler!

Pentru prima oară Sebastian a spus „Adler” şi nu „domnule Adler”.

Cel strigat, străbătut de un fior, răspunse fără a-şi întoarce complet trupul:

— Ordonaţi, domnule consilier aulic.

Sebastian, cu capul uşor aplecat înainte, îl întrebă:

— De când locuiţi în acest oraş?

Înainte de a răspunde, Adler reflectă o clipă în maniera sa bănuitoare:

— Eu, domnule consilier aulic? De doi ani.

— Deci cu doi ani în urmă aţi revenit în acest oraş?

Întors cu faţa spre uşă, Adler repetă pe un ton neutru:

— Da, cu doi ani în urmă.

Ca şi cum ar fi aflat un lucru extrem de important şi greu de admis, Sebastian îşi duse două degete ale mâinii drepte la rădăcina nasului şi îşi aţinti privirea spre podea, după care îşi îndreptă trupul şi, luându-şi tonul lui obişnuit în exerciţiul funcţiunii, zise:

— Domnule Adler, dacă s-ar întâmpla să aveţi vreo nemulţumire, cred că ştiţi că eu sunt cel căruia vă puteţi adresa.

Sebastian rămase atent cu privirea spre uşă, până ce zgomotul paşilor gardianului şi ai arestatului se pierdu pe culoarul cel lung. Apoi reveni la biroul său şi, dând curs unei porniri incerte, trase cu putere nenumăratele sertare. În faţa ochilor i s-a înfăţişat o dezordine imundă, un amestec de obiecte de serviciu îmbâcsite de praf, de acte

şi scrisori personale. Toate aceste hârtii îi provocau valuri sufocante de greaţă şi desperare. Sebastian suferea de obiceiul chinuitor de a nu se despărţi de orice era scris. Îi venea foarte greu să rupă o scrisoare veche, o însemnare, ba chiar şi un text în practică rezolvat. Mai aruncă o privire fugară spre acest iad trist de hârtii şi trânti la loc sertarele. Nu va reuşi nicicând să pună în ordine, să prelucreze şi să îndosarieze toată harababura asta de hârtii!

Mâinile lui Sebastian se înnegriseră de praful adunat de ani de zile. Se duse la chiuvetă, unde zăbovi nemişcat. În loc să deschidă robinetul, îşi luă subit pălăria de pe cuier şi, ca şi cum nu mai putea suporta să rămână în încăperea aceea, părăsi clădirea tribunalului într-o grabă necaracteristică lui.

II

Când Sebastian păşi în salonul rezervat al localului Adriakeller, majoritatea domnilor decişi să participe la jubileu erau deja adunaţi.

O fotografie de grup, înfăţişând o piramidă teşită, compusă dintr-un grup de tineri orânduiţi simetric, trecea tocmai din mână în mână. Legenda înscrisă pe ea informa că tinerii aşezaţi pe trei rânduri – ghemuit, şezând, în picioare – erau bacalaureaţii promoţiei una mie nouă sute doi a liceului imperial-regal de stat Sankt Nikolaus.

Toate figurile din fotografia învechită dobândiseră, prin scurgerea timpului, un iz puţin ridicol. Unii crescuseră în înălţime şi parcă ieşeau din haine, alţii se opriseră din creştere şi, în costumele lor prea largi, arătau ca nişte cozonaci necrescuţi. Capetele lor erau acoperite în modul cel mai năstruşnic, ceea ce înviora imaginea: pălării de ţăran, şepci de sport, berete de marinar. Un căpşor

întreprinzător purta chiar o pălărie tare de paradă, denumită melon sau pălărie neagră de sărbătoare. După douăzeci şi cinci de ani, se mai vedea în fotografie gropiţa făcută în pălărie de apăsarea unui deget, care, în ceasul acela de demult, stricase forma impecabilă a calotei.

Fotografia se îngălbenise, căpătase pete. Şi totuşi, pe hârtia lucioasă îngălbenită părea să dăinuiască umiditatea, semnele tenului stricat atât de caracteristice adolescenţilor. Cu siguranţă că niciun expert legist de la tribunal nu ar fi fost în stare să identifice exacta fizionomie adolescentină a fiecăruia din bărbaţii ce-şi sărbătoreau aici propria tinereţe.

Şi lui Sebastian i-au trebuit câteva clipe pentru a se recunoaşte în tânărul cu totul străin ce fusese el însuşi. Stătea în rândul al treilea, în spatele dirigintelui clasei, profesorul Kio, plasat în centrul tabloului şi la care se vedea cum îşi muşca buza de jos cu o înverşunare soldăţească. Sebastian s-a găsit de-a dreptul antipatic; poziţia strâmbă a capului, paloarea pronunţată a obrajilor, nasul mult prea ascuţit, toate acestea îi produceau o senzaţie dezagreabilă. Cât este de bine că îmbătrânim, că o moarte ce se aşterne în fiecare clipă şterge fără întrerupere din trăsăturile noastre! N-ar trebui să ne lăsăm niciodată fotografiaţi.

Sebastian voia tocmai să identifice un alt băiat din fotografie, când aceasta i-a fost smulsă din mână.

Cu chipul său radiind blândeţe, profesorul Burda îl salută pe Sebastian. Alerga de la unul la altul. I se citea pe faţă bucuria revederii. S-ar fi putut să fie unicul la această adunare care nu avea vreun ghimpe împotriva cuiva şi nici vreo rezervă faţă de cineva. Era şi unicul care purta frac, un frac fluturând care acoperea un suflet curat. Se agita precum un organizator al unei festivităţi foarte importante care se pregăteşte să dea fanfarei semnalul de

deschidere. Din cei douăzeci şi şapte din promoţie, erau prezenţi doar cincisprezece. Trei s-au sustras invitaţiei, trei nu fuseseră de găsit, iar şase părăsiseră această lume.

Burda aduse la cunoştinţă întregii societăţi aceste date statistice ce exprimau împuţinarea rândurilor.

Schulhof, actor şi prim-regizor al unui mare teatru municipal german, i se adresă lui Sebastian cu remarca:

— Încă prea mulţi!

Şi, privindu-l amuzat pe Burda, adăugă, inversând un vechi dicton:

— Non vitaie, sed scholae discimus.

Sebastian strânse mâinile multora şi se strădui să ţină aprinsă în ochi lumina bucuriei unei revederi prieteneşti. Ce-i drept, pe mulţi i-a recunoscut fără dificultate.

Resst îşi păstrase alura plăcută de om bine hrănit şi trăind în lux. Rămăsese aproape neschimbat şi Faltin. Ochii lui negri, rotunzi şi mereu în mişcare, scrutau neliniştit încăperea, căutând prilejul de a afla sau de a plasa noutăţi.

Un bărbat uscăţiv se apropie de Sebastian, îl privi fix în ochi şi îi întinse o mână osoasă. Consilierul de tribunal, deşi incomodat, arboră o mină politicoasă, aşa cum obişnuia să facă în timpul serviciului. Regretă imediat masca pusă, căci îl recunoscuse pe omul din faţa lui. Bărbatul costeliv se prezentă:

— Komarek. Sunt Komarek. Nu mă recunoşti?

— Bineînţeles că te recunosc, Komarek.

Precum unul mai în vârstă sau mai înalt în grad, Sebastian puse mâna condescendent pe umărul lui Komarek. Simţi că a făcut un gest întru totul fals, nesincer. Începuse chinul acestei seri. Komarek se retrase.

Cu un incomodant sentiment de nelinişte pe care nu şi-l putea stăpâni, Sebastian aştepta cu curiozitate să vadă

locul în care îl va plasa Burda. A simţit o reală uşurare când s-a auzit invitat să ia loc la dreapta invitatului de onoare în a cărui aşteptare erau încă. Privi în jurul său. În faţă, ca al doilea în rang, şedea Karl Schulhof, sau Karlkurt Schulhof, aşa cum îşi spunea în ultimul timp artistul, actorul, prim-regizorul. Examinând capul cu cărarea lucioasă şi chipul cu trăsături pronunţate ale artistului, Sebastian simţi o iritare sarcastică: promoţia una mie nouă sute doi de la Sankt Nikolaus nu prea a dat minţi deosebite! Probabil că Schulhof para această pornire a celui din faţa lui cu constatări similare.

Societatea adunată acolo se împărţea vizibil în două.

Partea sensibil mai numeroasă din jurul mesei forma grupul al doilea. Erau nerealizaţii în viaţă, carnea de tun a unei existenţe modeste şi fără speranţe. Figuri şterse, cenuşii, pe care se întipărise o profundă amărăciune. Oameni care păreau că nu sunt nici treji, nici nu dorm, simbriaşii permanenţi ai unei eterne lipse de perspectivă.

Era tragic să constaţi că, printre umbrele acestui Hades de toate zilele, lâncezea şi Fischer Robert, cel care fusese cel mai dotat. În tot timpul şcolii nu a existat o problemă pe care să n-o stăpânească Fischer Robert, nicio conjugare la trecut în limba greacă pe care el să n-o fi ştiut. Nici măcar în primele clase de liceu nu i s-a întâmplat vreodată să folosească conjuncţia „ut” cu indicativul! Sebastian ironiza întotdeauna în discuţii elevii eminenţi în general şi pe premiantul Fischer în special, dar în adâncul inimii lui admirase, nu o dată, capacitatea de percepţie, agerimea şi puterea de concentrare a lui Fischer.

Acum, eroul, care pe vremuri avea permisiunea să ducă acasă la toţi profesorii pachetele cu caietele elevilor, şedea la capătul adumbrit al mesei şi discuta despre noul tarif al biletelor de tramvai şi despre politica de construcţii

a municipalităţii, al cărei funcţionar era. Se întreţinea cu Komarek, deşeul, elevul cel mai slab din promoţie. Aşezarea lor unul lângă celălalt se datora, oare, lipsei de atenţie sau unei ironice sclipiri spirituale a lui Burda?

Nu numai viaţa, ci şi ordinea aşezării aduseseră la acelaşi nivel cele două extreme ale clasei, cea mai bună şi cea mai slabă.

Şi totuşi, vechiul Komarek nu se stinsese în întregime, îi rămăsese ceva din deprimarea lui răzvrătită, din „focul catilinar” ce-i fusese propriu.

Ateu şi sărac lipit pământului, înţelesese încă din fragedă copilărie că Dumnezeu, cu impreviziunea lui nemăsurată, a împărţit lumea în două, în fericiţi şi nefericiţi, şi că îi iubea numai pe primii. Categoriei de fericiţi îi aparţineau cu precădere bogăţii, dar nu numai ei. În ceea ce-i priveşte însă pe aceştia, bogăţia lor constă nu numai în etalarea avuţiei, ci, într-o măsură şi mai mare, mă bucuria inconştientă cu care îşi etalează avuţia. În ochii lui Komarek erau concludente pentru esenţa insondabilă a lumii nu numai delicioasele sandvişuri umplute cu bunătăţi de la micul dejun, ci mai grăitoare încă era grija deosebită acordată prezentării lor într-un înveliş din hârtie de pergament şi foiţă de mătase. În general, cine ar fi putut evalua miile de semne ascunse ale bogăţiei? Forma rotundă şi culoarea roz a unghiilor? Luciul lăptos al pielii, rod al camerelor spaţioase, al hranei alese, al îmbăielilor cu spumante, al conversaţiilor degajate, al sentimentului de siguranţă în viitor şi al somnului lin! Ţinuta vestimentară inimitabilă, chiar când era aparent neglijentă! (Dacă se întâmplă, în schimb, ca un proletar să fie îmbrăcat cu un costum bun, el lasă o impresie de două ori dezagreabilă: pe de o parte, este ruşinat el însuşi, pe de altă parte, este temător că e suspectat de ceilalţi.) Şi apoi, modul cum se ridica unul din privilegiaţi pentru a

răspunde la examen! Plin de suficienţă şi siguranţă, încât până şi profesorul nu era în stare să-şi elimine din voce o indezirabilă nuanţă de bunăvoinţă anticipată, chiar dacă în clipa aceea se gândea în sinea lui cum s-ar putea răzbuna împotriva vieţii îmbuibate a celui examinat.

După experienţa lui Komarek, noţiunii de bogăţie i se asocia, în ierarhia fericirii, aceea a respectabilităţii numelui.

De pildă, când dirigintele îl scotea la tablă pe Ernst Sebastian, iar acesta nu ştia o boabă. Profesorul Kio – şi ăsta era un om drept printre cei nedrepţi! – îşi ridica mâinile deasupra capului şi, bătând din palme, exclamă:

— Ce ar spune Excelenţa sa, tatăl dumitale, preşedinte al Tribunalului suprem, dacă ar afla că fiul său habar nu are ce este o propoziţie condiţională ipotetică?

Cită reverenţă mai ascundea şi această dojană!

A purta un nume răsunător putea depăşi, în anumite privinţe, chiar şi avantajele bogăţiei. O secătură bogată a fost invitată, pur şi simplu, „să-şi trimită tatăl pentru o întrevedere cu dirigintele”. Colegiului profesoral îi făcea o reală plăcere să-i pună pe părinţii înstăriţi în situaţia de a face drumul la Canossa venind la şcoală. Cine ar fi cutezat însă să-i ceară Excelenţei sale domnul consilier aulic Sebastian, cavaler de Portorosso, să se prezinte la cancelarie?

Dar niciodată nu s-a pus această problemă pentru părinţii celeilalte categorii, creată şi ea de Dumnezeu, pentru tatăl lui Komarek, de exemplu. Dintr-o inexplicabilă reţinere, profesorii evitau să se gândească la faptul că şi în spatele lui Komarek ar putea exista o familie, îngrijorată, şi ea, de destinul ameninţat al băiatului.

O singură dată s-a întâmplat, atunci când plana asupra lui ameninţarea cu un „consilium abeundi”, ca directorul să-i spună aproape în silă:

— Komarek, aş vrea să stau de vorbă cu cineva din familia dumitale!

La toate acestea se adăuga situaţia lui Komarek de a fi nevoit să ţină ascunse faţă de colegi dificultăţile existenţei sale. El avea în spate multe ore de lucru, când omul de serviciu de la şcoală suna de intrare cu clopoţelul şi colegii lui îşi deschideau cărţile cu mâini spălate şi curate. Căci el avea îndatorirea să-şi îmbrace fraţii mai mici, să pregătească micul dejun pentru întreaga familie şi să deretice prin casă, întrucât părinţii plecau devreme la serviciile lor.

Subtilităţile fericirii nu se limitau nici pe departe la bogăţie şi nume. Dumnezeu împărţise într-un mod de nepătruns nu numai banii, ci şi memoria oamenilor. Oricât s-ar fi străduit să buchisească, să tocească, să tragă din greu Komarek August, nu se putea ca el să nu-şi dea seama că nu înţelegea decât o fracţiune din materia studiată. Fischer Robert, în schimb, a cărui origine nu era mult mai fericită decât a sa, reţinea numai din ascultare formula algebrică a binomului.

Pe lista bunurilor benefice distribuite atât de inegal trebuia să se mai adauge fenomenul numit în limbaj comun caracter: intangibilitatea şi fermitatea categorică ale unei persoane umane care îi ţin pe cei din jur la o distanţă plină de respect. Dar nu numai caracterul, ci şi lipsa de caracter a fost un dar făcut celor aleşi. Trebuie să te bucuri de deosebita graţie a lui Dumnezeu pentru a putea arbora un rânjet aruncat în plin foc de baraj al umilinţelor şi a fi în stare să te scuipi singur. Încă de la vârsta de treisprezece ani, Komarek devenise conştient de existenţa unor astfel de haruri, tocmai pentru că el însuşi era lipsit de ele. Şi, de aceea, s-a întâmplat ca, prin forţa împrejurărilor, el să ajungă Luciferul din ultima bancă. O lumină sumbră de răzvrătire îi aureola capul. Când nu ştia

să răspundă la întrebarea profesorului, tăcerea lui însemna o resemnare cu dinţii scrâşnind de mânie. Arăta de parcă ar cunoaşte răspunsul, dar, din încăpăţânare, nu vrea să-l rostească. Unii profesori se temeau în taină de el şi de ochii lui precoce, demascatori. Îndura, fără să scoată o vorbă, înfrângeri, ironii şi observaţii caustice. În câteva cazuri însă, când măsura a fost depăşită, Komarek a sărit în sus, a urlat şi a împroşcat cu cuvinte urâte întreaga clasă. Au fost necesare eforturi serioase pentru a-l linişti şi a potoli penibila scenă. E chiar de mirare cum de a putut ajunge până la bacalaureat în asemenea circumstanţe.

S-au înşelat cei dintre foştii colegi care se aşteptau să întâlnească la reuniune în Komarek un om cu vederi politice radicale, un bolşevic. Răzvrătitul din şcoală, deşi nemulţumit de orânduiala lumii, se oprise la jumătatea drumului în opoziţia sa faţă de ea şi se prezenta acum foarte prăfuit, complet istovit şi cu totul indiferent. Peste trupul lui deşirat purta o redingotă neagră şi avea o cravată neagră, de parcă ar fi fost în doliu.

Privindu-l, Sebastian îşi spuse că arată ca un delegat social-democrat al funcţionarilor unei întreprinderi, în care o fi ajuns, probabil, până la treapta de procurist.

În ambianţa acelei adunări însă, retrezita privire tristă a lui Komarek ce obliga la apărare şi provoca umilire, acea privire întunecată de proletar, părea că le strigă în faţă tuturor norocoşilor vieţii: Mă puteţi bate şi umili, dar eu ştiu ce zace în voi toţi.

Aceasta era cel puţin impresia lui Sebastian ori de câte ori li se încrucişau privirile. Înfruntarea privirii lui Komarek îl perturba, chiar dacă el însuşi se pricepea să se înarmeze cu cea mai rutinată impenetrabilitate de magistrat.

La stânga lui Sebastian, în sfera fericiţilor, şedea Resst, juisorul, bogătaşul.

Încă adolescent fiind, acest epicurian pretindea că punte distinge vechimea unui vin bun pe care-l degustă şi poate înghiţi dintr-odată o duzină de stridii. Nu intra în clasă decât cu mănuşi galbene din piele de căprioară pe care obişnuia să le scoată tacticos. Dacă luai de bună ceea ce relata el, rezulta că lui îi erau familiare cele mai secrete surse de trufandale selecte. Doar în crama lui Urunofi se puteau consuma, dimineaţa, icre şi vin de porto, iar o băutură tare se putea lua doar în separeurile lui Beleredi, seara; acolo găseai whisky, gin, absint. Lenjeria de mătase, cravatele, mănuşile treceau ca preţioase numai dacă fuseseră cumpărate de la Balbek & Batka. Cine îşi scria corespondenţa fără să folosească o hârtie foarte fină englezească având filigranate trei coroane regeşti, acela întruchipa, pentru el, un om lipsit de cultură demn de compătimire. N-aveau decât firmele americane să inunde piaţa cu pantofii cei mai solizi şi cu cea mai comodă cupă, un autentic cavaler trebuia să poarte numai pantofi făcuţi la comandă, care, în pofida modei comune, aveau o linie particulară. Căci rostul încălţămintei este de a exprima particularitatea şi sensibilitatea celui ce o poartă.

Resst îşi băga în sperieţi colegii cu avalanşe de maxime şi zicale.

Deşi lansa moda în clasă, el personal putea fi socotit mai curând un om al plăcerilor decât un elegant, deoarece corpolenţa lui debordantă împiedica eleganţa să iasă în relief.

În fiecare dimineaţă, un masor suedez se lupta, din dispoziţia tatălui lui Resst, cu această corpolenţă a unui fiu binecuvântat. Gurile rele spuneau chiar că, pentru sănătatea lui Fritz, bătrânul Resst, marele fabricant de textile, îi oferea fiului săptămânal câte o metresă. Această poveste era pe cât de răutăcioasă, pe atât de superfluă. Acum, ajuns proprietar al firmei părinteşti, Fritz Resst

păstra aceeaşi corpolenţă, în schimb îşi pierduse firele de păr blonde şi moi. Urmărea spectacolul pregătit de Burda cu bunăvoinţă şi uşor importunat. Atmosfera localului mic-burghez îi era respingătoare în mod vizibil. Se putea observa că nu i-a făcut plăcere să-şi scoată mănuşile şi că a simţit o uşoară repulsie trebuind să atingă cu degetele masa, scaunul, tacâmul. Încercând să găsească o afinitate cu Sebastian, îi căuta neîntrerupt privirea. Dar nu reuşea să stabilească o punte de conversaţie cu taciturnul de lângă el. Acesta păstra a atitudine ţeapănă ce mărea distanţa dintre ei pe măsură ce trecea timpul.

Printr-o stranie retrospectivă în timp, se restabileau, pentru scurtele ore ale acestei întâlniri, vechile raporturi ale comunităţii din fosta clasă. Resst avusese întotdeauna un sentiment de respect faţă de numele lui Sebastian, faţă de rangul şi demnitatea tatălui său.

Oricât de lipsit de sens ar părea după douăzeci şi cinci de ani, timp în care lumea fusese transformată şi retransformată prin război şi revoluţie, acest respect ridicol îl apăsa acum din nou, poate chiar în mai mare măsură decât pe vremuri. El, Resst, deşi devenit un mare industriaş, stăpân peste concerne şi bănci, unul din cei mai bogaţi oameni din ţară, era copleşit de vecinătatea cu acest funcţionar de stat prost retribuit.

Nu existau motive să fie complet negate vechile criterii de valoare. Ce reprezintă azi un ministru, un diplomat, un demnitar? Resst obişnuia să repete de o sută de ori că „el, în calitatea sa de om în miezul economiei, se afla în vârtejul vieţii”, în timp ce un politician, un funcţionar de stat, un magistrat se situa în afara ei. Dar, în fond, la ce foloseşte asta? Se pare că a fi în vârtejul vieţii nu reprezintă summum de valoare! Iată că el, Resst, este cel care îşi dă silinţa să închege o convorbire cu Sebastian, deşi el este un om de afaceri în plin tumult al vieţii, iar

celălalt se găseşte în afara vieţii reale.

De altfel, Resst ştia cu precizie că prefacerile ce au avut loc în lume nu au eliminat cercurile sus-puse pe care le numim „societate”, ci doar le-au pauperizat, făcându-le astfel şi mai inaccesibile, şi mai trufaşe. Se zvonea că Sebastian juca un rol de seamă în astfel de cercuri. Când Resst invita personalităţi ilustre la recepţiile din palatul său, lumea dădea bucuroasă curs invitaţiei, bea copios din şampania oferită de amfitrion, se comporta afabil şi degajat, dar, după aceea, invitaţii nu se grăbeau deloc să-l revadă pe amfitrion în propriile lor case. În timp ce-i zâmbea plin de atenţie şi era dispus la orice solicitudine faţă de vecinul său taciturn, fabricantul Resst îşi spunea în sinea sa că acesta devenise un snob.

Faltin, avocatul, aşezat oblic vizavi, îl asalta, dimpotrivă, dezinvolt pe Sebastian, relatându-i toate întâmplările şi noutăţile posibile, ca şi cum nu l-ar fi revăzut prima oară după lungi decenii, ci ar relua o scurtă întrevedere întreruptă cu puţin înainte. Nume de persoane, date, sume se revărsau talmeş-balmeş, fără consistenţă, de pe buzele lui groase lipsite de contur. Omniprezentul Faltin nu se dezminţea. El deborda de informaţii din toate sectoarele vieţii. Informaţiile nu erau atât de credibile pe cât de pasionat erau expuse. Mai poate fi vorba de adevăr, oare, dacă cineva este mânat de o patimă nepotolită de a informa rude şi prieteni despre o avalanşă agresivă de fapte din existenţa cotidiană?

Faltin se silea asiduu să fie martor la toate evenimentele, dar un om, fie el şi cel mai participant, rămâne tot numai un om. Aşa se face că, în cursul spumoaselor sale relatări, uneori el însuşi nu mai ştia ce anume noutăţi ar fi vrut să comunice interlocutorului său. În astfel de clipe de vid dezolant, se întâmpla să inventeze câte ceva:

— Auziţi, când am trecut deunăzi prin Parcul oraşului, l-am întâlnit pe cântăreţul de operă Arimondi...

La care, celălalt riposta uimit:

— Asta-i cu neputinţă, Faltin. Arimondi e mort de ani de zile.

Faltin îşi privea imperturbabil partenerul, dând numai din cap:

— Într-adevăr? Am observat că arată foarte prost!

Atare poveşti dovedeau cu prisosinţă că bunul Faltin nu era de fapt un mincinos, ci că ardea numai de dorinţa afectuoasă de a informa pe oameni despre evenimente senzaţionale.

Dumnezeu ştie ce fel de întâmplare senzaţională avea pregătită pentru a o servi comesenilor, când timbrul penetrant şi cultivat al lui Karlkurt Schulhof, prim-regizorul, a canalizat spre el firul discuţiilor.

Artistul Schulhof, care cunoştea lumea şi pe mai marii ei, se considera situat în societate mult deasupra camarazilor săi de altă dată. Arbora aere de reţinută superioritate şi binevoitoare condescendenţă, aşa cum fac adulţii faţă de copii. El îi ascunsese lui Burda faptul că şi-a anulat special pentru întâlnirea din seara aceea o călătorie în Italia, unde urma să filmeze, pretextând că a fost nevoit să zăbovească în oraş douăzeci şi patru de ore datorită multiplelor proiecte şi treburi. Niciodată nu şi-ar fi recunoscut nici sie însuşi că îl interesa în secret ecoul tuturor succeselor din cariera sa în mijlocul foştilor colegi de şcoală, în oraşul în care crescuse, deşi înclina să desconsidere şi oraşul şi oamenii respectivi.

Azi şi aici însă, a trebuit să admită că reuşitele sale şi faima sa nu au impresionat această mediocră societate de oameni de afaceri, funcţionari de stat, de bancă şi de firme particulare, că a înregistrat succese într-un domeniu care se află la o depărtare de multe mile de aceşti burghezi. Nu

era de presupus ca vreunul din cei de faţă să fi citit ciclul său de articole „Principiile unei noi regii de mişcare” sau „Scena ca spaţiu pentru decoraţie interioară”. Nici ca să fi aflat vreun cuvinţel despre triumfurile sale repurtate în văzul întregii Germanii, despre epocala punere în scenă a piesei „Leonce şi Lena” la Lauchstădt. De bună seamă, toţi aceşti oameni parcurg zilnic, cu sârg şi fruntea încruntată, editorialul, pagina economică şi coloana consacrată dezbaterilor de la Curtea cu juri din ziarul preferat, sărind, pur şi simplu, peste ştirile despre teatru şi viaţa artistică. Pe vremuri, în tinereţea lor, unii dintre ei au compus chiar versuri şi piese de teatru, au pierdut nopţi întregi cu discuţii filosofice şi au visat un viitor mare. Pe atunci, el personal, Schulhof, rămânea în umbra lui Sebastian. Astăzi, dacă te uiţi bine la acest domn Sebastian, te întrebi: Ce a mai rămas din toată acea magnificenţă? Un jurist infatuat cu buze strâmbe, aidoma atâtor altora! Numai timpul permite unui talent autentic să ajungă la maturitate. Or Schulhof, aşa cum putea s-o constate cu satisfacţie, fusese singurul talent din acea promoţie. Se ridicase atât de mult deasupra nivelului colegilor săi, încât nici măcar nu reuşea să discute cu ei despre rafinamentele artei sale, ci, în ciuda gustului său ales, era nevoit să cedeze nivelului majorităţii, apelând la cele mai banale procedee.

De aceea, povestea cu glas tare, ca să-l audă şi grupul de slujbaşi ce-l ascultau de la celălalt capăt al mesei, despre invitarea sa frecventă de către preşedintele Republicii pentru convorbiri amicale şi despre şederea sa anual repetată la castelul de la Koburg, în calitate de unul dintre cei mai buni prieteni ai fostului rege al Bulgariei, amator de teatru. Destăinuia cu aparentă modestie – prezenţa lui Sebastian printre auditori îl stârnea! – că nimeni altul decât el a fost invitat de ambasadorul de la

Paris să conducă, împreună cu o personalitate de faimă mondială, festivităţile aniversare de prietenie între cele două ţări. Pe ce punea însă el cel mai mare preţ era relaţia sinceră, ba chiar paternă, ce o întreţinea cu cei mai mari actori ai epocii. Dacă se întâmpla vreuneia din aceste stele proeminente să ajungă într-un impas profesional, nu-i rămânea altceva de făcut decât să apeleze la sfatul lui Karlkurt Schulhof. Şi Schulhof găsea sfatul potrivit. Atotputernicului, în faţa căruia toţi directorii de teatru tremurau, el îi vorbea fără nicio reticenţă: „Max, eşti un tip teribil, dar n-ai voie să denaturezi textul. Ascunzi în tine o mare vanitate! Să nu uităm că suntem cu toţii în slujba operei de artă, chiar atunci când nu e decât un spanac!”

Schulhof era tocmai pe punctul de a-şi expune concepţia sa puritană despre artă, când în întreaga asistenţă se produse brusc o mişcare şi toţi bărbaţii, precum o clasă de elevi, se sculară în picioare deodată, făcând un zgomot ca un tropăit.

Prin uşa salonului rezervat fu introdus, sprijinit de un servitor cu galoane şi fireturi, un om mărunţel, încovoiat de ani şi boală, pe care Burda îl preluă de îndată în grija sa: consilierul guvernamental Wojwode, profesor de geografie şi istorie, un veteran, un supravieţuitor dintre cadrele didactice, care călăuzise generaţia ce-şi sărbătorea jubileul pe căile întortocheate ale ştiinţelor.

Pe jumătate orb, timid, omul cărunt zâmbea numeroaselor chipuri străine, chipuri ostenite şi ursuze de oameni ajunşi la patruzeci de ani, la care începuseră să apară cele dintâi semne premonitorii ale sistemului metabolic şi ale aparatului circulator deja uzate. Pe faţa lui Wojwode, cu tenul cenuşiu şi spălăcit se citea însă un alt semn prevestitor. Căci zâmbetul supus, care părea că cere iertare tuturor celor în viaţă fiindcă mai pronunţă cuvântul „Eu”, întrebările infantile, îngăimate melancolic, ca din

somn, cu o răsuflare rară, de nişte buze căzute, toate acestea trebuiau luate drept un semn ireversibil, un semn al stingerii.

Dacă agapa ar fi avut loc doar câteva luni, poate doar câteva săptămâni mai târziu, ar fi fost îndoielnică prezenţa profesorului de geografie şi istorie Wojwode în mijlocul elevilor săi.

Şi totuşi, la intrarea bătrânului s-a produs o nemaipomenită transformare a foştilor elevi; după un sfert de veac, ei au redevenit cu adevărat elevi, ceea ce se oglindea în agitaţia zgomotoasă, în îmbulzeala stingheră de care au fost cuprinşi, în modul în care toţi voiau să-l facă pe consilierul guvernamental să-şi aducă aminte de fiecare în parte şi, în sfârşit, în faptul de a se adresa bătrânului profesor, ca şi odinioară, numai la persoana treia.

Multe mâini a strâns îndelung profesorul Wojwode în acea seară!

Asurzit de atâta lume zgomotoasă şi energică, multe cuvinte prietenoase a bolborosit el cu o voce stinsă!

Zece mii de şcolari i-au trecut prin faţă de-a lungul unei cariere de cincizeci de ani; nu-i trecuseră prin faţă, ci îi avusese în faţa ochilor, în rânduri de bănci vopsite în verde, ca pâlcuri neastâmpărate, şuşotind, foindu-se, jucându-se, sâcâindu-l.

Opt ani o serie, alţi opt ani – altă serie!

Pentru copii, opt ani înseamnă o veşnicie.

Ce reprezintă însă opt ani pentru un om care toată viaţa a fost profesor?

Opt ani în care face acelaşi lucru: explică tainele atlasului şcolar al lui Andre, ale hărţilor geografice colorate în verde şi cafeniu, ale celor politice prezentate în culori pestriţe. Opt ani, şi încă opt ani! Alpii calcaroşi din nord, Alpii preistorici! Gnais, granit, şisturi de mică! Bătălia de la

Cannae! Pacea din Westfalia! Lupta pentru investitură încheiată prin Concordatul de la Worms! Războiul pentru succesiunea la tronul Spaniei... Şiruri de bănci verzi în continuu freamăt!... Un desiş mişcător compus din mâini cu degetele pătate de cerneală ale unor băieţi zburdalnici! Jos, în curtea şcolii, o flaşnetă repetă la infinit sextetul din „Lucia”... Opt ani...

Figurile lor ca tineri le-ar fi recunoscut poate, dar pe aceşti bărbaţi cu totul străini, debordant de gălăgioşi, cum să-i recunoască? Dumnezeule doamne! Numai de ar putea să reziste! Încăperea începe să-i joace în faţa ochilor. Poate a avut dreptate menajera sa nevrând să-i permită această ieşire din casă. Wojwode continua, sfios, să zâmbească şi să şoptească:

— Mă bucur, mă bucur foarte mult, domnilor!

În sfârşit – era şi timpul! – , Burda îl conduce pe bătrân la locul său de onoare.

Iată-l acum aşezat, simţind o uşurare, deşi toate privirile sunt aţintite asupra lui: cea a lui Fischer, premiantul, care-şi recăpătă subit încrederea în sine şi părea că vrea să ia cuvântul, cea ascuţită şi plină de reproşuri a lui Komarek şi cea în expectativă a lui Sebastian.

Faltin a găsit repede ceva de spus:

— Stimate domnule consilier guvernamental! Am trecut ieri prin faţa casei domnului consilier guvernamental şi am zărit o doamnă; presupun că era fiica...

Faltin picase prost. Bătrânul, cu o grimasă dureroasă a gurii, făcu un gest de respingere a ideii:

— Fiica mea este căsătorită de douăzeci de ani. Nici nu ştiu unde locuieşte acum. Nu, nu era ea... Situaţia se prezintă altfel. Slavă Domnului, locuiesc singur în casă.

Încurcat, Faltin se retrase.

Era rândul lui Schulhof de a se scoate în evidenţă:

— Domnul profesor arată surprinzător de tânăr. De-a dreptul strălucitor! În adevăr neschimbat...

Wojwode tresări:

— Sunteţi prea amabili, domnii mei! Din păcate, spusele dumneavoastră nu corespund realităţii. În timpurile acestea, oamenilor în vârstă le merge prost. Şi nouă, vechilor profesori, azi pensionari, şi mai prost. Dumnezeule!... Întrebaţi-l pe colegul dumneavoastră, domnul profesor Burda! Cu generozitatea sa, el se preocupă de soarta noastră de invalizi uitaţi. Da, da! Este singurul...

Schulhof încercă să se arate în continuare entuziasmat:

— Ştiu eu ce spun, domnule consilier. Vă dau cuvântul că vom mai sărbători împreună şi următoarea aniversare! Uitându-mă la dumneavoastră, îmi revin în minte sute de detalii din timpurile de altă dată. Nu am uitat nimic. Or, asta înseamnă ceva în profesiunea mea care mă poartă prin Europa şi America, unde întâlnesc zilnic sute de oameni, şi, trebuie să spun, oameni dintre cei mai interesanţi şi mai diferiţi.

O, cât de prietenos este acest domn bine îmbrăcat şi sprinten, pe care precis că viaţa l-a urcat pe culmi înalte! Bătrânul făcea eforturi să găsească un punct comun în conversaţie. Cu ce plăcere ar fi răspuns prin vorbe frumoase unor vorbe atât de frumoase! Nimic nu-i venea în minte. Dar cărarea din părul lui Schulhof, elocinţa acestuia, conturul obrazului său i-au trezit imagini pe care numai cu greu le putea reda acum în cuvinte, într-una din acele formule profesorale pe care le folosise de mii de ori.

— Aşa este viaţa! Mulţi chemaţi, puţini aleşi! Am spus-o întotdeauna: nu oricine este un Makart, care să ştie să comande penelului. Dar se întâmplă ca, din când în când,

să-i fie dat omului să aibă surprize plăcute.

Schulhoi se prezintă:

— Lucrez în domeniul teatrului.

Dar iată că se sculă în picioare Burda.

El nu ţine un discurs amuzant şi nu repetă glume răsuflate, aşa cum se obişnuieşte în asemenea ocazii. Ochii modestului pedagog exprimă cu tristeţe destinul generaţiei, care, ca şi el, s-a ridicat din abisul timpurilor pe care le-a apucat tinereţea lor. Este sincer animat de sentimente fraterne, salutându-i pe colegii săi şi mulţumind bătrânului oaspete de onoare pentru prezenţa sa la întâlnire.

— Comunitatea care ne-a legat timp de opt ani, cei unii lungi din viaţă, este, oare, un lucru atât de nesemnificativ? Numai fiinţe care trăiesc doar clipa efemeră, numai făpturi fără conştiinţă şi memorie, numai capete seci, suflete uscate sau femeile îşi îngăduie să nu se uite înapoi şi nu pot să înţeleagă cea mai stranie emoţie virilă, privirea retrospectivă asupra propriei tinereţi. Bărbăţie înseamnă continuitate, iar etos, aducere-aminte.

Când Burda a pronunţat cuvântul „etos”, obrajii i s-au îmbujorat de flacăra unei convingeri vanitoase şi a unei culturi filosofice.

În timp ce vorbea, îşi sprijini mâinile, ca un adevărat şcolar, pe tăblia mesei şi, clătinându-şi bustul, aminti de colegii dispăruţi.

Şase din douăzeci şi şapte, deci cu ceva mai puţin decât un sfert, nu au onorat clipa aniversării, dar nici nu s-au eschivat de la ea, căci se stinseseră din viaţă ca jertfe mute şi fireşti ale războiului mondial, laolaltă cu atâtea alte milioane mute. Socoteala reală se îndepărta întrucâtva de exactitatea matematică, unul din cei şase murind de tuberculoză, şi nu pe front. Din pietate, dar şi din orgoliu pentru promoţia lor, Burda nu a pregetat însă

să-i acorde şi acestuia, care murise în definitiv în perioada războiului, titlul de erou.

În continuare, vorbitorul aduse la cunoştinţă că lipsesc încă şase camarazi dintre care unii n-au răspuns invitaţiei, altora nu li s-a putut trimite invitaţia necunoscându-li-se adresa. Cu atât mai îmbucurător era faptul că s-a reuşit să se adune numărul apreciabil de cincisprezece persoane, dintre care unele nici nu locuiau măcar în localitate.

Burda mai adăugă:

— Unul dintre aceştia este, de pildă, Schulhof, marele actor, care ne-a încântat adeseori, pe vremuri, la cercul cultural al şcolii, cu hazul său genial, cu talentul de a imita admirabil profesori şi artişti. Acum, şi-a câştigat în lumea întreagă faimă şi glorie. Trebuie să mărturisesc că nu o dată frunzăresc la cafenea teancuri de ziare, numai pentru a da de numele său şi pentru a mă găsi şi eu sub soarele gloriei sale.

Fiecare dintre cei prezenţi fu pomenit nominal şi individualizat prin reamintirea unei anume calităţi, fie ea oricât de nesemnificativă, căci moralistul Burda trecuse cu o uşoară ironie la partea hazlie a cuvântului său. Chipurile celor din asistenţă exprimau pudoare, dar şi satisfacţie a flatării.

Sebastian mai avu răbdarea să asculte o remarcă referitoare la palatul lui Resst şi la automobilul american ai nababului promoţiei, al cărui praf stârnit în urma sa Burda, ca pieton pasionat ce este, obişnuieşte să-l înghită cu plăcere; peste asta nu mai suportă nimic, îşi încordă spasmodic toate simţurile şi se retrase conştient în sinea lui, spre a nu mai fi obligat să audă ceva, spre a evita să tresară la auzul propriului nume.

Fu năpădit de o senzaţie ciudată. Dacă ar exista noţiunea de sufocare sufletească, atunci această denumire

s-ar fi potrivit stării lui. Îl treceau fiori de spaimă din pricina unei îndoieli profunde în privinţa rostului vieţii (simple cuvinte care nu exprimă nimic). Aveau, oare, starea de depresiune înăbuşitoare, setea metafizică de aer vreo cauză fizică? Se anunţa, oare, acum, criza de inimă de care îi era frică noapte de noapte, pe care o presimţea apropiindu-se implacabil? Da, da! Ceva se apropia. Sebastian îşi propuse de câteva ori să se scoale în picioare, să se scuze, pretextând o subită indispoziţie, şi să fugă de acolo. Dar n-a avut puterea s-o facă.

Aşa că rămase pe loc, în vidul unei pustietăţi zgomotoase, înconjurat de vorbe vane, de vieţi fără rost. Pe câte unul din chipurile de bărbaţi se mai putea remarca o urmă de copilărie, de naivitate. Aceste urme îi accentuau cu atât mai mult spaima. Să respiri de milioane de ori, să te duci la culcare de mii de ori, să te trezeşti de mii de ori, pentru a parcurge o carieră mediocră şi a obţine, în cel mai bun caz, un loc de onoare la un banchet! (Pe o mică porţiune a obrazului mai simţea o binefăcătoare căldură adusă de ultimele raze ale soarelui ce apunea.)

Chiar nu există nicio posibilitate de a evada, de a-ţi găsi un alt făgaş?

Eşti, oare, la patruzeci de ani, prea bătrân ca să mai poţi scăpa din lumea apăsată de o ceaţă groasă a acestei generaţii învinse, de permanenta zi de ieri, de permanenta zi de mâine, de acest prezent impalpabil, de falsitate, de nimic-dus-până-la-capăt, de neputinţa de a reacţiona? Of, Doamne, toate aceste chipuri! Vanitatea supusă a lui Schulhof, limbuţia lui Faltin, moliciunea lui Resst, simplismul lui Burda, care socoate că tot ce face el e important, propria sa fiinţă ascunsă de ochii altora, cloceala surdă a tuturor celorlalţi, – ale căror nume nu le mai înşiruie –, toate neschimbate!

Nici măcar un singur om adevărat nu este printre noi?

Sebastian continuă să rămână ţintuit locului, fără să scoată o vorbă.

Societatea se pregăti pentru o masă gustoasă, nu excesiv de încărcată.

Doi chelneri morocănoşi au adus supa, în care pluteau ochiuri de grăsime şi bucăţele de arpagic. A urmat o salată bogată, viu colorată, ca acelea care se servesc de obicei la nunţile din cercurile de mici salariaţi. Friptura, destul de tare, prost tăiată în felii, a ajuns pe masă cu sosul rece. La sfârşit, o prăjitură dintr-un aluat fărâmicios cu fructe. S-a băut bere şi un vin acrişor de regiune.

Meniul, pentru stabilirea căruia Burda a avut destulă bătaie de cap, era socotit pe măsura mediei posibilităţilor materiale ale invitaţilor. Fiecare plătise o contribuţie redusă.

Trebuie recunoscut, spre cinstea lui Burda, că el însuşi suportase o triplă contribuţie, ca cei doi dintre colegi pentru care până şi o asemenea cheltuială ar fi însemnat prea mult să poată beneficia de scutire de „taxă şcolară”.

Cei în cauză nu o ştiau şi erau convinşi că Resst subvenţionase costul întregii mese.

Răsfăţatul însă scormoni politicos în mâncăruri, fără a se putea hotărî să ia ceva, şi comandă chelnerului, în secret, ceva „uşor”. Cum ceea ce îşi dorea el nu se putea obţine la acel restaurant, se mulţumi cu o farfurie de pireu de mere şi găsi ca scuză în faţa celorlalţi că e suferind de stomac.

Sebastian se ospătă conştiincios şi încet; Burda supraveghea totul, ca un amfitrion satisfăcut.

Bătrânul profesor de istorie Wojwode oferea o imagine înduioşătoare. Era evident că e pândit de moarte, totuşi înfuleca totul cu o poftă neobişnuită pentru vârsta lui, arătând ca un om lacom care trebuie să termine pentru a lăsa altuia locul la masă... Ducea mâncarea la

gură cu mâini tremurânde, fără să dea greş însă.

Poate că ceea ce se putea observa la el nu era doar lăcomie, ci foame. La urmă, a scos cu grijă din fructieră două portocale pe care le-a strecurat, fără jenă, în buzunarul anticei sale redingote.

După consumarea fripturii, s-a instalat o agreabilă şi destinsă atmosferă de siestă, nelipsită nici măcar după feluri de mâncare mai puţin rafinate şi nici într-o societate mai pestriţă, în timpul căreia nervii stomacului şi mândria personală sunt amorţite de digestie.

A început să cedeze şi presiunea pe care o simţise Sebastian la tâmple. Când s-a ajuns la lichior, atmosfera era atât de destinsă, încât Schulhof explodă şi, muşcându-şi marţial buza de jos, i se adresă lui Fischer, fost premiant şi actual funcţionar la primărie:

— Fischer Robert, tradu cât mai fidel, cât mai liber posibil, următoarea propoziţie luată din viaţa de toate zilele: „Generalul cucereşte oraşul”.

Şi Fischer se ridică ascultător, pregătindu-se să traducă în latină. Era greu de stabilit dacă se antrenase numai la gluma actorului sau dacă se comporta ca bătrânul cal de circ la auzul fanfarei. În faţa acestei scene, maturii bărbaţi fură electrizaţi de încântare şi exclamară la unison numele de „Kio”. Iar el, vechiul diriginte al clasei, ale cărui virtuţi, severitate, blândeţe, comic nu puteau fi cunoscute decât de cei familiari lui prezenţi aici, el, demonul, pentru a cărui evocare nu erau îndreptăţiţi decât elevii de la Sankt Nikolaus, el, umbra urâcioasă şi simpatică în acelaşi timp, care le însoţise anii tinereţii, el plutea acum deasupra întregii asistenţe. Nu, nu plutea! El se încarnase în făptura lui Schulhof cel capabil de a se preschimba, de a lua chipul altuia.

Şi, pe nesimţite, cărarea lucioasă din părul lui Schulhof a dispărut şi câteva firişoare de păr argintiu

păreau că-i vibrează pe cap, sub efectul unui curent de aer tainic. Nu i se mai vedea nici dantura strălucitoare, maxilarul superior împins în afară imprima feţii o anumită tristeţe. Pe ambii obraji bine bărbieriţi s-au ivit două cotlete sure. Schulhof nu mai purta smoching, ci peste ambele şolduri fluturau pulpanele impecabil croite ale unei redingote, în timp ce mâna lui se juca cu lanţul unui ceas invizibil de care atârna un breloc cu ametist – o amintire de care nu se despărţise niciodată.

Kio trecea grav de la unul la altul.

Cu o figură mohorâtă păşea printre nevăzutele rânduri de bănci din clasa strămutată acum în localul „Adria”. Îşi scotea în evidenţă pieptul bogat acoperit de decoraţiile primite în campania din Bosnia, în timp ce vocea, aidoma celei de odinioară, i se auzea spunând:

— Vocalele sunt cărămizile unei limbi. Cel ce nu învaţă vocalele este un prost zidar. Gramatica însă este mortarul unei limbi. Dar esenţialul în oricare gramatică este corecta conjugare a verbului.

Brusc, făcând un zgomot cu călcâiele, se opri în loc:

— Faltin! Nu mai trăncăni! Bineînţeles, iarăşi ştii dumneata totul mai bine...

Şi după un nou ocol:

— Luaţi ca exemplu verbul „mori” şi conjugaţi-l pe nerăsuflate şi limpede! Faltin: – Eu aş fi murit! Fischer Robert: – Să murim împreună! Resst: – O, dacă aş fi murit! Kio: – Fireşte, Domnia sa domnul von Resst iar nu ştie cum se construieşte utinam cu conjunctivus plusquamperfecţi. Domnia sa domnul conte a avut şi ieri, probabil, obligaţia să danseze pe un parchet lucios în mijlocul unei înalte societăţi, în loc să se fi pregătit. Să nu spui o vorbă, Resst! Cunosc scuzele dumitale banale cu care nu vrei decât să-ţi baţi joc de mine. Ca un vechi soldat ce sunt, mă dezic de dumneata... Privirea i se opri, pe neaşteptate, asupra unui

nefericit:

— Komarek!

După o pauză:

— Scoală-te în picioare când te strig, Komarek! Spune numaidecât în latină: – Slavă ţie, Cezar, cei sortiţi morţii te salută!

Niciun răspuns din partea lui Komarek.

— Aştept, Komarek... Încă mai aştept, Komarek, dar tremur deja de nerăbdare... Deci nu ştii nici măcar acest arhicunoscut dicton al unei culturi elementare, pe care orice poştar îl are pe buze, nemaivorbind de elevii din primele clase... Komarek, te previn pentru ultima oară! Nori negri se adună deasupra capului dumitale, se apropie cataclismul, două corpuri astrale stau să se ciocnească în clasă, dar prăbuşirea universului va fi mult mai dureroasă pentru dumneata decât pentru mine!

O nouă rundă printre şirurile de bănci, după care, cu indignare:

— Nu mai departe decât ieri, ai dat greş chiar şi când a fost vorba de cele mai elementare noţiuni, neştiind să deosebeşti haruspices de auguris... Eşti palid, Komarek... Nu mi-e clar căror patimi te dedai. În loc să studiezi, eşti, oare, tributar jocului de biliard sau frecventezi „offenbachiadele” de la teatrele periferice? Orice ar fi, în cazul dumitale voi folosi o propoziţie secundară inversată: dacă va continua tot aşa, Komarek va trebui în curând să-şi scuture mereu praful de pe picioare, precum a făcut-o lugurta cu praful Romei!

Netulburat de aplauzele întregii societăţi, Kio-Schulhof străbătea încolo şi încoace încăperea, muşcându-şi buza inferioară. În statura actorului se produsese cea mai enigmatică încarnare. Mortul prinsese viaţă până în cele mai mici detalii. Asistenţa, reîntoarsă în trecut ca prin farmec, gusta prezenţa severului profesor.

Kio fusese prima şi singura persoană de la catedră care a ştiut să-i ţină în mână, şi aşa se face că îi păstraseră lui, şi numai lui, o puternică şi plăcută amintire. Bărbatul coleric le inspira teamă, şi totuşi ei simţeau, atunci când dojenile sale se abăteau peste şirurile de bănci, ceva anume care-i potolea. Acel ceva de care ei erau atât de încredinţaţi era dragoste.

Ei l-au divinizat pe Kio şi pentru teama şi pentru dragostea pe care le inspira, două însuşiri părinteşti de esenţă divină. Derizoriul radiat de acest Dumnezeu al lor nu-l scădea cu nimic în ochii lor, ci, dimpotrivă, îi aureola statura arătoasă.

Îşi închipuiau că acel Kio al lor ar fi un exemplar unic, uitând că, de când existau licee umanistice, au predat totdeauna şi profesori care, obsedaţi de furor grammaticalis, foloseau un limbaj excesiv de ales, ca şi cum traduceau permanent din limbi clasice (cât mai fidel cu putinţă, nu însă atât de liber pe cât ar fi fost necesar). De secole, fiecare clasă îl avusese pe propriul său Kio.

Cel care, personificat acum de actor, umblă impetuos printre ei nu fusese în orice caz dotat exclusiv cu simţul gramaticii. Dovedise de sute de ori ce suflet bun şi ce simţ pasionat ai dreptăţii are, el, arhetipul omului şi funcţionarului austriac de altă dată, dispărut din lume parcă odată cu el. Cu multă melancolie şi-au dat seama în această seară de ceea ce, în timpul şcolii, nu intuiseră decât vag.

Fără să se considere a fi în slujba sau aparţinând unui anumit popor sau unei anumite clase sociale, acel Kio, acel austriac de altă dată, era stăpânit de simţul demnităţii unei ierarhii situate deasupra individului, care nu admite vreo înfumurare vulgară. Obişnuia să extragă din lectura clasicilor prevăzuţi în programa analitică „aplicaţii utile în viaţa de toate zilele”, care, la rândul ei, se compunea, în

concepţia lui, din noţiuni misterioase, ca stratificări sociale, trepte oficiale, gradaţii de titulaturi şi delimitări ale competenţelor.

Statului îi conferea un rol mistic, de-a dreptul divin. Când se citea din Liviu, de fiecare dată când se ajungea la cuvântul „sopor”, se repeta acelaşi lucru. Explicând sensul acestui cuvânt, Kio obişnuia să povestească cum, în satul său natal din munţi, ţărăncile îşi adorm sugarii cu lichide adormitoare, cu „amestecuri soporifice, ca, de pildă, infuzia din mac”, pentru a nu fi tulburate în timpul muncii pe câmp.

Şi apoi perora în continuare:

— Cine ţine într-o mână spada şi în cealaltă balanţa, având ochii legaţi, pentru a zădărnici în faşă asemenea nelegiuiri? Domnul judecător imperial-regal al districtului!

Pentru Kio, statul însemna ceva sfânt, o lume situată deasupra, ca şi cerul, şi coborâtă pe nevăzute pe pământul păcătoşilor spre a-i mântui.

Funcţionarul cel mai înalt era Dumnezeu.

Dumnezeu era însă o instanţă invizibilă, la care nu ne putea ajunge decât pe o cale ierarhică, cu ajutorul clerului inferior şi al clerului superior.

Dumnezeu nu purta nici uniformă civilă, nici uniformă militară. Maiestatea sa apostolică imperială şi regală, împăratul de la Viena, ca următorul în rang ce era, purta uniforma de general cu frunza de stejar pe guler, care îl făcea să se deosebească de ceilalţi generali.

Treptele unei scări neîntrerupte duceau de la împărat în jos, pe cea din urmă treaptă aflându-se elevii din clasa întâi a unui gimnaziu de stat imperial-regal.

Potrivit convingerii celei mai intime a lui Kio, imperiul de o mie de ani nu va deveni realitate decât atunci când fiecare om va fi etatizat, angajat, încorporat în eternul mers progresiv şi regresiv al lucrurilor ca o verigă a

acestei misterioase construcţii.

Dar era mult de aşteptat. Şi asta pentru că în interiorul statului creşteau muşuroaie de inextirpabile „elemente subversive”, în timp ce la extremitatea statului se petreceau nelegiuiri, anarhie, înaltă trădare, existau elevi din a şasea care fumau şi frecventau offenbachiade imorale.

În ciuda apăsării pe care o simţea, Sebastian nu se putu reţine să nu zâmbească la auzul cuvântului, încărcat de semnificaţii ale viciului, „offenbachiade”. În atmosfera zilelor noastre de restrişte, acest cuvânt introduce un fin şi îndepărtat iz de cultură.

Kio continua să străbată încăperea de la un capăt la altul.

Singurii care nu păreau impresionaţi de evocarea celui decedat erau profesorul Wojwode şi Komarek.

Bătrânul îşi simţea capul din ce în ce mai greu, buzele lui mestecau în gol. Se lupta cu ceaţa ce i se aşternea pe creier. Nu pricepea nimic din ce se petrece în jur. În cele din urmă, cu ochii pe jumătate închişi, se lăsă pradă somnului.

În ceea ce-l priveşte pe Komarek, el nu era omul care să uite un afront. El râdea, dar râdea plin de ranchiună, şi se uita în jur de parcă era gata să se socotească cu alter ego-ul celui ce-l chinuise pe vremuri.

Schulhof-Kio, urmându-şi jocul, se ghemui, făcu un semn clasei să păstreze o linişte absolută şi se apropie parcă, în vârful picioarelor, de un elev invizibil, pentru a-l surprinde. Ca şi cum ar fi ajuns în spatele unui elev, spuse cu glas răstit:

— Continuă din Tacit, de acolo unde am întrerupt!

Imediat îşi schimbă însă ţinuta, transformându-se în elevul nevăzut şi, ca trezit din somn, bâigui nişte vorbe fără noimă. Pronunţa cuvintele repede şi le înghiţea înapoi.

Sunetele şuierătoare dădeau vorbelor un fel de gravitate schimonosită. Făcu o reverenţă dezarticulată, caracteristică unui miop...

Scena a fost întreruptă de cuvintele lui Sebastian:

— Am vorbit astăzi cu Franz Adler.

Glasul lui trebuie să fi sunat ciudat din cale afară, de vreme ce toată lumea s-a întors, ca la un semn, cu faţa spre el.

Nici Schulhof n-a mai continuat. Tăcut, s-a întors la locul său de la masă.

Judecătorul de instrucţie avu senzaţia că vorbeşte un altul când pronunţă el însuşi, parcă total străin de problemă, cuvintele:

— Da, da! Astăzi, cu câteva ore înainte, mi-a fost adus Adler pentru un prim interogatoriu. Franz Adler! Nu l-am recunoscut imediat...

Faltin interveni înfierbântat:

— Dar asta e cu neputinţă! Adler trăieşte în America. Ştiu precis că Adler locuieşte la New York. Am aflat-o de la o cunoştinţă.

Sebastian constată imperturbabil:

— Te înşeli, Faltin! Franz Adler are domiciliul nici în oraş... Este şaradist... S-a întors acum doi ani. În prezent, se găseşte în stare de cercetare la Secţia de instrucţie a Tribunalului de land...

Komarek îşi sprijini pe masă pumnii strânşi.

Sebastian îşi încheie fraza:

— ... suspect de uciderea unei prostituate.

Îngrozit, Burda strigă:

— Pentru numele lui Dumnezeu!

Şi pe feţele celorlalţi apăru o expresie de groază.

Doar Schulhoi se manifestă mai puţin afectat. Îşi luă chiar o mină admirativă:

— Un ucigaş!? Deci tot s-a ales ceva deosebit de

capul lui!

Sebastian întâmpină această remarcă cu buzele crispate:

— Eu nu am spus că este un ucigaş, ci numai că este bănuit de ucidere.

Faltin se plesni cu palma pe frunte:

— Bineînţeles! Asasinarea unei prostituate! Acum două săptămâni, urlau toate gazetele. Crimă pasională la varieteul Korea...

Pe Sebastian îl deranjară spusele lui Faltin:

— Iarăşi te înşeli, dragă Faltin. Klementine Feichtinger a fost găsită asasinată în propria ei locuinţă. Ultimul ei client este considerat a fi fost, până la proba contrarie, colegul nostru Franz Adler.

Se dezlănţui o discuţie aprinsă.

Cei mai mulţi se sculară de pe scaunele lor. Toţi vociferau în acelaşi timp. Burda, ca şi cum privea cu ochii larg deschişi într-un trecut învăluit de negură, spuse:

— Cum s-a putut întâmpla ca un tânăr să dispară pur şi simplu? Cred că am păcătuit serios atunci, nefăcându-ne datoria...

Resst, marele industriaş, a devenit instantaneu volubil:

— Ne-am ascuns capul în nisip ca struţul, dragul meu.

Schulhof îşi exprimă, şi el, gândul:

— Şi dacă m-aţi omorî, tot nu reuşesc să reconstitui complet scandalul acela. Sebastian, aşa-i că tu ai zăcut bolnav, după aceea, câteva săptămâni?

Burda nu se lăsă:

— Ar fi trebuit să cercetăm cu orice preţ.

Faltin avea rezerve:

— Mama sa a murit la începutul vacanţei. De la cine am fi putut să ne informăm?

Iar Burda afirmă:

— A fost ceva urât, chiar abject.

Se auzi vocea plăcută a lui Schulhof:

— Mi-aduc aminte vag... O detunătură de pulbere umedă... Nu-i aşa?

Resst pretinse că întotdeauna a intuit un fel de nebunie iresponsabilă la Adler. Îşi dă seama şi astăzi de acest lucru. Şi încheie:

— Arăta precum un medium. Aşa e?

Alţii l-au contrazis. Fischer le-a amintit că nenorocitul de Adler fusese până la un moment dat unul dintre cei mai buni elevi şi abia mai târziu a decăzut, din motive necunoscute, atât de surprinzător. Faltin pomeni titlul unei drame pe care o scrisese la vârsta de şaisprezece ani. E interesant, niciunul din cei care o citiseră la timpul său nu a putut s-o uite de tot. Uniiîşi aduceau aminte chiar şi de unele amănunte din cuprinsul ei.

Burda exclamă cu patos:

— Nu încape niciun dubiu că Adler a fost un geniu!

Sebastian îl contrazise:

— Burda, să ştii că nu poţi să fii geniu la vârsta de şaptesprezece ani!

Lui Schulhof îi veni o idee:

— Poate n-are rost să povestesc, dar nu mă pot abţine... În secunda asta, mi se pare că l-am văzut, cu ani în urmă, într-un orăşel din Germania. Era noaptea, pe la zece şi jumătate. Eram acolo într-un turneu. După terminarea spectacolului, ieşind din cabină, am dat în faţa uşii de un bărbat de talie mijlocie, cu ochelari cu lentile groase, cu un cap ciudat, care se uita la mine ca şi cum ar fi vrut să-mi vorbească. Mă întrebam: Cine o fi? De unde cunosc eu capul ăsta? M-a urmărit atunci figura lui până şi în somn... Aşa cum v-am spus, s-ar putea ca tot ce v-am relatat să nu aibă nicio bază reală, şi totuşi, în clipa aceasta, fiind convins că a fost Adler...

Se ralie şi Faltin – nu putea să n-o facă! – , care, după ce fusese sigur că învinuitul trăieşte în America, acum susţinea că l-ar fi zărit, cu câteva zile înainte, în aglomeraţia din oraş.

Continuând să se întretaie, discuţiile şi amintirile forfecau, în modul acesta, fantoma apărută pe neaşteptate printre ei a celui ce zăcea în arestul preventiv.

Niciunul dintre cei prezenţi nu era convins de temeinicia teribilei bănuieli. Mulţi simţeau în sinea lor o umbră de incertitudine, de ruşine, de groază. În redingota sa lungă şi prost croită, Komarek se ţinu deoparte. Ceilalţi însă îl înconjurară pe judecător.

Sebastian se eschiva.

Din cercetarea făcută nu putea să conchidă ceva precis, dar rămânea cu plăcere la dispoziţia oricăruia dintre colegi şi, în următoarele săptămâni, va fi în măsură să dea răspunsuri clare la toate întrebările. Şi pe el îl impresionase cazul. Spera din tot sufletul că bănuiala se va dovedi neîntemeiată, cel puţin nu atât de sinistră precum era formulată. Dintre toţi colegii, el îl cunoscuse, poate, cel mai bine pe Adler. Nu! Adler nu poate fi un asasin! Aceasta este pentru el ca şi dovedit, indiferent de ce ar mai putea interveni.

Sebastian rostise aceste fraze ce sunau frumos pe un ton nazal, într-o manieră fluentă, aşa cum obişnuiesc generaţii întregi de înalţi funcţionari de stat să-şi expedieze solicitanţii. Domnii din jur au înţeles şi au curmat şirul întrebărilor, îndepărtându-se. El însă, după ce afişase întreaga seară o ţinută rigidă, mărturisi acum, împotriva voinţei sale:

— Dacă aţi şti voi cât de mult mă tem eu de ziua de luni!

În tot acest răstimp, bătrânul Wojwode şi-a păstrat un zâmbet pe buze, ţinând ochii întredeschişi şi urmărind

întrucâtva gesticulaţia şi vorbăria tuturor. Trezit de-a binelea, întrebă:

— Adler? Adler aţi spus?

După care, îşi ridică prudent degetul arătător tremurând şi privi în faţă, ca şi cum ar fi descoperit aici printre toţi aceşti domni atât de străini, chipul bine cunoscut al unui elev al său:

— Adler? Bineînţeles! Un băiat cu părul roşu şi pistrui pe faţă! Stătea în banca întâi din stânga. Am dreptate?

O jumătate de oră mai târziu, unii dintre participanţi se plimbau pe malul celălalt al râului, de-a lungul vechilor străzi ale oraşului plin de măreţie. Erau miraţi că Sebastian li se alăturase. Şi el însuşi se mira cum de nu o ştersese cu primul prilej potrivit spre a se duce acasă, aşa cum îşi propusese iniţial. Trecuse chiar pe lângă unele puncte ale oraşului unde o despărţire de grup ar fi fost posibilă. Ceva îl mâna în mod mecanic. Orice companie şi orice drum erau preferabile drumului spre casă făcut de unul singur. Simţi nevoia să se scuze faţă de ceilalţi:

— Am spart festivitatea mult prea brusc.

Schulhof, care petrecuse mulţi ani în străinătate, propuse o plimbare nocturnă prin cele mai pitoreşti cartiere ale oraşului vechi, ceea ce ar reprezenta cea mai potrivită încheiere a festivităţii.

De altminteri, era tocmai grupul de altă dată: Resst, Faltin, Schulhof, cărora li se alăturase Sebastian.

Ca şi cum s-ar fi înţeles între ei, n-au mai pomenit numele lui Adler. Era o noapte frumoasă, cu un cer limpede. Lumina puternică a lunii accentua toate contururile, dădea palatelor o aură de basm, preschimba ca prin vrajă şiruri întregi de clădiri în faţade goale, suprafeţe plane şi culise. Un strat gros de praf albicios era depus pe canelurile şi în adânciturile faţadelor. Umbrele se profilau ca lăcuite. Barocul, acest stil cu adevărat lunar, îşi

sărbătorea ceasul logodnei cu astrul său.

Vorbeau foarte puţin.

Faltin pomenea vechile nume ale caselor nobiliare prin dreptul cărora treceau, devenite de multă vreme sedii de ministere şi de instituţii publice ale noii republici. În cursul zilei, aici se desfăşura o activitate febrilă, iar în cursul nopţii, aceste zone ale oraşului, îşi recăpătau liniştea mormântală pe care o păstraseră veacuri de-a rândul.

Schulhof, cel care lipsise mult din oraş, remarcă:

— Dacă te gândeşti bine, de fapt nu s-a schimbat nimic.

Elevii fostului liceu Sankt Nikolaus treceau prin străzile pustii de parcă pluteau într-un vis despre care nu se ştie dacă va mai reveni. În dreptul porţii unui vechi palat se întindea o lungă coloană de automobile oficiale. Toate acestea, ca fermecate pentru câteva ore în toiul nopţii, aparţineau unei epoci noi şi viguroase.

Sus, în străduţele înguste ale cartierului Cetăţii, apăru o umbră care ocoli grupul. Era un bărbat în vârstă, cu haine ponosite şi cu o pălărie neverosimil de tare, pe care îl puteai recunoaşte de departe ca pe „un vechi ofiţer în civil”. Ca alungat de o teamă, făcu nişte paşi în zigzag, după care dispăru din nou din câmpul lor vizual.

Faltin se opri:

— Ştiţi cine este omul acesta? Faimosul general Treisbacher, una din cele mai odioase bestii războinice, preşedintele Comisiei de revizie. El i-a declarat pe morţi apţi de luptă. Şi pe mine de altfel!

Avocatul schiţă câteva mişcări cu braţele sale jalnic de slabe pentru a ilustra nedreptatea ce i se făcuse.

Cineva întrebă:

— De ce a fugit de noi ca un nebun?

— Se teme. Iese din casă numai în timpul nopţii. Are

ideea fixă că populaţia l-ar linşa, dacă l-ar recunoaşte...

Schulhof făcu un gest larg şi grandilocvent cu mâna în direcţia celui care dispăruse:

— Vă daţi seama? El e un simbol.

Mai târziu, când s-au oprit în faţa cazărmii Landwehrului, aruncând o privire în curtea acesteia, Schulhof găsi cu cale să mai adauge:

— Pot să vă povestesc despre un alt asemenea simbol. Cu nimic mai puţin smintit, dar cu mult mai emoţionant! Pe mine cel puţin, m-a cutremurat teribil la timpul său. Aşadar, suntem într-o anumită zi a lunii septembrie din anul una mie nouă sute patrusprezece. Chiar în această curte stau aliniat în rând, făcând parte dintr-unul din batalioanele de luptă. Slavă Domnului, ulterior am reuşit să dezertez şi să ajung la un teatru ambulant de pe front. Uitaţi-vă, acela e locul unde ne găsim în rânduri de câte patru: „Pe loc repaus!” Aşteptăm. În faţa fiecăruia dintre noi este aşezată o grămăjoară de calabalâc: rucsac sau raniţă cu cazma şi foaie de cort. Se produce o mişcare. „Comanda la mine!” Plutonierul-şef al fanfarei dă semnalul pentru Imnul de stat. Dincolo de zid se aud ţipetele şi plânsetele femeilor. Pe cuvântul meu de onoare că prin faţa noastră trece în pas încet de defilare simbolul. Nu se poate să nu mă credeţi că acest simbol este Kio! Chiar Kio, purtând o vetustă uniformă de locotenent: tunică albastru-închis, pantaloni gri, reverurile roşii, chipiul turtit – aşa cum se purta în una mie opt sute şaptezeci – şi, în plus, un dragon al cărui ciucure arată ca o coadă de cal! Bătrânul ofiţer mărşăluieşte cu „capul la dreapta”, de parcă ar da onorul. Suntem toţi puţin nervoşi – şi eu latru ca un câine. Mult mai târziu, mi s-a povestit că „simbolul” se prezenta zilnic în cancelaria regimentului, cerşind permisiunea de a pleca pe front cu următoarele formaţiuni de rezervă. În cele din urmă i s-a interzis

purtarea uniformei, şi paza de la poartă nu i-a mai dat voie să intre.

Faltin încheie fraza:

— Şi apoi a murit.

— Când?

Atotştiutorul preciză:

— La 3 noiembrie 1914.

Sebastian se uită încordat în curtea cazărmii. Kio nu era de văzut. Dar în urechile lui Sebastian răsunau paşii de defilare: un doi, un doi! Pentru a doua oară în cursul zilei de azi îl ameninţa criza. Ceva parcă se apropia odată cu paşii lui Kio.

Când au ajuns pe Podul cu lanţuri, Sebastian avu impresia că încă se mai simte acelaşi miros de catran ca odinioară. Pe loc îşi dădu seama că acel „ceva” însemna sfârşitul lui, o moarte subită în urma unui atac de cord! Se prinse cu mâna de balustrada podului. Era convins că nu va mai fi în stare să facă o sută de paşi.

Treceau acum printr-o piaţă largă. Ritmul paşilor milităroşi rămăsese în urmă. Părea că răsună înfundat şi în depărtare.

Resst le atrase atenţia asupra unei clădiri mari, ornată cu reclame luminoase verzi, roşii, albastre, ca un grotesc pom de Crăciun:

— Trocadero! Altă dată, aici era localul Gran Canon! mai ţineţi minte?

— De mult a trecut în proprietatea societăţii pe acţiuni Vita.

Era completarea lui Faltin, care dădu chiar şi suma la care se vânduse.

Sebastian se lupta cu un gând care-l frământa: cum este posibil să se spună că Trocadero ar fi fost înainte Gran Canon? Doar nu se poate spune nici că Adler din şcoală şi Adler de acum sunt una şi aceeaşi persoană.

Prin uşa turnantă a localului de plăceri, oamenii intrau şi ieşeau neîntrerupt. Femei în toalete de culoare deschisă şi cu picioare cu pielea albă străluceau ca nişte mari surse de lumină mată. Atmosfera nopţii fremăta de râsetele lor, de mişcările lor, de undele parfumurilor lor. Obrazul rotund de adolescent al lui Resst exprima un neastâmpăr. Adulmecând aerul, spuse:

— Ce părere aveţi? Intrăm?

Se putea vedea la el că nu ar vrea să lase să treacă nefolosită vacanţa conjugală din seara aceea.

Sebastian se străduia să-şi imagineze cum va arăta această piaţă spaţioasă după ce noctambulii vor fi părăsit localul şi se va etala acolo un târg de fructe şi legume. Continuă să tacă, stând băţos ca un par.

Resst îl prinse de umăr:

— Şi tu erai odată un vizitator familiar al lui Gran Canon.

Poate că în momentul acela Sebastian s-ar fi lăsat înduplecat să intre, dacă nu şi-ar fi aruncat privirea spre cealaltă latură a pieţii, unde îl zări trecând, cu trupul înalt şi faţa sumbră, pe Komarek. Acesta îi salută politicos, chiar aplecându-se adânc, desenând concomitent un gest larg cu pălăria.

Grupul intră prin uşa turnantă, crezând că judecătorul de instrucţie îi urmează.

Sebastian însă traversă piaţa cu paşi mari. Pentru el, agapa absolvenţilor luase sfârşit.

III

De mult trecuse de miezul nopţii când Sebastian, ajuns acasă, se aşeză la masa de lucru din biroul său. Îi trecuseră oboseala şi starea de anxietate asemănătoare

unei intoxicaţii grele, care îl încercaseră de două ori în timpul acelei seri. Le luase locul o acută stare de trezie, o limpezime a creierului şi o curioasă febrilitate de a scrie cu totul necunoscută lui... E adevărat, în fragedă copilărie şi chiar şi după aceea, cam până pe la vârsta de douăzeci de ani, a scris poezii, povestioare, a încropit o piesă într-un act. Concluzia despre toate acestea o trăsese singur mai de mult: manie a verbozităţii şi dorinţă de a ieşi în evidenţă.

Era destul de deştept ca de fiecare dată să suporte conştient aceeaşi decepţie, văzând cum cuvântul îşi bate joc de el şi se preface, trecând prin pana lui, în cu totul altceva decât voise el să spună. Cuvântul semăna cu un cal în plin galop condus de un călăreţ neîndemânatic, care trage din hăţuri, se căzneşte, foloseşte toate mijloacele, căci vrea să se desprindă din cavalcadă şi să pornească pe un drum al lui. Calul joacă puţin în buiestru, pentru ca, apoi, fără să se sinchisească de comanda călăreţului, să se realăture celorlalţi cai. Tot astfel obişnuia să i se întâmple şi lui Sebastian în timpul încercărilor sale poetice. Cuvântul se alătura unei cohorte de vorbe, de fraze, toate spuse de mii de ori şi arhicunoscute. Şi el ştia acest lucru.

Azi şi acum însă, se petrece un lucru cu totul nou, nu mai este vorba de scriitură şi nici de cuvinte, nici măcar de confesiune sau de justificare. Este un impuls febril, o nemăsurată pasiune ce-l ţintuiesc pe Sebastian la masa de lucru şi îi ordonă să trezească la viaţă şi să aştearnă pe hârtie un capitol din viaţa sa. Viaţa trecută cere să fie prezentă, să irumpă în încăpere, nu de dragul lui Sebastian, şi nici al lui Adler, ci pentru ea însăşi.

Numai spaţiul înconjurător s-a schimbat, perioada respectivă de viaţă a rămas la fel de vie. Omul era sub stăpânirea ei. Sebastian abia de-şi dădea seama că a început să scrie. Nici măcar nu scria, ci stenografia cu o

grabă de parcă era gonit de la spate. Până şi stenograma zbura pe hârtie, plină de semne şi abrevieri arbitrare inventate în viteză.

Şi el continua să scrie. Şi era convins că scrie.

Lucrurile au început cu exilarea mea din Viena de către tatăl meu. Este absolut cert că tata nu era ceea ce se numeşte un jurist anchilozat, nu era un om care gândea în paragrafe, fără vederi mai largi. Datorită felului cum cânta la pian, era foarte agreat în societate, încă tânăr, îşi câştigase merite speciale în întemeierea Societăţii Richard Wagner. Va rămâne pentru mine veşnic o enigmă cum de un om ca el, a cărui principală însuşire era simţul impecabil pentru formă, s-a putut pasiona pentru o muzică fastuoasă.

Într-o singură privinţă nu înţelegea de glumă. Şi tocmai în această privinţă am dat eu greş.

Tatăl meu ura orice fel de înfrângere. Învinsul nu-i inspira nicicând milă, doar un dispreţ rece. Nu putea concepe ca un om să ajungă sub limita mediocrităţii, neizbutind să se menţină nici măcar la nivelul accesibil mulţimii oamenilor de rând. Acest bărbat atât de înţelept, ba în unele domenii chiar genial – cel puţin aşa mi se părea la timpul său – a suferit de pe urma faptului că eu n-am putut termina clasa a cincea a Gimnaziului scoţian decât cu mari eforturi, că am obţinut un calificativ catastrofal la o disciplină, iar la toate celelalte doar nota suficient. Arăta realmente stingherit de un fiu care dăduse dovadă de o sârguinţă, un talent şi o atenţie atât de reduse, încât, „cu toate modestele cerinţe ale şcolii moderne”, nu numai că n-a fost în stare să depăşească, dar nici măcar să atingă rezultatele masei de elevi mediocri. Nu mă socotea un băieţandru, un copil încă neformat, care, în pofida peripeţiilor sale şcolare, ar mai

putea ajunge ceva în viaţă. În general, pentru el nu exista diferenţă între bărbat matur şi copil. Niciodată nu m-a tratat cu superioritatea ironică a adulţilor. Nu mă dojenea, nu-mi făcea scene, mă lăsa numai să simt că îi repugnă să stea la aceeaşi masă cu o fiinţă inferioară, care nu făcea cinste numelui de Sebastian von Portorosso.

În fond însă, pe el îl rodea în sinea sa cu totul altceva. Firea lui fusese de celibatar, dar, spre neşansa lui, soarta a vrut să aibă un fiu. Şi firea mea este de celibatar, şi eu aş fi iubit tot atât de puţin un fiu – dacă aş fi avut – pe cât m-a iubit tata pe mine. (La mine lucrurile merg până într-acolo, încât nici măcar nu ştiu dacă nu cumva am avut un copil cu femeia care a fugit până în Argentina din cauza indiferenţei mele!) De când pot eu să-mi amintesc de copilăria mea, tata trăia despărţit de mama. Ea a murit când aveam eu şase ani. Existenţa mea îl călca pe nervi. Această stare s-ar putea să fi fost legată de orgoliul patologic de care suferea, un orgoliu care putea merge până la silă de oameni. Din orgoliu, de pildă, evita pe cât îi era posibil apropierea altor trupuri omeneşti. Când intrau subalterni la el, niciodată nu le întindea mâna. Până şi sensibilitatea sa olfactivă – în timpul conversaţiilor ţinea capul întors într-o parte – nu era altceva decât un orgoliu nelimitat. Un fiu adolescent este întotdeauna un fel de caricatură a tatălui. Orgoliul lui suferea pentru că atunci când se uita la mine i se părea că se uită într-o oglindă. Cel puţin aşa văd eu lucrurile astăzi.

După vacanţa mare, petrecută de mine aproape exclusiv învăţând, am fost trimis în acest oraş pentru a-mi da corijenţa şi a mă transfera la un alt liceu. Şi aici continui să trăiesc de douăzeci şi şapte de ani. Aici mi-a fost dat să văd şi prăbuşirea vechiului imperiu şi naşterea noii Republici. Aici m-am împământenit, aici am devenit funcţionar de stat. Toate acestea n-au nicio importanţă.

Anii tinereţii mi i-am trăit în casa a doua femei, surorile tatălui. Ambelor, Aurélie, văduvă, şi Elizabeth, necăsătorită, le datorez cea mai gingaşă amintire din viaţa mea. În casa lor, eu eram bărbatul. Nu-mi cereau nimic. Ele nu mă creşteau, mă iubeau. Erau geloase una pe cealaltă. Luându-se la întrecere, îmi măguleau vanitatea.

Şi astăzi mai trec zilnic prin faţa casei mătuşii Aurélie, a acestei vechi clădiri, a porţii din care mă mai izbeşte, ca pe vremuri, mirosul de aer închis pe care-l simţeam în tinereţe. Dar eu nu văd casă, pentru mine şi-a pierdut în întregime semnificaţia, precum şi-au pierdut-o şi oraşul în care am un serviciu, ca şi, poate, întreaga mea existenţă, pe lângă care trec tot aşa ca prin faţa acelei porţi: foarte puţin grăbit şi cu ţigara în gură...

A fost o inadmisibilă greşeală că m-am lăsat convins de Burda, apărând la această deprimantă adunare de fantome. În niciun caz nu vreau să afirm că aş fi fost deplasat în cadrul acestei întruniri, am fost doar una din cele mai sinistre stafii dintre stafiile de acolo. De ce era nevoie să trec prin această stare? La ce bun să mă fi ales cu stomacul deranjat şi cu creierul tulburat de pe urma unei asemenea seri? Ce rost a avut toată maimuţăreala chinuitoare, la ce bun să vrei să te simţi din nou în faţa startului, când de fapt întrecerea s-a încheiat de mult?

Am patruzeci şi trei de ani. Dacă nu respect regimul alimentar, zac treaz toată noaptea. Cordul meu nu mai face multe parale. De fapt, n-am vorbit cu niciun doctor, dar o simt eu singur. Îmi pierd răsuflarea când urc scările, când fac o mişcare prea rapidă. Jena discretă din braţul stâng mă face să mă gândesc că sunt un candidat la arteroscleroză. De pe urma acestei boli a murit şi tatăl meu la vârsta de cincizeci şi trei de ani, şi eu nu numai că i-am moştenit trăsăturile fizice, dar, pe lângă aceasta, sunt un fumător pasionat şi incorigibil. Senzaţia de strânsoare

la inimă din seara aceasta, anxietatea de care sufăr nu sunt decât prevestirea unui sfârşit timpuriu şi subit. De ce nu consult un medic? Să-mi amărăsc restul de viaţă aflând adevărul?

Arăt destul de bine, deloc bătrân, poate chiar mai bine decât în tinereţe, deoarece acum îi acord mai multă atenţie şi îi consacru mai mulţi bani înfăţişării mele exterioare. Trăind fără obligaţii şi complicaţii – am moştenit averea mătuşilor mele –, îmi vine uşor să fiu bine îmbrăcat şi să întreţin un apartament frumuşel.

Când aveam douăzeci de ani, femeile îmi zâmbeau rar pe stradă. Acum, situaţia s-a schimbat. Întâlnesc multe priviri stăruitoare, întrebătoare, promiţătoare. Nu mai sunt timid. Dacă aş vrea, aş putea să am femei, şi nu dintre cele mai obişnuite, ci doamne cu rang, doamne despre care nimeni nu ar bănui... Dar eu nu mă îndrăgostesc. Nu mă las prins. Mă obligă prudenţa să-mi cruţ cordul, ale cărui bătăi aritmice mă neliniştesc în timpul nopţii.

Dacă se întâmplă să-mi iau pulsul în timpul vreunei şedinţe, colegii îmi spun că sunt ipohondru. Fie! Sunt un ipohondru! La ce-mi foloseşte epitetul, dacă nopţi la rând îmi imaginez moartea şi cum voi muri?

De altfel, sunt pe deplin conştient că atât pentru omenire cât şi pentru mine personal este absolut egal dacă eu voi mai parcurge drumul între casă şi tribunal de cinci mii de ori, de şapte sute de ori, sau de numai treizeci şi opt de ori. E drept că omenirii şi mie personal ne este complet indiferent acest lucru, totuşi mie mi-ar da un teribil de agreabil şi inefabil sentiment de linişte, dacă aş fi sigur că mai am în faţa mea timpul să fac acest drum de mai mult de cinci mii de ori.

Este un drum oarecum plicticos ce trece prin cinci străduţe şi două artere mai mari. Parcurgerea lui ia o jumătate de oră, şi de obicei îl fac pe jos. Nu pot să

tăgăduiesc că această deplasare face parte din principalele evenimente ale programului meu zilnic, deşi eu sunt un om care mă interesez extrem de puţin de lumea înconjurătoare şi fac acest drum agale, abătut, într-o stare de somnolenţă.

Nu-mi doresc altceva decât ca lucrurile să rămână aşa cum sunt. Eu sunt structurat ca un om al habitudinii şi nu agreez nicio inovaţie. Mă trec fiori numai la gândul unei schimbări în serviciul meu, al unei avansări, pe care până acum am izbutit s-o evit. Cel mai mult m-ar deranja un nou birou în care ar urma să mă mut.

De aceea, a şi însemnat o impardonabilă lipsă de prudenţă acceptarea de a-mi petrece seara cu oameni pe care i-am crezut de mult uitaţi. Reflectând mai adânc, mă întreb dacă aş fi putut ocoli această greşeală? Nu. Trebuia să vorbesc despre ceea ce am spus acolo.

Oricât de ridicol şi exagerat ar suna, recunosc că întâlnirea cu Adler a introdus în viaţa mea un factor nou, care mă depăşeşte. Încă nici nu realizez cu exactitate în ce constă şi cum îi voi face faţă.

Din multele întrebări care mă apasă, iată numai două, superficiale:

Trebuie să mă las recunoscut de Adler?

Cum să împac îndatorirea mea de judecător de instrucţie cu îndatorirea mea de om, aceasta din urmă fiind oricum o îndatorire cu totul deosebită, din cale afară de complicată?

Mă uimeşte cu ce repeziciune gonesc pe hârtie semnele mele stenografice. Nu eu sunt cel care gândeşte, nu eu, cel care scrie. Cuvintele sunt smulse din mine de forţa unui sentiment complet necunoscut. O penibilă senzaţie de neplăcere mă face să-mi încleştez dinţii, gândindu-mă la ziua de luni ce vine. Fruntea mi se umple de broboane, şi corpul mă frige de parcă ar ieşi dintr-un

gheţar.

Aveam şaisprezece ani atunci când am fost introdus în clasa a VI-a a liceului Sankt Nikolaus şi prezentat colegilor de către profesorul Kio. Îmi mai vin în minte vorbele pe care mi le-a adresat, în maniera lui specifică de a vorbi, înainte de a intra în clasă:

— Aţi fost până acum un nomad, aţi trecut prin mai multe şcoli. Daţi-vă silinţa să deveniţi sedentar aici. Nu este uşor.

Şi n-a fost uşor.

Oricine a trecut prin ceva similar ştie cât de dificilă este o asemenea clipă. Aşezat în bancă, eşti scrutat de priviri pline de curiozitate, dar şi de dispreţ, copleşit de o supraforţă potrivnică, atitudini pe care bietul intrus trebuie mai întâi să le perceapă şi cărora apoi să li se integreze. Mă uitam fix la tablă şi mimam indiferenţă. Simţeam cu toată fiinţa mea impresia proastă pe care o făcusem. Fusesem pecetluit. Căci un elev, care, încărcat cu un examen de corigenţă, schimbă şcoala şi oraşul, este oarecum în rolul unuia ce a ispăşit o condamnare. Mă legănasem cu iluzia că a veni din capitală înseamnă, în faţa liceenilor unei reşedinţe de land, să etalezi maniere mai distinse şi o anumită experienţă de viaţă. Fusese o autoamăgire. A trebuit să recunosc destul de repede că cei de la Sankt Nikolaus erau mai citiţi şi aveau mai multe cunoştinţe decât cei de la Gimnaziul scoţian din Viena. Eram în faţa unei superiorităţi noi pentru mine, ceea ce nu intrase în socotelile mele.

Dirigintele clasei mi-a indicat locul din banca a treia din şirul din dreapta. Vecinul meu de bancă era Burda. În spatele meu stătea Faltin, în faţă, Bland, cel care a căzut în război.

Adler îşi avea locul în banca întâi din şirul din stânga, la marginea dinspre culoarul dintre bănci, unde profesorii

obişnuiesc să măsoare clasa în sus şi în jos în timp ce predau. Colegul acesta a fost primul asupra căruia mi s-a oprit privirea. La început nu mi-a plăcut deloc, exteriorul său m-a iritat. În general am eu această slăbiciune de a mă lăsa indispus de figura şi statura unor oameni, chiar înainte de a-i cunoaşte. Se întâmplă ca, ulterior, aceeaşi oameni să-mi devină foarte simpatici.

În primele zile cel mai mult m-a atras Fritz Resst. Ce-i drept, era puţin grăsan, dar arăta ca un băiat blond foarte drăguţ, care găsea întotdeauna un motiv de râs, purta lenjerie de mătase şi aducea la şcoală, în fiecare zi, obiecte noi care făceau impresie asupra mea: stilouri, tabachere, ceasuri, toate din aur... El nu căra cărţile, ca noi toţi, într-o curea de piele, ci într-o servietă luxoasă, care îmi stârnea de asemenea admiraţia. El a fost primul care mi-a vorbit. Mi se părea cel mai apropiat în acea ambianţă. N-aş putea spune de ce, dar făptura lui candidă şi ahtiată după plăceri îmi amintea de viaţa pe care o cunoscusem în oraşul meu natal.

Adler, dimpotrivă, era o fiinţă care îţi lăsa impresia că are un defect corporal. În costumul lui în carouri – unicul costum! – părea să se ascundă ceva diform, ceva îmbătrânit înainte de vreme. În realitate el nu era nici pe departe cel mai scund din clasă, avea înălţimea mea, căci la gimnastică stăteam unul lângă celălalt, în aceeaşi grupă.

Dar cu siguranţă că, dintre noi toţi, el avea capul cel mai mare, acoperit de un păr roşu-deschis, un craniu bombat deasupra unei frunţi neverosimil de proeminente, care avea tendinţa de a se umple de pete roşii atunci când se enerva. Adler era foarte miop şi purta ochelari cu lentile groase. Obrazul său exprima o absenţă patetică de spirit, uneori o imobilitate solemnă, pe care o putea păstra nealterată timp de o jumătate de oră.

Această imobilitate se putea condensa instantaneu ca o furtună şi descărca apoi într-un rânjet, într-un hohot de râs, într-o remarcă lapidară care aveau asupra mea efectul unui slab şoc electric.

Mă verific: şi astăzi, în biroul meu, am simţit acelaşi şoc electric care m-a făcut să-l recunosc pe Adler. Când a pronunţat cuvintele „prima oară pe când eram încă în liceu”, am avut senzaţia că din fiinţa lui scapără o scânteie. E uluitor: înainte, nimic nu mă făcuse să-mi amintesc de el. Şi totuşi, erau chipul lui, vocea lui, maniera lui de a vorbi. Izbucnirea unei forţe din adânc şi prăbuşirea rapidă ce i-a urmat i-au rămas aceleaşi ca odinioară.

Adler se număra printre cei mai buni elevi când am ajuns eu la liceul Sankt Nikolaus. Deşi Kio susţinea că ar fi leneş şi că nu s-ar pregăti niciodată, de obicei lucrările lui scrise nu conţineau greşeli, iar răspunsurile lui mergeau la esenţă, chiar dacă nu ajungea la ele pe căi prescrise, ci personale. Din acest punct de vedere era exact opusul premiantului Fischer, care prindea mai puţin conţinutul materiilor, dar reţinea uşor forma, şcolărească a acestora, pe care o repeta păsăreşte cu: promptitudine.

Răspunsurile lui Adler erau greoaie, parcă le dădea trezit din somn. Ceea ce spunea şi felul cum spunea se deosebeau de şablonul uzual, astfel că Fischer şi acei dintre profesori care erau pedanţi se simţeau în mod vizibil incomodaţi în rutina lor. Ca în orice profesie, şi în şcoală există o muzică a convenţionalului. În scopul ocrotirii ei este luat drept model acela care îşi ascute auzul pentru receptarea fidelă a armoniei ei şi o mânuieşte apoi cu sfinţenie. La fel mi se întâmplă şi mie astăzi, în munca mea. Mă enervez când întâlnesc întorsături de expresii neuzuale în stilul juridic obişnuit. Unde am ajunge, dacă le-am accepta? Ca păzitori ai ordinii ce suntem, se cuvine să fim solidari şi să ne ferim de incursiunea în imperiul nostru

a unor exemplare originale care dispreţuiesc formele.

Dirigintele clasei, Kio, nu încuviinţa originalitatea lui Adler, chiar dacă, în sinea lui, manifesta o înţelegere tainic-binevoitoare. Drept pedeapsă, l-a poreclit „filosoful” şi, foarte des, îl striga în clasă, ironic, cu numele de Seneca sau Cartesius.

Când am intrat eu în clasa lor, Adler se bucura de un respect necontestat printre elevi. Nici unuia dintre colegi nu-i trecea prin cap că Adler ar avea ceva comic în felul lui de a fi. Şi eu stăteam sub influenţa acestei preţuiri. Doar uneori, când se întâmplă să privească fix sau să scoată răspunsurile sale bine gândite şi rostite bâlbâit, simţeam ca un gâdilat care mă îmbie la râs, dar mi-l reprimam repede.

Pe atunci, toţi eram unanimi în a crede că adolescentul cu părul roşu va ajunge un om mare pentru care omenirea va fi recunoscătoare clasei. „Toţi” însemna, fireşte, o minoritate spirituală, dar minoritatea aceasta dădea tonul în clasă.

Majoritatea băieţilor erau fascinaţi de sport şi au întemeiat un club de fotbal. Minoritatea obişnuia să trateze sportivii ca pe o castă inferioară. Îmi mai aduc clar aminte ce impresie de „nobleţe” a făcut asupra mea gestul aşa-zişilor spirituali (cei mai mulţi dintre ei erau şi cei bogaţi) de a face cadou celeilalte părţi o cameră de minge de fotbal. Iniţiatorul acestui dar fusese Adler. În timpul recreaţiilor Adler se plimba de unul singur sau cu vreunul dintre admiratorii săi. Camera mingii de fotbal lăsa să se vadă, că în ciuda solitudinii sale, se pricepe să exercite o influenţă de conducător.

Ca nou-venit, am avut la început o situaţie grea în mijlocul acelei societăţi unde se vorbea un alt dialect decât cel folosit de mine şi ai cărei membri aveau în spate o altă copilărie. Se mai adăuga faptul că fruntaşii ei

posedau un nivel de instruire care mă punea foarte des într-o situaţie periculoasă.

N-a trecut mult şi m-am demascat ca un elev slab. Pentru noii mei colegi n-ar fi contat, dacă, deşi elev slab, aş fi avut în mine ceva interesant, ceva neglijentspiritual. Dar eu nu dădeam decât răspunsuri stângace.

Mă pândea o prăbuşire fără glorie. Nu lipsea mult ca să decad în categoria sportivilor sau chiar în cea a înlăturaţilor, a lumpenproletarilor, în care era încadrat Komarek, dacă nu mi-ar fi venit în ajutor prestigiul tatălui meu şi dacă destinul meu nu ar fi fost radical schimbat de o convorbire pe care am avut-o cu vecinul meu de bancă, Burda.

Era îndeobşte recunoscut printre elevi că Adler este un poet talentat şi un gânditor, că scrie piese de teatru şi articole filosofice. Aleşii ce-i cunoşteau creaţiile vorbeau despre ele cu admiraţie şi numai în şoaptă, ca şi cum ar fi fost nişte secrete de preţ. Burda mi-a mărturisit într-o zi – poate pentru a-mi arăta o favoare, poate numai pentru a se lăuda în faţa unui coleg nou cu colegul important pe care-l are că

Adler a terminat tocmai o nouă lucrare dramatică, urmând s-o citească în curând acasă la Bland.

Am înregistrat ştirea şi am replicat cu calm şi indiferenţă – în vreme ce o ambiţie necunoscută îmi aţâţa nervii – că nu mă interesează piesa lui Adler, cu atât mai mult cu cât eu însumi scriu şi am scris aşa ceva.

Nu am minţit, spunând aceasta. Compusesem ceva versuri fără a aprecia prea mult asemenea naivităţi şi cu atât mai mult fără a le arăta cuiva.

Admiratorul lui Adler, Burda, mi-a spus cu un ton de sus:

— Tu?! Tu scrii poezii?!

A urmat minciuna mea:

— Poeziile mele au fost publicate în numărul de duminică al gazetei „Zeit” din Viena.

N-a fost o minciună premeditată, ci o inspiraţie de moment. Cu o lovitură am devenit mai mult decât un elev admirat doar printre elevi, căci se înţelegea de la sine că oameni serioşi încuviinţaseră tipărirea operei mele. Am simţit în ochii lui Burda un imbold care mă stârnea să merg înainte. Credul cum era, nu mi-a cerut nicio dovadă a celor spuse cu atâta lăudăroşenie. Inima lui de patriot al clasei era predispusă oricând la admirarea unui coleg.

Când am ieşit din clasă după sunetul clopoţelului de la prânz, m-a oprit Adler. A urmat cea dintâi convorbire mai lungă între noi. Mă privea cu ochii săi uşor inflamaţi:

— Aşadar, eşti poet?

Am fost cuprins de o nespusă nelinişte. Mi-am revenit repede şi, deodată, am simţit că-mi vine să-l strâng de gât pe cel din faţa mea sau să izbucnesc într-un hohot de râs nestăvilit. El continua să-mi pună întrebări:

— Îţi trimiţi poeziile la redacţiile ziarelor. De ce faci asta?

Laş, am început să-mi diluez minciuna:

— Nu cu numele meu. Folosesc un pseudonim.

Adler nu se lăsă indus în eroare:

— De ce o faci? Fără îndoială că nu sunt lucrări desăvârşite... Suntem încă prea tineri!

Felul lui de a-mi vorbi nu suna a jignire, ultima propoziţie, care mă situa la egal cu el, fusese rostită cu amabilitate. Eu însă aş fi fost în stare să plâng, să urlu pentru că acest băiat cu cap de hidrocefal şi cu ochi care nu se opresc din clipit mi se dovedea superior. Minciuna mea nu prinsese la el. Îi opusese simţul lui infailibil al adevărului, care îl făcea să nu se gândească la succes, ci numai la adevărata valoare a unei creaţii.

În cursul carierei mele şcolare de până atunci

trecusem cu uşurinţă şi apatie prin umilinţele provocate de insuccesele mele. Pentru prima oară, în clipa aceea, am devenit conştient de inferioritatea mea în raport cu ceilalţi. În timpul acelei scurte discuţii care m-a pus la punct, devenisem eu însumi. Abia acum ajunsese insuportabilul realmente de nesuportat. Am început să fiu posedat din ce în ce mai mult de dorinţa de a-l depăşi şi de a-l înfrânge tocmai pe el, pe acest băiat cu părul roşu, a cărui înfăţişare mă aţâţa. Are dreptul cineva să-mi fie superior? Aş putea să spun că în momentul acela s-a deşteptat în mine caracterul tatălui meu.

Blând şi Burda m-au invitat protocolar, în ziua următoare, la lectura operei lui Adler.

Blând juca un rol de seamă în grupa intelectuală atât de activă din clasa noastră. Era fiul unui deputat. Avea la dispoziţia lui o cameră situată în afara apartamentului părinţilor şi, de aceea, deosebit de potrivită pentru întruniri. Prieten intim al lui Adler, era de departe cel mai cultivat dintre noi toţi; colecţiona cărţi, aşa că noi puteam găsi la el chiar şi lucrări de Nietzsche, Herbart, Mach şi de scriitori contemporani. Pentru el, cărţile erau ceva sfânt. Trebuia să vezi cum le lua în mână. Niciodată nu împrumuta o carte. Eram obligaţi să citim în camera sa. Trăia prin ele, iubea prin ele. Când, la un moment dat, a avut o legătură amoroasă cu o femeie măritată, s-a trezit total inhibat de complexitatea problemelor cvasi-similare situaţiei sale pe care i le inculcase lectura atâtor cărţi. Era un om de o fineţe şi de o moralitate fără cusur. A plecat în război pentru că era un duşman al războiului şi a căzut pe front. Aşa-i dictase etica sa neînduplecată.

Ne-am adunat în camera lui Blând după terminarea cursurilor, în jur de orele patru; topografia camerei mi-a rămas atât de vie în memorie, încât o mai visez din când în când. Stăteam la marginea patului, între Faltin şi Burda.

Schulhoi se trântise pe canapea. Grăsanul Resst îşi schimba mereu locul. Toate îi erau incomode. Pe bietul Blând îl văd şi acum şezând pe biroul său supraîncărcat de cărţi. Adler însă îşi trăsese scaunul lângă uşa cu geam, în cameră fiind o lumină slabă.

Eroul tragediei era vestitul împărat Frederic al II-lea de Hohenstaufen. Adler îl concepuse ca pe un liber-cugetător faustian din Evul mediu. Lucrarea m-a impresionat atât de profund, încât scena finală, chiar versuri întregi din piesă mi-au rămas întipărite în minte:

În palatul său din Sicilia, împăratul zace pe patul de moarte. Cei fideli lui se roagă pentru mântuirea sufletului său, în timp ce el însuşi îngaimă imprecaţii sacadate împotriva lui Dumnezeu. Este aşteptat cardinalul, legatul papei, pentru a izbăvi sufletul necredinciosului de flăcările iadului. Soseşte trimisul papei. Aduce cu el sacramentul spre a-l înmâna împăratului, dacă îşi reneagă erezia, dar, totodată, şi bula de excomunicare spre a-l arunca în veşnica afurisenie, dacă înverşunarea lui nu se lasă frântă. Are loc o scenă încordată între cardinal şi împărat, rămas inflexibil în necredinţa sa. Cavalerii şi doamnele de la Curte îl imploră pe muribund să nu respingă mântuirea. Zadarnic! Prelatul, îndurerat, e pe punctul de a rosti blestemul, când Frederic, într-o stare de extaz, îşi înalţă capul şi şopteşte: „Acum, acum văd adevărul...” Un strigăt de satisfacţie! Toate privirile sunt aţintite spre buzele prin care trece horcăitul împăratului, pentru a auzi cuvântul de căinţă. Cardinalul se apleacă deasupra lui şi spune Credo-ul, cerând împăratului să-l repete. Frederic însă îl împinge deoparte pe legat cu ultimele sale puteri şi strigă: „Dumnezeu este...” Şi la mijlocul frazei, se prăbuşeşte şi-şi dă sufletul. Nedezlegată rămâne eterna taină care i s-a arătat în clipa morţii.

Şi acum, când evoc desfăşurarea scenei, sunt

cutremurat. Fără îndoială, era compoziţia unui adolescent de şaisprezece ani, plină de analogii, exagerări, lacune în privinţa experienţei de viaţă. Dar în ceasul acela şi în tragedia aceea am înţeles eu pentru întâia oară ceea ce te poate emoţiona în orice operă de artă făurită de om. Adler zămislea făpturi omeneşti, le dirija destinele şi nu le lăsa la voia întâmplării, le îndruma conştient, după un anumit plan, până la deznodământ.

Şi cât de profund, cât de firesc, cât de limpede era modul în care o făcea şi citea! Nu şi-a ridicat nici o singură dată privirea spre auditori. Descopeream în capul lui exagerat de mare cu părul roşu devenirea unei frumuseţi înălţătoare. În timp ce citea, se revărsa asupra lui o frumuseţe spirituală ce radia graţie.

Dacă am fost vreodată gata să renunţ la eul meu şi să cer cuiva superior mie protecţie binecuvântată, atunci, în după-amiaza aceea, eram gata pentru un asemenea act. Mă aflam la răspântia de drumuri pomenită de poet:

„Iubirea este singura modalitate de a te apăra în faţa superorităţii celuilalt”.

Numai de n-ar fi fost tocmai Adler cel ce stătea acolo cu ţinuta lui rigidă caracteristică, cu privirea lui mioapă încă scufundată în caiet şi după terminarea lecturii.

Oricât eram de fascinat, mă cuprinse din nou întrucâtva pofta de râs, văzându-l cum dă timid din mâini în cursul lecturii.

Lui Schulhof i-a displăcut felul monoton de a citi al lui Adler. Vrând să facă pe cunoscătorul, începu să recite anumite pasaje din manuscris. Ţipa şi dorea să se evidenţieze. Fără să spună o vorbă, Blând îi smulse caietul din mâini.

Mă dădui bătut. Mândria mea amuţi. Nu voi izbuti niciodată să scriu aşa ceva. Orice luare la întrecere cu el ar fi însemnat o blasfemie. Şi totuşi, oricât de greu mi-ar fi

să mărturisesc acum adevărul, trebuie să spun că în străfundul sufletului meu cocea un asemenea gând. Nu era invidie. Nu m-am surprins vreodată invidiind pe cineva. Dacă ar fi fost vorba de altcineva, m-aş fi bucurat, poate, de gloria lui. Pe un altul, poate, l-aş fi admirat. Lui Adler nu-i doream gloria, îl uram oare? Jur, acum, că n-a fost moment în viaţa noastră în care să-l urăsc pe Adler. Dar superioritatea sa, tocmai a sa, nu o suportam.

De ce? Explicaţiile ulterioare devin puţin plauzibile, încerc să fiu cât mai sincer posibil cu mine însumi. Opoziţia mea să fi fost, oare, provocată de faptul că vedeam în Adler evreul, aşadar rasa de la care acceptăm cu plăcere totul, în afară de superioritate?

După ce am discutat ore în şir despre lucrare şi personajele ei, s-a stabilit pentru a doua zi o nouă întâlnire în odaia lui Blând, la care urma să debutez eu cu poeziile mele.

M-am întors acasă invadat de teamă şi prost dispus.

Ce se va întâmpla? Aveam scrise câteva poezii, dar, după ce cunoscusem textul tragediei scris de Adler, mi-era silă de ele, apărându-mi întru totul vane şi nereuşite. Mă lăsasem ademenit pe un teren primejdios pe care nu puteam întâlni decât ruşinea, contribuind, în schimb, ca autorul lui „Frederic al II-lea” să repurteze o nouă izbândă.

Am recitit toate stupidele mele ticluiri găsite în sertarul biroului, toate imaginile strâmbe, sentimentele mincinoase şi gândurile false, furate, cărora rima le dădea expresie cu multă uşurinţă. Venise momentul să culeg roadele lăudăroşeniei mele.

Nu puteam şi nu voiam să dau înapoi. Era exclus să supun versurile mele penibile auzului fin al lui Adler şi al adepţilor săi!

Fără să mai pierd timpul, m-am hotărât să intru în biblioteca mătuşilor mele.

Cât de neînchipuit de lesne mi-a venit atunci să mint şi să comit o înşelăciune! Nu-mi amintesc să fi simţit nici urmă de reticenţă interioară. Sunt convins că şi astăzi, în caz de nevoie, n-aş pregeta cu nimic mai mult să comit o incorectitudine. Aici ar trebui căutată şi pricina poziţiei mele neferme faţă de inculpaţii cu care am de-a face. Conştiinţa oscilantă a propriei mele moralităţi se refugiază într-un comportament uman afabil, care nu-i refuză nici unui delincvent apelativul de „domnule”. Dezgustător! Cât de diferit fusese tatăl meu! Un judecător din cap până în picioare! Oricât de rece şi dur va fi fost el, în sufletul său sălăşluia sentimentul imposibil de clintit ai dreptăţii. Eu nu sunt înzestrat cu simţul dreptăţii. De aceea, nu sunt judecător. Sunt prea laş pentru un judecător. Sunt considerat nebun, fiindcă mă feresc să fac parte dintr-un complet de judecată. Nu sunt nebun, este vorba de ceva foarte profund care mă determină să mă feresc. N-am dreptul să devin judecător, un om care împarte dreptatea, trebuie să mor judecător de instrucţie.

După o scurtă căutare, am găsit în bibliotecă o carte ce mi s-a părut potrivită. Era opera unui poet revoluţionar din perioada anilor 1848, de mult dat uitării, un volum mucegăit, din care nu mai exista pe pământ un alt exemplar.

Numele autorului era Justus Frey. Nu i-am uitat numele.

Am transcris două poezii, fără să aleg prea mult, căci aveau o formă curgătoare şi care suna bine. Una din ele purta titlul: „Ce numiţi voi măreţ?!”

Părea a fi scrisă împotriva lui Napoleon sau a cultului pentru comandanţii de oşti în genere. Mie îmi plăcuse nu spiritul ei pacifist, pentru care n-am avut niciodată înţelegere, ci sonoritatea ei. Mi s-a părut că poezia aceea are şi un iz special, tendenţios, aşa cum se putea intui şi în

„Frederic” al lui Adler. S-ar putea ca eu să fi fost influenţat de această afinitate. Din multele ei strofe, mi-a rămas în minte una:

„Ce numiţi voi măreţ?
O frunte-ncununată de nelegiuiri ticăloase.
În jur, prădate, cotropite holde aurii, mănoase, Răsărite din ale ţarinei poate.
Asta numiţi voi măreţ?”

Această poezie prezentată de mine fără urmă de şovăire a exercitat asupra lui Schulhof, Faltin şi Resst o impresie covârşitoare. Imediat, Schulhof a învăţat pe dinafară câteva strofe.

Blând, consternat, îşi spuse părerea:

— Are o cadenţă de parcă nu ar fi scrisă în timpurile noastre.

Şi Adler o ascultase cu atenţie şi admiraţie:

— Foloseşti o limbă foarte muzicală. Poate că asta se datorează faptului că eşti vienez de origine...

Lăsase impresia că până atunci nu reţinuse nimic despre mine. Era evident că nu-i venea a crede că aş putea să am talent. După o pauză, mi se adresă din nou:

— Spune-mi, te rog, de unde până unde te preocupă pe tine aceste lucruri pe care le-ai mai pus şi în versuri? Război şi Napoleon!? Nu mi-aş fi închipuit că ar putea să te preocupe asemenea probleme...

Iarăşi superioritatea lui, de care mă simţeam urmărit? Nu! Cred mai curând că era vorba de sesizarea strecurării unui neadevăr. Precis că Adler nu se îndoia de autenticitatea poeziei şi totuşi simţea că ceva nu era în regulă. Mi-a fost dat din nou să realizez cu câte capete stă deasupra mea acest băiat aparent neînsemnat, dar cu un suflet incoruptibil. Conştiinţa falsului meu îmi puse un nod

în gât.

Plagiatul îmi conferise, în schimb, spontan, o poziţie respectată printre colegii mei. Atitudinea lor faţă de mine se schimbă fundamental. Dacă se întâmplă acum să dau greş sau să debitez inepţii în răspunsurile mele, reacţia era cu totul alta decât înainte; inepţiile mele erau motivate pe loc ca provenind din felul de a fi distrat al unei firi de poet.

Iată cum, mulţumită unui truc necinstit, am crescut în ochii altora şi am început să mă simt în voie.

Cele două femei la care locuiam îmi lăsau întreaga libertate. De exemplu, puteam să merg la teatru în orice seară. Foloseam din plin această permisiune. Din perioada aceea am rămas cu pasiunea pentru teatru, care mă împinge şi azi uneori să-mi irosesc aşa unele seri. De fapt, interesul meu faţă de actor, cântăreţ, piese de teatru şi opere este destul de redus. Scena însăşi mă plictiseşte în cea mai mare măsură. Dar intrarea în sala de spectacol, murmurul mulţimii, cochetăria neangajantă a femeilor, plimbatul din timpul pauzelor, toate acestea exercită asupra mea o excitaţie încărcată de dorinţe, ca şi în tinereţe, când plăcerile vieţii îmi erau inaccesibile încă. Cu un an în urmă, în foaierul unui mic teatru parizian, m-a năpădit cu o forţă neobişnuită o asemenea beţie de viaţă. Am părăsit cu paşi repezi clădirea, căci beţia mea purta gustul amar al regretelor...

Schulhof, Faltin şi cu mine ne postam în dreptul casei de bilete cu ore întregi înaintea deschiderii; era nevoie de o întreagă strategie pentru a obţine un loc bun la galerie sau în picioare la parter.

În treaba asta, Faltin era în elementul său. Era informat despre tot. Nu numai că, deşi tânăr, ascultase toate operele şi văzuse toate piesele de teatru, dar ştia cu de-a amănuntul viaţa personală a artiştilor, cancanurile din culise. Deşi părinţii lui erau lipsiţi de mijloace materiale, iar

el însuşi nu avea cine ştie ce talent muzical, vară de vară le smulgea acordul de a pleca în pelerinaj la Bayreuth. Faltin simţea o atracţie aparte să fie prezent în miezul evenimentelor. Iar aici, în teatrele din oraşul nostru, putea să-ţi spună numele fiecăruia din doamnele ce ocupau lojile. Deşi nu avea un auz muzical ascuţit, făcea întotdeauna aprecieri. Pretindea a şti că tenorul a atacat aria prea jos, că vocea sopranei nu sună ca vibraţia unui cristal, ci a unei sticle ordinare. La rândul său, Schulhof imita toţi artiştii şi era în stare să recite fragmente întregi din cele mai anoste comedii franţuzeşti. Parcă-l văd cum stătea pe coridor în dreptul uşii clasei noastre, cum lua sticla de la ceasul de buzunar şi şi-o punea la ochi drept monoclu şi, cu o plecăciune sarcastică în faţa lui Faltin, îşi rostea replica: „Grăbiţi-vă, marchize! încercaţi-vă şansa! Cine ştie dacă doamna de Brainville va mai fi altă dată în situaţia de a vă putea primi...” Desele prezenţe la spectacolele de teatru mi-au sugerat ideea înfiinţării în clasa noastră a unei asociaţii dramatice, a unui cerc literar, la care, distribuindu-ne roluri, să interpretăm marile creaţii ale literaturii.

Idei de felul acesta se iveau în fiece clasă a şasea de la orice liceu. Dar la noi, la Sankt Nikolaus, eu, străinul, fusesem cel dintâi care formulasem această idee.

Burda a îmbrăţişat-o numaidecât şi i-a cerut părerea lui Adler, care ne-a convocat din nou în apartamentul lui Blând. Acolo am pus noi – Adler, Blând, Schulhof, Faltin, Resst şi eu – bazele asociaţiei dramatice. Am discutat însufleţit scopul şi liniile directoare ale cercului şi am stabilit cu precizie formele de organizare, conform cărora urmau să se desfăşoare întrunirile noastre.

Adler continua să fie insolit de calm, în timp ce eu îierbeam. Simţeam cum îmi cresc aripi. Am fost admis în rândurile lor şi asimilat. Ca un fluture din gogoaşe a ieşit

un membru util al comunităţii clasei, înlocuindu-l pe dispreţuitul, pe veneticul de până ieri. Cât de multe nădejdi mi-am pus în acel cerc literar! Era prevăzut ca de două, trei ori pe an să ofere creaţii deosebite. Ne imaginam că vom ajunge să invităm întreaga clasă, chiar şi echipa de fotbal pe care o vom face praf, ba şi alte clase, dominând astfel, în scurtă vreme, întregul liceu Sankt Nikolaus...

Poate că în după amiaza aceea, îmbătat de victorie, am mers prea departe cu înaripatele mele vise. În ceea ce-l priveşte, Adler îşi păstrase luciditatea.

Pe drumul către casă am rămas singur cu el. Aceleaşi străzi pe care le străbat şi astăzi, mergând la tribunal. Continuam să dezvolt fanatic noi amănunte ale activităţii viitoare a asociaţiei, propunând drama „Hoţii” ca primă piesă de pus în scenă, îndrăznind să fac şi distribuţia rolurilor şi rezervându-mi mie rolul lui Franz Moor.

La asta, Adler se opri în loc. Era o seară de iarnă cenuşie, mohorâtă. Aveam impresia că tremură în costumul lui subţire. Era palid. Îndreptându-şi corpul, mi s-a adresat fără a da, poate, atenţie cuvintelor:

— În fond, ce urmăreşti? Ceri mai mult decât ţi se cuvine. Mulţumeşte-te că ai fost acceptat printre noi şi aşteaptă să ţi se distribuie un rol.

Cu asemenea cuvinte, conducătorul a pus la punct aroganţa subalternului care-şi permisese să-i pericliteze autoritatea.

Cuvintele acestea au constituit vina lui Adler, mai mult decât atât, i-au pecetluit soarta, căci au deşteptat diavolul din mine. Poate fi luat ca neavând niciun sens, dar eu o bănuiesc, şi această bănuială clocoteşte acum în mine: dacă Adler n-ar fi rostit acea singură frază, nu ar fi stat în prezent în faţa mea ca un naufragiat.

N-am scos o vorbă. Am fugit. Am ajuns la cină cu o

faţă plânsă, de care mătuşile mele s-au speriat. Jignirea, nedreptatea mă atinseseră până în măduva oaselor. Cercul literar era doar creaţia mea, prima încercare reuşită de a prinde rădăcini într-o lume străină. Am cumpănit dacă n-ar fi cazul să schimb liceul, fie şi la mijlocul anului.

În timpul nopţii m-a asaltat o pasiune devastatoare şi chinuitoare care nu mă mai încercase. Cred că era o sete de răzbunare, căci sunt răzbunător. M-am sculat obosit, dar calmat. Nu mă mai durea rana provocată de afront.

— Am anunţat pe Burda că părăsesc cercul nou creat.

Poziţia mea printre colegi era atât de consolidată, încât demisia mea a avut un ecou puternic, aducându-mi un plus de consideraţie. Băieţii mă rugau stăruitor să-mi revoc hotărârea. Am rămas ferm pe poziţie: renunţam uşor la o situaţie subalternă în care fusesem plasat numai pentru că mă cunoşteau doar de câteva luni. N-aveau decât să primească de la mine drept cadou ideea mea şi planul meu de organizare; oricum, mie şi nu altuia îi venise în minte...

Zile la rând nu s-a mai întâmplat nimic altceva, decât că Burda, Adler şi Blând îşi apropiau adesea capetele şi şuşoteau.

La începutul săptămânii următoare, Burda a venit la mine acasă, propunându-mi să preiau funcţia de secretar al asociaţiei. Bineînţeles, preşedinte trebuia să fie Adler. Reieşea limpede că, pentru a mă împăca şi a mă recâştiga, Blând renunţase la onoarea de a fi secretar, deşi el ar fi fost cel mai indicat. Obţinusem foarte mult, era o mare cinste şi o izbândă! Nu m-am mai opus.

Cercul literar a devenit o realitate. Ne întruneam săptămânal şi nu numai în camera lui Blând, ci, prin rotaţie, la fiecare din noi, după posibilităţi. Activitatea a început cu „Hoţii”, aşa cum propusesem eu. Nimeni nu mi-a contestat rolul lui Franz, căci Schulhof n-ar fi vrut să

renunţe la tânărul erou Karl. Nu ne aşezam în jurul mesei, ci umblam gălăgios de-a lungul încăperii, cu cartea în mână. Adler s-a declarat satisfăcut să preia toate rolurile secundare din text. Resst, având părul de un blond deschis, pielea albă şi arătând durduliu, a fost distribuit în rolurile feminine. Îmi alimentam în mod artificial entuziasmul. Înainte de a ne consacra lui Schiller, am recitat adesea poezii din inepuizabilul Justus Frey. În acele ceasuri, Adler continua să rămână deosebit de reţinut. Poate că agitaţia noastră îi repugna. Avea înfăţişarea unui om care trece printr-o metamorfoză corporală. În ceea ce mă priveşte, evitam să rămân singur cu el.

Cât de lungi, cât de pline pot fi zilele adolescenţei!

În timpul lungilor şi bogatelor zile de adolescent eram convins că am uitat afrontul net pe care mi-l adusese Adler. Adică, nu mă mai gândeam la el. Dar în esenţa fiinţei mele continuau să lucreze cuvintele arogante, schimbându-se într-o forţă meschină ce voia să iasă la lumină. Ceea ce se şi petrecu pe neaşteptate. Şi astăzi mi se întâmplă aşa: sunt ranchiunos, fără să-mi dau seama. Uluindu-mă şi pe mine însumi, din senin ţâşneşte din mine ceea ce s-a acumulat, adesea timp de ani de zile, în adâncul întunecat al conştiinţei mele. De fapt, dacă n-aş fi un ranchiunos, aş mai trage după mine, această poveste după atâţia ani?

Trecuseră săptămâni.

Aşa cum am mai spus, la gimnastică Adler avea locul lângă mine. Nici la Viena nu fusesem cotat ca un gimnast slab. Aici, la Sankt Nikolaus, printre atâţia intelectuali şi şoareci de bibliotecă, am ieşit chiar în evidenţă. Supraaprecierii preocupărilor spirituale de către o parte din colegii mei şi subaprecierii de către ei a gimnasticii li se datora ignorarea lui Adler în orele de gimnastică. Capul disproporţionat de mare cu ochelarii cu lentile foarte

groase, gâtul subţire, trupul slab fără vlagă (la gimnastică eram în cămaşă), picioarele care se mişcau de parcă ar fi fost din plumb, toate acestea nu ofereau o imagine agreabilă pentru ochiul unui gimnast. Nimeni nu zăbovea asupra acestei apariţii disonante în cadrul unei activităţi în care tocmai aptitudinile corpului omenesc contează. Se pare că aşa şi arată structura fizică a unui om la care precumpănesc preocupările intelectuale. Până şi militărosul profesor de gimnastică trecea peste asta. Ce putea face? Aşa era construit Adler!

Într-o zi – eram deja în semestrul al doilea al anului şcolar –, am fost trimişi la bară pentru a executa exerciţiul denumit „foarfeca”. Este un exerciţiu simplu, pe care cu puţină îndemânare îl poate face orice copil, în plină legănare, trebuie să-ţi răsuceşti trupul cu capul în jos şi imediat să-ţi ridici picioarele ţinându-le îndepărtate.

Eu îmi încheiasem exerciţiul cu un salt elegant.

Era rândul lui Adler. Încet, cu paşi ezitanţi, s-a apropiat de aparat. Capul greu atârna sub povara gândurilor sale. Era o imagine bizară. Toţi priveam încordaţi. Se săltă cu multă greutate şi rămase atârnat. Închise ochii, caracteristica lui imobilitate solemnă îi acoperi întregul obraz, gura i se contractă, şi, în timp ce bustul îi rămăsese fix, picioarele începură să se bălăbănească într-un mod inimitabil, de parcă erau scăpate din balamale.

Toţi în jur stăteau serioşi în faţa acestei scene.

Şi eu aş fi putut, în acea clipă, să-mi înfrâng pofta de râs, pe care ştiusem să mi-o stăpânesc de atâtea ori. Dar parcă eram grizat. Mă uitam la cel considerat veşnic superior cum se zbate în mizerabila sa neputinţă. De data aceasta, acum, nu voiam să mă stăpânesc. Un acces diabolc de râs a ţâşnit din gâtlejul meu.

Îl primul moment, colegii m-au privit nedumeriţi.

Apoi, membrii clubului de fotbal, gimnaştii buni, începură şi ei să mă secondeze, unul după altul, în râsul meu, la început cu oarecare reţinere, după aceea din ce în ce mai puternic şi mai batjocoritor. Şi în inimile lor mocnea răzbunarea împotriva supremaţiei spiritului. Diavolul din râsul meu i-a sugestionat şi pe ceilalţi. Râdeau toţi. Nici Blând nu s-a mai putut abţine. Am impresia că numai Komarek, fiinţa sălbatică, nu a râs atunci.

În cele din urmă, profesorul nostru de gimnastică, cu faţa acoperită de un rânjet în care se citea o satisfacţie răutăcioasă, spuse:

— Adler, să ştii că la aşa ceva nimeni nu-şi poate reţine râsul...

Cuvintele profesorului declanşară o cascadă de râsete isterice şi terifiante, un ţipăt ironic şi strident, aşa cum numai o clasă de elevi este în stare să scoată.

Dând curs liber unei vechi şi refulate maliţiozităţi, profesorul îi ordonă lui Adler să repete exerciţiul.

Şi Adler, strâns în chingile unui nou val de râsete, îşi azvârli în sus picioarele neajutorate, făcu nişte mişcări desperate, se bălăbăni încolo şi încoace pe bară şi, în cele din urmă, profesorul de gimnastică nevenindu-i în ajutor, se lăsă în jos, epuizat, pe podea.

Până ce ajunse la locul lui în rând, râsetele se potoliseră. Dar toţi i-au întors spatele şi, atinşi parcă de o jenă colectivă, nu i-au mai adresat niciun cuvânt.

Ora de gimnastică s-a terminat.

Înainte de a pleca de la şcoală, m-am îmbrăcat la garderoba sălii de gimnastică. Acolo, Adler îmi făcu un semn să mă apropii de el. Fruntea lui era acoperită de mari pete roşii.

— Să-ţi fie ruşine!

— De ce să-mi fie ruşine? Poate pentru că tu eşti un neîndemânatic?

Cu ochii strânşi, Adler veni foarte aproape de mine. S-a încins o bătaie. Una care a durat, şi nu de formă, în mine se redeschiseseră toate cicatricele rămase de pe urma tuturor jignirilor, transformându-se într-o forţă ce nu mi-o cunoşteam. Şi aveam nevoie de o asemenea forţă, căci şi Adler desfăşura o forţă sălbatică, surprinzătoare. Cu puţin înainte, suferise o înfrângere în faţa aparatului de gimnastică. Dar acum, având în faţă un om, el cunoştea miza. Cât de mult subapreciasem eu, până atunci, trupul acela! Era numai muşchi şi tendoane încordate. Patima îi conferea îndemânare, făcând din pumnii lui măciuci.

Mi-a presat coşul pieptului de mi-a tăiat respiraţia. Nu o dată am crezut că sunt pierdut. Până în ceasul morţii nu voi uita acea luptă crâncenă desfăşurată într-o linişte desăvârşită. Era în joc însăşi existenţa noastră. Vai mie, dacă Adler mă învinge şi fiziceşte! Nimeni nu s-a apropiat să ne despartă. Toţi dimprejurul nostru intuiau că nu e vorba de o obişnuită răfuială între nişte băieţi, ci că se dă o luptă pentru supravieţuire. În rândul celor ce ne priveau se aşternu o linişte de moarte. Inima mea de-abia mai ţinea, sudoarea îmi trecea prin cămaşă, puterile mă lăsau. Pe fruntea lui Adler nu apăruse nicio broboană de sudoare. Reuşea să-şi menţină un ritm uniform. La el, puterea creştea din resurse interioare. Nu se auzea decât şuieratul respiraţiei lui sacadate. Mă prinse de gât şi începu să mă strângă. În ultima clipă, mi-am eliberat braţele şi, prinzându-i coapsele, l-am trântit la pământ cu întreaga mea ură. Mai încercă o dată să-şi ridice partea superioară a corpului. Dar eu, străbătut de o voluptate indefinibilă, i-am apăsat umerii de podea şi mi-am aşezat genunchiul pe pieptul lui.

M-am sculat în picioare. Eu eram învingătorul.

Adler mai rămase o bucată de vreme culcat pe podea, apoi se sculă şi el.

Nimeni n-a spus o vorbă. Cei mai mulţi, se comportau de parcă nu asistaseră la dezlănţuirea unei duşmănii, ci doar la o luptă sportivă.

Serios, i-am întins mâna lui Adler, care mi-a luat-o. Ne-am despărţit cu un „servus” murmurat. În momentul acela aveam impresia că mi-e drag.

Ajuns pe stradă, am dat de Komarek, care nu şi-a scos mâinile din buzunare, dar mi-a spus:

— Mi-am dat seama mai demult că eşti un ticălos...

— Am auzit înjurătura, însă nu i-am acordat nicio atenţie şi mi-am continuat drumul fluierând.

A doua zi, la lecţia de limba greacă, s-a întâmplat pentru prima oară ca Adler să dea cu totul greş. Când i s-a cerut să traducă, n-a deschis gura. De două ori s-a plimbat Kio printre şirurile de bănci, în sus şi în jos, înainte de a-l întreba mânios:

— Ce-i cu dumneata, Adler? Eşti bolnav sau n-ai dormit?

S-a arătat indulgent şi a numit pe altul.

În aceeaşi zi, l-am condus pe Adler spre casă. Pentru prima oară ne-am antrenat într-o aprinsă discuţie filosofică. Ne apropiasem unul de celălalt.

Atunci au fost aruncate zarurile... Atunci s-a hotărât...

IV

Ce anume se hotărâse? Ce se întâmplase?

Astăzi cunosc răspunsul. Începutul unei opere de distrugere. A pornit de la râsul meu, de la încăierarea dintre noi doi, din care eu am ieşit învingător, pentru ca să se încheie, după douăzeci şi cinci de ani, cu arestul preventiv al lui Adler. În adevăr, o operă de distrugere lungă şi tainică, despre care eu însumi n-am bănuit nimic,

al cărei creator nu am fost eu.

Cele o sută de voci ale raţiunii mele n-au decât să pună la îndoială faptul că lucrurile stau aşa şi nu altfel, eu simt o povară pe suflet şi trebuie să scriu. Văd că mâna mea a şi acoperit cu semne stenografice care zboară ca săgeata a şasea pagină. Ce lipsit de sens este totul!

De altfel, nici măcar nu ştiu dacă mâna care fuge pe hârtie aşterne cu fidelitate amintirile trezite. Trei dimineaţa. Nu mă simt obosit. Sunt proaspăt cum rar mi se întâmplă şi, cu toate acestea, parcă uimitor de inconştient. Această inconştienţă îmi înceţoşează mintea. Uneori îmi trebuie o oră întreagă ca să redactez o scrisoare oarecare. De data aceasta însă, defilează în trap prin faţa ochilor mei un cortegiu lung de lucruri şi fapte de toate nuanţele, dar imprecis conturate. Da, da, călăreşte, trece în trap prin faţa mea, ca şi cum ar face-o la auzul unui marş cântat de o fanfară militară.

Trei dimineaţa. Duminică. O duminică lungă, foarte lungă...

N-a trecut multă vreme ca să iasă la iveală ce se întâmplase. Şi asta fără o tranziţie gradată.

De la râsul acela şi de la trânta aceea, eu n-am mai râs de Adler. Dimpotrivă! Căutam să-i câştig încrederea. La rândul său, a renunţat şi el la aerul de superioritate faţă de mine. Eu nu mai râdeam, dar acum râdeau alţii. Fenomenul a început chiar la următoarea lecţie de gimnastică – Adler a fost pus să facă un exerciţiu de săritură din şa – şi, apoi, a trecut din sala de gimnastică în sala de clasă.

Râsul meu parcă fusese o sămânţă pusă să rodească şi care încolţise acum în multe gâtlejuri. Acel acces de râs al meu spontan reuşise să doboare autoritatea lui Adler, în faţa căreia se plecase până şi severul profesor de gimnastică. Ca prin farmec, râsul a distrus respectul arătat

până atunci supremaţiei spirituale şi a anulat indulgenţa manifestată până şi de nişte adolescenţi unui trup stângaci.

Membrii clubului sportiv, cărora Adler le dăruise camera pentru mingea de fotbal, foloseau orice prilej spre a se evidenţia prin râsul lor, izbind cu piciorul, triumfători, în dominaţia intelectului. Dar nu numai ei. Şi Resst, Schulhof, Faltin deveniseră şovăitori, Burda însuşi, toţi, cu excepţia, poate, a lui Blând. Nu au fost necesare multe săptămâni pentru a se schimba radical raporturile dintre clasă şi Adler.

Fireşte, admiraţia de altă dată a partizanilor săi nu dispăruse încă, dar căpătase o pală nuanţă de ironie. Ieşiseră la iveală însuşirile derizorii ale celui-foarte-dotat. Exista convingerea că fuseseră văzute tot timpul. Devenise dintr-odată obiect de satisfacţie nu numai stângăcia sa de a vorbi, începură să aibă un efect hazliu până şi răspunsurile lui profunde şi complicate, care-i serviseră înainte drept temei pentru renume.

Nu se spune undeva în Evanghelie: „Cel ce îl face pe fratele său de nebun, să fie sortit focului iadului!”?

Tot mai clar se auzea în clasa a şasea a liceului Sankt Nikolaus cuvântul „nebunule”.

Eu unul nu râdeam. Schulhof, Resst şi alţii însă râdeau când vreo întrebare neaşteptată a lui Kio îl trezea pe Adler din imobilitatea sa solemnă, iar el, stângaci, bâlbâit, se chinuia să-şi îmbrace gândurile în vorbe clare. Şi Kio parcă se molipsise de noua tendinţă. Înainte obişnuia să cântărească sensul răspunsurilor date de Adler şi să-l tălmăcească în limbajul său propriu. Acum, sub înrâurirea râsului elevilor, se răstea furios la Adler:

— De unde ai mai scos neroziile astea? Cred că vrei să-ţi baţi joc de mine!

Alimentate de comicul lui Kio, hohotele de râs se

amplificau şi mai mult.

Neîndoielnic, Adler s-ar fi putut salva, dacă atunci ar fi opus rezistenţă, s-ar fi apărat împotriva râsului, dacă, în zilele acelea în care îl păştea pericolul, ar fi strâns hăţurile, pregătindu-se bine acasă ca să exceleze în faţa clasei. Tocmai asta n-a făcut-o. Părea a fi complet paralizat, părea că s-a pierdut pe sine însuşi cu prilejul acelei lupte în care şi-a încordat atât de mult forţele. A consimţit să ajungă o ruină, fără să mişte un deget. Nici până azi nu pot să-mi explic. Nu mi s-a mai întâmplat să întâlnesc un om atât de lipsit de apărare ca el. Nu numai că şi-a plecat resemnat capul în faţa dispreţului crescând al celorlalţi, dar urmarea cea mai îngrozitoare a fost alta.

La una din lecţii, gonit la loc în bancă de către Kio în urma unuia dintre răspunsurile sale mistice şi încâlcite, Adler a izbucnit el însuşi în râs. Un râs înfiorător. Impresia pe care ne-a făcut-o nu poate fi descrisă. Obrajii i s-au înroşit, ochii îi străluceau, gura i s-a schimonosit, ca şi cum ştia răspunsul adecvat, dar nu-l putea rosti cu glas tare. Făcu obişnuita sa plecăciune crispată în faţa dirigintelui şi plecă, împleticindu-se, de la catedră. Auzind chicotitul cu care l-am întâmpinat, izbucni şi el în râs.

Pasul lui exprima mai mult decât autoironie, trăda o sinucidere. Era râsul meu cu care îl infestasem. Râsul meu ranchiunos rămăsese implantat în sufletul lui, precum o săgeată cu vârful ascuţit muiat în otravă. Cu acel râs spasmodic, Adler s-a descompus pe el însuşi. Din ziua aceea, el decăzu nu numai în ochii celorlalţi, dar şi în propriii săi ochi.

Se dovedise puternic şi conştient de puterea sa atâta timp cât s-a bucurat de încrederea admiratorilor săi. Iar acum, când încrederea a cedat la cel dintâi atac, se năruise, oare, forţa sa? Ce fusese asta? Se bizuise, oare, numai pe încrederea admiratorilor forţa aceluia ce scrisese

drama lui Frederic? Negarea din exterior o declanşase, oare, pe cea din interior, ceea ce reprezintă blestemul oricărui spirit? În zadar caut eu explicaţii. A fost un declin enigmatic. Nici astăzi nu-l înţeleg.

Cu siguranţă că pedagogii, medicii, magistraţii întâlnesc în activitatea lor şi cunosc analitic o asemenea izbucnire de râs precum cea a lui Adler.

Începuse degringolada. Profesorii s-au îndepărtat de Adler unul după celălalt.

Marea slăbiciune a lui Kio era chinuitoarea lui lipsă de încredere în alţii. Cum toate răspunsurile lui Adler începuseră să fie luate în derâdere de fiecare dată, Kio şi-a băgat în cap că cel examinat face farse ca să amuze clasa. Ceea ce el nu putea ierta sub niciun motiv era „lipsa de stimă faţă de persoana lui”. Am impresia că profesorul de istorie Wojwode a fost cel care a rămas ataşat de Adler cel mai mult timp.

Nu vreunui merit al meu, ci destinului meu îi datorez faptul că, simultan cu declinul treptat al lui Adler, balanţa s-a înclinat în favoarea mea. Eram socotit acum un elev neglijent, dar talentat.

Şi în cadrul asociaţiei dramatice consideraţia de care mă bucuram creştea zi de zi. Mă ajutau poeziile lui Justus Frey. Am cutezat să strecor printre cele plagiate şi câteva poezii proprii. Creditul meu era atât de consolidat, încât nimeni nu a observat diferenţa. Ajunsesem personajul principal al cercului literar. Burda începu să fie încântat de mine, aşa după cum până atunci fusese încântat de celălalt.

După toate aparenţele, clasa şi Adler s-au obişnuit repede cu noua situaţie. Repede, nimeni nu şi-a mai amintit că înainte fusese altfel. Societatea noastră s-a închegat. Adler stătea liniştit printre noi, dar nu mai era el primus inter pares. Întrucât petreceam multă vreme

împreună, nici nu remarcam transformarea prin care trecea Adler. Ar fi fost o naivitate să se creadă că era opera mea şi numai a mea. Cauze lăuntrice o pregătiseră. Eu am fost însă cel ce am intervenit, în ceasul hotărâtor, în soarta lui. Poate că, dacă nu mă întâlnea pe mine, Adler ar fi ajuns... Nonsens!

Se apropia sfârşitul semestrului şi al anului. Certificatele noastre de absolvire semănau ca două picături de apă. În al meu erau trecute note de departe mai bune decât cele anterioare. Al lui Adler, în schimb, era încărcat de note cu câteva puncte mai mici. La înmânarea certificatelor, însoţită de analiza pe care obişnuia s-o facă dirigintele la încheierea anului şcolar, Kio, dând din cap, spuse:

— Adler! Ce s-a întâmplat cu dumneata în ultimele luni? Corpul profesoral nu te mai recunoaşte. Fii bun şi adună-te după vacanţă. Ţine cont de avertismentul meu! O văd pe Nemesis cum se apropie de dumneata!

Toate îmi sunt atât de vii în minte, încât pot să jur cu mâna pe conştiinţă că acestea au fost vorbele pe care i le-a adresat Kio.

După câteva săptămâni, în decursul cărora s-a aşternut un văl deasupra cauzelor celor întâmplate, ne-am reîntâlnit cu toţii, acum băieţi de şaptesprezece ani, la liceul Sankt Nikolaus. Intram în cel mai lung şi cel mai decisiv an al vieţii mele.

Nu am devenit ceea ce atunci arătam că aş putea deveni. Cu trecerea timpului, mi-a pierit elanul. Mielul a fost sacrificat! Agnus dei, qui tallit peccata mundi! Eu am fost cel care am introdus chiulul în clasa a şaptea de liceu.

N-am făcut-o nici de teama scoaterii la lecţie, nici pentru a scăpa de plictiseala din timpul orelor de clasă, ci din cauza trezirii bruşte în mine a unei porniri irezistibile de a sparge ordinea lucrurilor. În vreme ce Fischer Robert

dădea răspunsurile papagaliceşte, monoton, cum scrie la carte, pe când Komarek August înghiţea dojenile profesorilor, dacă mediocrii clasei moţăiau peste cărţi cu capetele goale şi fără niciun fel de participare la lecţie, eu voiam, înfruntând orice risc, să fiu liber, să hoinăresc prin periferiile oraşului, să stau oricât la o masă în cârciumi şi să aştept cu înfrigurare marea aventură a vieţii.

Nu exagerez cu nimic afirmând că era o pornire criminală care mă stăpânea pe atunci. Îmi fusese dat să suport, în anul care trecuse, în primele luni ale prezenţei mele printre noii colegi, mirajul înrâuririi pe care o exercită un geniu asupra semenilor săi. Cu toate că reuşisem să spulber acel miraj cu forţa ranchiunii pe care o trezise în mine, totuşi nu aveam ce să-i opun, căci nu sunt decât un biet om obişnuit. Pentru a mă afirma în propriii mei ochi, era absolut necesar să inventez sau să iniţiez ceva ieşit din comun. Şi dacă nu se putea ceva de nivel înalt – plagiatul rămânea pentru mine tot plagiat –, atunci fie şi ceva josnic.

— Am ademenit, pentru început, pe Resst şi Schulhof. Ni s-au alăturat, ulterior, Faltin şi Adler. De la caz la caz ni se ataşau şi alţii. Am elaborat un binegândit statut al chiului cu aceeaşi perseverenţă cu care, cu un an în urmă, organizasem cercul literar. Pentru absenţa de la fiecare oră trebuia să se aducă de acasă o motivare semnată. Nu a constituit o problemă pentru mine să falsific iscălitura bunei mele mătuşi Aurélie. Cu multă abilitate, tot eu mă îngrijeam şi pentru ceilalţi de asemenea falsificări. Ajunsesem la o listă lungă de taţi şi mame, ale căror semnături le imitam cu mare dexteritate. Stabilisem ca, după terminarea programului, Burda să ne caute în diferite puncte din oraş, potrivite pentru o asemenea conspiraţie (cel mai des, clădiri cu două ieşiri), spre a raporta despre cele întâmplate în clasă, dacă cineva a intrat la bănuială

sau totul a fost în regulă. Burda era ambasadorul nostru secret. El personal nu îndrăznea să chiulească. Pe noi însă ne admira ca pe nişte eroi pentru cutezanţa noastră. Când pătrundea în ascunzătorile noastre şi ne vedea pe noi, evadaţii, avea faţa albă ca varul, pe care se putea citi o spaimă cumplită. Asemenea evenimente făceau să sporească romantismul temerar al acelor zile pline.

Ne întâlneam dimineaţa, la orele opt, în locuri nefrecventate, la care ajungeam – aşa o cerea situaţia – pe drumuri ocolite, schimbând cele mai întortocheate linii de tramvai. Excitaţi, hoinăream prin periferii, intram în cârciumi întunecoase în care te trăsnea mirosul de bere şi care ni se păreau deocheate, jucam acolo biliard, beam şnaps şi discutam despre sfârşitul lumii. E de presupus că a contribuit la excesele noastre şi literatura decadentă a acelei perioade, pusă nouă la dispoziţie de Blând. Şi acum îmi amintesc cu ce semeţie diabolică m-am adresat celorlalţi, spunându-le:

— Copii, în sfârşit putem spune despre noi că suntem decăzuţi autentici...

În modul acesta, dovedeam camarazilor mei cu fiecare zi ce trecea, că sunt capabil să le fiu şef în acţiuni extraordinare.

Nu mai pot preciza când a încolţit în sufletul meu pentru întâia oară cruzimea voluptuoasă ce m-a împins să-l chinuiesc pe Adler. Cred că povestea a început cu alcoolul.

Pe mine, ca şi pe toţi cu firea melancolică, vinul mă descătuşează, mă înviorează, mă înalţă. Asupra lui Adler, dimpotrivă, alcoolul acţiona radical deosebit. Prima oară, se părea că i-a provocat o teribilă greaţă. Am plasat observaţia despre situaţia imposibilă în care s-ar pune un student de la Universitate care n-ar putea să dea pe gât o sticlă de şnaps. După care, i-am turnat din nou în pahar.

Considerând o ofensă personală refuzul oricui de a savura o plăcere, Resst m-a susţinut. După al doilea pahar, Adler a aţipit. L-am trezit. Nu ne-am lăsat până nu a băut încă două pahare. Şi iată că a fost cuprins de o stare chinuitoare, vecină cu un acces de nebunie. Umblând împleticit prin cârciumă, ameninţa cu pumnii duşmani nevăzuţi, chipul îi era crispat de durere. Îl observam şi eram şi eu încordat. Venise momentul unei noi răbufniri. Eram convins că se va năpusti asupra mea. Aproape că doream să se întâmple aşa! Dar Adler nici nu mă băga în seamă; dansa în jurul meselor, perora cuvinte de imprecaţie şi de implorare, versuri pline de groază, cum nu mai auzisem până atunci. Spre sfârşitul dansului, căzu de câteva ori pe duşumea. Noi ne prăpădeam de râs, iar el râdea cu noi. Ajuns la limita pierderii conştiinţei, a continuat să râdă cu râsul său isteric, autodevorator.

— Au fost de-ajuns două săptămâni ca să se obişnuiască, încetul cu încetul, cu licoarea cea dulce.

Dar, în acelaşi timp, s-a dezvoltat la Adler o teribil de puternică patimă, singura pe care am putut să i-o observ: lăcomia de dulciuri!

După amiezile, obişnuiam să intrăm într-o cofetărie din centrul oraşului, descoperită de Resst. Resst avea întotdeauna buzunarele doldora de bani. Nici eu nu aveam motive să mă plâng, deoarece nesăbuitele mele mătuşi îmi strecurau zilnic în buzunar câteva monede, duminica se lansau chiar la o bancnotă, în ciuda faptului că tatăl meu le prescrisese să-mi dea numai o sumă spartană ca bani de buzunar.

Adler nu avea niciodată bani. Nimeni nu remarcase acest lucru atâta vreme cât noi nu fusesem „decăzuţi autentici” şi el şi spiritul lui ne dominau încă. Acum, lectura propriilor poezii, ca şi întreaga asociaţie dramatică trecuseră pe planul al doilea. Venise la rând viaţa – pe

atunci eu denumeam excesele noastre drept „adevărata viaţă”. Iar viaţa cere bani.

Adler era fiul unei văduve bolnave şi lipsite de mijloace. Nu vorbea niciodată despre ea, după cum nu scotea un cuvânt nici despre condiţiile sale de viaţă ori despre el însuşi. Fiindcă tatăl său îşi luase zilele cu ani în urmă, el se afla sub tutela severă a unui tutore respingător. Era un unchi al lui, proprietar al unui magazin de postavuri situat pe strada principală a unuia din marile cartiere periferice. Şi proprietarul magazinului aştepta maliţios să-l angajeze pe autorul tragediei religioase „Frederic de Hohenstaufen” ca vânzător fără leafă. Adler ştia prea bine că, la cea mai mică greşeală a sa, tutorele l-ar obliga să întrerupă şcoala şi l-ar azvârli în mocirla odioasă a lumii negoţului. Se vedea că îi era teamă de acel unchi şi că nu se înţelegea cu mama lui, aşa încât nu voia să ceară bani nici unuia, nici celuilalt.

În plus, ori de câte ori se nimerea în faţa tejghelei din cofetărie şi adulmeca aromele ciocolatei, cremelor, jeleurilor de fructe, aluaturilor cu unt, era răzbit de o poftă maladivă, de ceva de nestăvilit, care nu se potrivea cu firea lui molcomă şi retrasă. Începeau să-i tremure mâinile, gura îi stătea gata deschisă. Dintre toate dulciurile, fructele zaharate îi plăceau cu predilecţie. Consumaţia lui o plăteam Resst şi cu mine. El lua dărnicia noastră drept ceva de la sine înţeles. Dar, într-o bună zi, Resst izbucni:

— Ascultă, Adler, propriu-zis nu ştiu de ce sunt obligat să suport zilnic costul nevoii tale nesăţioase de fructe zaharate...

Adler îşi retrase mâna în care ţinea furculiţa pregătită să apuce un fruct zaharat.

Resst se ambală în continuare:

— Sebastian, tu nu eşti de acord că nu este deloc normal şi de la sine înţeles ca noi doi să acoperim această

cheltuială? Cu ce se revanşează Adler faţă de noi?

Am intrat şi eu în joc:

— Va veni ziua când vom fi mândri că i-am putut plăti lui Adler dulciurile dorite de el.

Resst se complăcea:

— Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte! Numai moartea este pe gratis, dar şi ea te costă viaţa! Trebuie să existe o răsplată. Nu eşti de aceeaşi părere, Sebastian?

— Nu încape discuţie. Răsplata e un lucru obligatoriu!

Adler împinsese mai încolo farfuria goală din faţa lui. Se uita la noi buimac. Resst adoptă o mutră foarte serioasă:

— Sebastian, ce fel de recompensă propui?

— Am răspuns degajat, fără să stau pe gânduri, ca şi cum răspunsul nu s-ar fi născut în creierul meu, ci mi-ar fi fost şoptit de un altul la ureche:

— Resst, tu îi cumperi un fruct zaharat... Drept răsplată, el să stea în genunchi în faţa ta...

Resst este un om lipsit de nervi. Propunerea mea l-a amuzat la culme. Ricană:

— Eşti un învingător necruţător, Sebastian. E mult prea puţin o singură bucată din fructele zaharate! Adler, îngenunchează, şi primeşti de la mine trei fructe!

Adler ne mai privi năuc încă o bucată de vreme, după care, încet, îndepărtă şi mai mult farfuria şi părăsi cofetăria cu paşii lui ţepeni.

Într-una din zile, am aranjat în aşa fel, încât să pot merge la cofetărie, spre seară, numai eu cu Adler. Nu era nimeni acolo în afară de vânzătoare.

Fără să spun o vorbă, am consumat două bucăţele de fructe, deşi, tensionat şi contrariat cum eram, de-abia am reuşit să le înghit. Adler nu scoase o vorbă nici el. Se uita la mine. Eu am mai lăsat să treacă puţin timp. Brusc, m-am întors spre el:

— Vrei şi tu?

Îşi luă o farfurie şi o furculiţă.

Îmi pierea curajul, dar mişcarea lui rapidă mi-a înlesnit ticăloşia:

— În regulă! Dar mai întâi îngenunchează!

Şi ceea ce nu aşteptam, ceea ce în fond nici nu doream, s-a petrecut. Adler aşeză farfuria cu grijă, de parcă era o cupă sfinţită pentru sacrificiu, şi îngenunche. Vânzătoarea făcu ochii mari. Dar Adler nu se aşeză în genunchi cu faţa la mine, ci se întoarse spre peretele în dreptul căruia în vitrine se vedeau figurine de ciocolată. Am pus repede fructele zaharate în farfuria lui. El se ridică şi începu să mănânce. La a doua înghiţitură, întrerupse mestecatul, căzu pe gânduri şi dădu farfuria la o parte.

Am plătit, am aruncat cu glas tare o glumă, menită să dea scenei grave care se petrecuse o tentă de şotie ştrengărească, şi l-am părăsit pe umilitul de lângă mine cât de iute am putut. Rămas singur, m-a cuprins o frământare. Să mă duc la el, să-i cer iertare! Nu, nu mă duc! Iureşul străzii m-a luat cu el. În clipa aceea, mă uram pe mine însumi, aşa cum mă urăsc şi în clipa aceasta. În starea de spirit în care eram, mi-am jurat să-mi stăpânesc pe viitor înclinaţia spre cruzime în relaţia cu Adler.

S-a întâmplat să fie altfel...

Resst avea un frate mai mare, sculptor, care locuia la München. Relatările lui Fritz Resst despre tânărul bărbat cu preocupări estetice au avut darul să ne suscite admiraţia. În măsura în care fratele mai tânăr nu exagera, rezulta că münchenezul poseda un atelier ca în poveşti, plin de comorile cele mai alese, printre care o colecţie vestită de lămpi vechi orientale care îşi revărsau, noaptea, lumina mată ca de vrajă în întreaga încăpere, prevăzută în plus cu un perete în care era zidită o orgă. Acel Ewald Resst pretindea a fi un adept al ocultismului.

De Crăciun, a venit să-şi viziteze părinţii, prilej cu care a adus cu el epidemia, sau cel puţin ceea ce a luat proporţiile unei epidemii în capetele noastre confuze şi înfierbântate de adolescenţi. Ewald Resst a fost cel ce, făcând cunoştinţă cu noi în camera fratelui său, a spus despre Adler:

— În băiatul ăsta zace ceva. Văd în jurul capului său o cunună de lumină liliachiu-verzuie. Cu siguranţă că are predispoziţia de a fi un bun medium.

Apoi, ne-a prezentat ceea ce se numeşte abc-ul spiritismului, şi anume mişcarea mesei. Şi iată că, de câte ori Adler era aşezat în cercul magic, măsuţa se comporta din cale-afară de ciudat, începea să se mişte gata s-o ia din loc şi cât p-aci să se desprindă de podea.

— Am revăzut azi pe Resst, Schulhof, Faltin, oameni fără viitor şi fără trecut, creaturi bipede total insipide ale lui Dumnezeu, aşa cum sunt şi eu. Cine ar putea concepe că noi suntem aceiaşi, că ne găsim fiecare în aceeaşi găoace ca şi acei adolescenţi de altă dată, care, prin alcool şi excese mistice, ne-am apropiat de limitele nebuniei?

Ţineam şedinţe aproape în fiecare seară.

Partea ciudată a reuniunilor noastre era că toţi credeam în existenţa spiritelor şi, în acelaşi timp, toţi ne bănuiam unul pe altul. Ştiam despre mine că în anumite momente, e drept nu prea dese, ajutam spiritul din masă şi îmi amestecam propriile vorbe printre ale sale. Despre ceilalţi nu ştiam nimic. Făceau tot atât de puţine spovedanii ca şi mine. În realitate, noi doream existenţa spiritelor. Lumea ocultă reprezenta pentru noi ceva imprecis, haotic, „decăzut”, ne-o închipuiam ca o putere ce se opune împărăţiei pământene a burghezilor maturi. Spiritele rătăcitoare abordabile prin spiritism constituiau oarecum pentru noi boema lumii de apoi.

Părinţii, tutorii, mătuşile râdeau de credinţa noastră în

spirite sau ne certau, precum o făcea Aurélie, care declara că ceea ce facem noi este o faptă nelegiuită.

Nouă însă, în asemenea seri, ne bătea inima gata să se spargă în piept. O groază care te-ngheaţă şălăşluia în fiece cameră întunecoasă, în fiece umbră lăsată de o mobilă. Ne înghesuiam unii în alţii cu capetele grele şi cu nervii şirei spinării încordaţi şi discutam despre doctrinele lui Du Prels sau despre teoria animistă a lui Aksakow asupra dreptului la liberă „alegere a locului de către unele inteligenţe cât sunt încă pe pământ”. Pe neaşteptate, se auzeau bătăi în peretele camerei învecinate. Ţipând, ne prindeam de mâini.

Totuşi, rechemam morţii şi intram în contact cu ei, cu aceşti recenţi şi decăzuţi complici întru anarhia noastră. Şi chiar dacă ştiam despre mine că folosesc cu plăcere orice ocazie de trucaj pentru dovedirea existenţei spiritelor, s-au întâmplat totuşi atâtea lucruri incredibile şi fantastice, încât nici până astăzi nu le pot atribui inventivităţii colegilor mei.

Dar Adler? Bag mâna în foc că Adler n-a trişat niciodată. Pe măsură ce trecea anul şcolar, cu cât se obişnuia mai mult, datorită persuasiunilor noastre, cu băutura, concomitent cu afundarea noastră progresivă în obsesia spiritistă, Adler devenea tot mai trist şi mai gânditor. Tristeţea lui se transpunea într-o dâră de lumină izolatoare în jurul capului său.

Luându-ne după spusele lui Ewald Resst, noi îi socoteam un medium. Eu nu cred că avea însuşiri de medium. Dar pe atunci susţineam insistent că ar fi fost un medium, poate numai fiindcă un medium presupune ceva pasiv, obscur şi efeminat.

Acum văd limpede direcţia în care mă îndreptam şi de care atunci nu eram deloc conştient.

Dacă Adier era un medium, mie îmi revenea rolul de

hipnotizator. Superioritatea trebuia demonstrată din nou. M-am angajat să-l adorm în prezenţa celorlalţi. El s-a opus, a vrut să se ridice şi să fugă de-acolo. Schulhof l-a reţinut şi l-a azvârlit într-un fotoliu. A trebuit să-şi scoată ochelarii. M-am postat în faţa lui şi l-am privit fix în ochi, concentrându-mi la maximum voinţa.

Pentru prima oară am străpuns cu privirea adâncul ochilor săi. N-avea ochelari, pleoapele inflamate erau ridicate. Era unadânc de ochi calm şi imobil. Penetrând în ochii săi cenuşii, mi-am dat seama că Adler nu-şi schimbase părerea despre mine şi că nu şi-o va mai schimba vreodată. Calmul pupilelor sale arăta că nu mă puteam aştepta să storc de la el nici respect şi nici ură. Pe când eu îl fixam cu o privire furioasă de la o distanţă de zece centimetri, el izbutea, fără efort, să-mi ocolească privirea. Mi-am sporit concentrarea, l-am prins de mâini şi mi-am reţinut respiraţia. Închise ochii. A făcut-o cu o expresie de silă. Capul începu să i se clatine, din piept îi ieşeau strigăte înăbuşite. Dar şi eu însumi ajunsesem într-o stare de epuizare. Aveam impresia că faţa lui mare şi roşie se apropie de mine tot mai mult, că ia aspectul discului trist al lunii, arătând apoi ca o planetă necunoscută şi incandescentă ce rătăceşte în spaţiu. Poate că şi eu nu eram decât o biată stea nefericită. Dar Dumnezeu îl înzestrase cu har pe el şi nu pe mine. Atunci şi acolo am aflat-o.

Adler îmi puse mâna în piept, mă împinse şi fugi afară. Îi venea să vomite.

De cele mai multe ori, ne desfăşuram nefasta activitate la Resst, într-o încăpere ca o sală, unde ne apuca şi două şi trei noaptea.

Poate că în vorbele pe care le schimbam cu spiritele, în apariţiile de care credeam că avem parte, nu era totul închipuire şi înşelăciune. Chiar dacă nu era nimic

supranatural în ele, poate că exista o urmă, un atom de realitate nepercepută, care se mişca timorat în cercul nostru confuz.

Era un amestec inextricabil de minciună, credulitate „exaltare, cinism şi încă alte componente.

La acele şedinţe beam exagerat de mult. Odată, pe la orele patru dimineaţa, şi-a făcut apariţia statura unei femei bătrâne, purtând un jupon alb peste care avea o jachetă de noapte albă. Era bunica lui Resst, „bunicuţa”, cum îi spuneam noi, o doamnă care îşi trimisese fiul, pe când era un sărman băiat de prăvălie, să-şi caute norocul în lume. Şi fiul a ajuns mare fabricant de textile. Capul îi tremura. Ea era păzitoarea palatului fiului parvenit.

Bunicuţa observă în primul rând că pe parchetul lucios al încăperii nu numai că stăteau aruncate cioburi de pahare din cristal preţios, dar se făcuseră şi băltoace grase de şnaps. Se aruncă asupra stricăciunilor şi începu să şteargă şi să frece podeaua cu batista. Se văita:

— Petele de lichior nu ies cu nimic. O nenorocire!

Apoi, indignată:

— Derbedeilor! Părinţii voştri sunt primii vinovaţi. Vă hrănesc prea bine. Dacă aţi fi obligaţi să munciţi, aţi şti ce este viaţa... Dar aşa, o să ajungeţi nişte poame!

Şi se aşeză în mijlocul nostru:

— Să ştiţi că nu plec de aici până ce nu părăseşte casa şi ultimul dintre voi.

Râzând, Resst o întrerupse pe bătrâna pornită contra noastră şi ne spuse cu voce tare:

— Să ştiţi că bunicuţa e o femeie de treabă, nu ne toarnă...

Mormăind, îşi imită nepotul obraznic:

— Bunicuţa, bunicuţa...

În pofida acestei întâmplări, reveneam mereu şi ne înfruptam până în zori din fructul oprit.

Într-o noapte, deşănţarea noastră a atins culmea.

La masă eram noi patru: Resst, Schulhof, Adler şi eu. Faltin şi Burda întocmeau procesul verbal. S-a nimerit să fie şi Blând, care se ţinea de obicei deoparte de lucrurile oculte.

Scârţâind, masa se şi învârtea prin încăpere atât de repede, atât de cruciş şi curmeziş, încât noi de-abia ne puteam ţine după ea. Schulhof conducea şedinţa. Cu un ton solemn, puse întrebarea:

— Este un spirit în masă? Răspunde! Bate o dată pentru da, de două ori pentru nu şi de trei ori pentru nu ştiu.

Trepidând, masa s-a înclinat spre Adler. O bătaie puternică:

— Da!

— Eşti spiritul unui bărbat sau al unei femei? Bate o dată pentru bărbat, de două ori pentru femeie.

Două bătăi mai slabe:

— Femeie!

— Eşti spiritul unei femei moarte? Răspunde!

După o pauză lungă, au urmat trei bătăi uşoare incerte:

— Nu ştiu...

Ne-am uitat unul la altul. Resst şi-a spus părerea:

— Poate e spiritul unei muribunde.

Din nou se auzi o bătaie puternică însoţită de un cuvânt de uşurare:

— Da!

Vocea lui Schulhof răsună înfundat:

— Unde te afli? Răspunde prin literele alfabetului! O bătaie pentru A, două pentru B, trei pentru C, şi aşa mai departe!

Ne-am aplecat, ciulindu-ne urechile, peste masa din care se auzeau bătăi grăbite şi am receptat literele:

— La... graniţă...

La auzul răspunsului, parcă ne atinsese o mână rece. Jocul a continuat:

— Numeşte locul unde te afli!

— Ga... că...

— La ce gară?

Masa a şovăit în determinarea locului, de parcă ar fi fost împiedicată de o contraforţă.

Bătăi uşoare, sacadate:

— Zemun.

Faltin trase concluzia:

— O muribundă se află în gara Zemun, la graniţa dintre Ungaria şi Serbia.

O bătaie puternică:

— Da.

Din nou, masa începu să o ia razna prin cameră. Aveai impresia că într-adevăr forţele noastre nu sunt în stare să ţină pe loc un obiect atât de uşor. Din masă nu ieşea acum decât acelaşi cuvânt repetat:

— Rugaţi-vă, rugaţi-vă...

Să ne rugăm, deci, pentru sufletul aflat în pragul morţii. Ne-am dat drumul la mâini, rupând pentru un timp cercul. Burda îngenunche şi rosti de trei ori Tatăl nostru.

Schulhof a fost cel care a reluat convorbirea cu sufletul acela chinuit:

— Eşti printre noi?

— Da!

— Poţi să ne spui boala de care suferi?

Literele captate din masă spuneau:

— Va... ai...

Schulhof repetă întrebarea. Din nou, „vai”.

Livid, Burda tălmăci:

— E interjecţia „vai”; cu siguranţă stăruie s-o ajutăm.

Masa deveni furioasă, zbătându-se gata-gata să se

răstoarne. Bătăile care s-au auzit au dus la cuvintele: „Un copil!”

Am rămas descumpăniţi. Cineva a emis părerea că în masă se ascunde un spiriduş, care, după teoria spiritistă, are misiunea să creeze confuzie la întrunirile de necromanţie. Între timp, eu am descifrat sensul ambelor cuvinte:

— Femeia este în durerile facerii. Murind, aduce pe lume un copil.

Din masă ieşi încuviinţarea:

— Da!

Schulhof s-a aplecat cu gingăşie deasupra tăbliei mesei, ca şi cum ar fi fost patul unui bolnav:

— Răspunde-ne dacă nu te putem ajuta.

— Rugaţi-vă, rugaţi-vă!

— Ne vom ruga. Dar altfel nu te putem ajuta?

— Nu ştiu.

— N-ar putea să-ţi ajute vreunul dintre noi? Îţi spun pe rând numele nostru. Resst?

— Nu.

— Sebastian?

— Nu.

Fără altă întrebare, din masă se auziră bătăi care compuseră numele lui Adler.

Până în acea clipă, mâna mea nu avusese nicio contribuţie la alcătuirea răspunsurilor. Fusesem surprins de fiecare răspuns. S-ar fi putut ca totul să fie adevărat. Căruia dintre noi i-ar fi putut trece prin minte astfel de lucruri? Şi eu, ca şi ceilalţi, aveam o senzaţie de sfârşeală de nu-mi mai puteam ţine dreaptă şira spinării, ceea ce este caracteristic pentru asemenea experienţe. Totodată însă ne trecea prin vine o senzaţie extraordinară, fascinaţia ameţitoare de a putea arunca o privire în tainele dumnezeirii, fără plata cuvenitei taxe de intrare: moartea

noastră. Din nou, tonul grav al lui Schulhof:

— Aşteptăm răspunsul! în ce fel ţi-ar putea ajuta sau te-ar putea salva Adler?

Semnele din masă se repetau:

— Să se roage...

Când s-au pornit semnalele pentru repetarea aceluiaşi cuvânt, mâna mea transformă printr-o apăsare uşoară câteva litere, drept care a rezultat: „Să se scalde”.

Totul s-a petrecut cu iuţeala fulgerului, nici eu însumi nu mi-am dat seama de falsul comis şi de impulsul determinant. Următoarea literă auzită, care n-a mai pornit de la mine însă, a fost „r”. Cu repeziciune şi pe negândite, mâna mea a completat, compunând cuvântul: râu. Bătăile din masă au mai scos două cuvinte, care au apărut fără participarea mea:

— Soare... Răsărit...

Masa s-a oprit, şi s-a aşternut liniştea.

Burda a dat citire procesului-verbal:

— Rugăciune! Scăldat! Râu! Soare! Răsărit!

Nu ne-a trebuit mult ca să decodăm. Sensul era limpede.

Pentru mântuirea bietului suflet de suferinţele din lumea aceasta şi din lumea de apoi, Adler trebuia să se scalde în râu la răsăritul soarelui şi, cu faţa spre răsărit, să înalţe o rugăciune.

Blând îşi ieşi din fire:

— Asta-i o tâmpenie blestemată! Sunteţi cu toţii nebuni. Vedeţi-vă de treabă şi duceţi-vă acasă. Adler, tu vii cu mine! Resst îi ripostă cu seriozitate:

— Blând, aşa ceva este exclus! Noi nu ştim ce vor să spună cele petrecute în această cameră. Ştii tu cumva? Eşti tu în stare să le dai o explicaţie satisfăcătoare? Poate e adevărat, poate nu! Dar ce ne facem dacă la gara din Zemun zace o muribundă, o femeie în mare nevoie, şi

Adler i-ar putea ajuta?

Faltin spuse cu hotărâre:

— Nu e niciun dubiu că zace la gara din Zemun.

Am intervenit şi eu în discuţie:

— Să vorbim strict filosofic, Blând! Îmi poţi dovedi, strict filosofic, că femeia nu zace la gara din Zemun?

Blând s-a răstit la mine:

— Eu pot să-ţi demonstrez strict filosofic că sunteţi toţi slabi de înger!

— Blând, înseamnă, deci, că nu o poţi demonstra. Atât am vrut să ştiu.

Blând îl prinse de mână pe Adler:

— Nu cumva să te pretezi la aşa ceva! Gândeşte-te la personajul tău Frederic! În timpul vacanţei, mi-ai promis că vei rămâne ateu.

Se vedea la el cât de frământat era la gândul că Adler s-ar putea dezice de făgăduinţa făcută.

Schulhoi se însenină la faţă:

— Adler, persişti în a rămâne ateu? Părerea mea este că nouă ne-a fost dată adineaori o dovadă a existenţei lui Dumnezeu.

Adler îl fixă prin ochelarii lui groşi pe Blând:

— Nu! Cred că a fi ateu este o mare prostie...

În acest răstimp, Resst scosese din bufetul părintesc două sticle mari de rachiu de chimion intacte. Se încinse o beţie deşănţată. Fusese dezlănţuită de agonia leuzei de la Zemun. Pe măsură ce ne îmbătăm mai tare, cu atât mai mult creştea dorinţa noastră de a împlini cerinţa muribundei. Blând nu înceta să susţină că totul nu-i decât o mistificare sau, în cazul cel mai bun, o pornire inconştientă. I-am luat în derâdere îndoielile. Adler a fost întrebat solemn dacă este dispus să se consacre salvării unui suflet omenesc.

Şi el băuse mult. Totuşi, s-a sculat calm în picioare.

Era aproape cinci dimineaţa. În zorii zilei am pus punct. În faţa porţii, Blând a mai făcut o ultimă tentativă de a-i schimba lui Adler decizia:

— Chiar ai de gând s-o faci?

Adler îmi aruncă mie o privire fugară.

— Poate. Încă nu ştiu.

Blând s-a îndepărtat de noi fără să-şi ia rămas bun.

Aveam de parcurs un drum foarte lung, ceremonia magică putându-se desfăşura numai într-o anumită porţiune a râului, situată în afara oraşului. Suf efectul şnapsului şi al confuziei provocate de spirite, ne bălăbăneam pe străzile goale, care păreau că se scurtează prin retragerea nopţii. Am ajuns la locul stabilit, la câteva sute de metri depărtare de portul interior, mergând în jos pe firul apei. O luntre de trecere, legată cu parâme, se balansa pe undele apei. Chioşcul de băuturi de pe mal era ferecat. Prin iarba de pe plajă, culcată şi distrusă de paşii trecătorilor, trecea vântul. Ne găseam pe la începutul lui martie. Peste lanţul de dealuri de pe malul celălalt coborau cele dintâi raze de lumină. Cealaltă jumătate a cerului începea să bată în verde.

Adler, tăcut, îşi scoase hainele, fără ca vreunul dintre noi să i-o pretindă.

Apa râului se vedea murdară. La suprafaţa ei pluteau gunoaiele respingătoare aduse de apă din periferii.

Tânărul stătea gol în faţa noastră. Abia acum observam că ţinuta sa defectuoasă şi costumul de haine prost croit pe care-l purta ne-au ascuns un trup deloc bătrânesc şi fără vlagă, ci cu pielea albă şi bine proporţionat. În clipa aceea de irealitate, am rămas toţi uimiţi de frumuseţea fizică a lui Adler.

Liniştit, el se îndreptă spre râu. Fără nicio ezitare, a intrat în apa rece ca gheaţa, ca şi cum n-ar fi fost vorba de o trecere de la un element al naturii la altul. Suprafaţa

murdară a apei se detaşa şi mai neagră în raport cu albul strălucitor al trupului. Adler înainta. Apa îi ajunsese la piept. Dacă Burda n-ar fi scos un ţipăt în clipa aceea, el ar fi fost luat de apă. Mă străfulgera un gând: Sinucidere! La stridentul „opreşte-te” al lui Burda, Adler rămase pe loc şi ridică braţele cu faţa spre răsărit, ca să se roage pentru spiritul de la Zemun, aşa cum i se ceruse.

Era un spectacol de o forţă zguduitoare. Buzele lui Burda bolboroseau rugăciuni. Faltin se lungi deodată la pământ, Resst plângea cu sughiţuri. Toţi se osteneau pentru bietul suflet de a cărui apariţie nu erau nevinovaţi. În ce mă priveşte, ascultam doar glasul meu interior. O luciditate dezolantă străpungea încet ceaţa ameţelii. Se lumina de ziuă.

S-a luminat de ziuă.

În faţa mea stau câteva foi de hârtie mâzgălite. Am senzaţia că am obosit. Au început să mă usture ochii. Ce conţin, oare, aceste pagini? Nu, n-am voie să fiu obosit, nici să mă culc. De altminteri, nici n-aş putea adormi. Ce cazną ar însemna să mă abandonez, neajutorat, stând în pat, unor imagini evanescente! Nu am voie încă multă vreme să mă las doborât de oboseală. Mâine trebuie să mă prezint înarmat în faţa lui Adler. Viaţa noastră va trebui să fie evocată până în cele mai mici detalii. Are tot dreptul să-mi ceară acest lucru! Am să-mi fac o cafea neagră.

V

Succesiune rapidă de imagini!

Iată în dreptul ferestrei mele un liliac galben. Iniţial, l-am luat drept un fluture de noapte de culoarea lămâii. Dar cu fiecare clipă s-a făcut mai mare. Şi acum, arată ca un

liliac heraldic auriu, care se înalţă şi coboară în faţa ochilor mei. Îi redau libertatea. E atras de lumina soarelui. Şi toate astea să sălăşluiască, oare, numai înapoia frunţii mele, să fie doar rodul supraexcitării nervilor mei? Înspăimântătoare imagini îmi defilează prin faţă! Chipuri modelate din muşchi de pădure verde, din frunziş de pădure putred, capete cu pleoapele din frunze veştede, cu nasurile din scoarţă de copac... N-am nevoie să închid ochii pentru a le vedea. Sunt atât de reale, încât îmi vine greu să le gonesc. Pe biroul meu zace un dosar pe care stă scris cu litere mari: „Asasinarea prostituatei Klementine Feichtinger”. Pe coperta albă mişună omizi, viermi şi tot soiul de dihănii monstruoase. Dar imaginile sau şi schimbat. Acum îl văd pe Adler.

Aleea principală, lungă fără de sfârşit, a unui parc. El merge înaintea mea cu pasul său inconfundabil. Eu îl urmez. Foarte curând însă, micşorându-se treptat, dispare complet în punctul în care par să se întretaie cele două borduri paralele ale aleii. Imaginea se şterge.

— Îl văd şezând într-o sală de clasă ciudat de neşcolărească. Este, cu certitudine, o sală de clasă americană. El este profesorul. În jurul lui, băieţii stau dezinvolt pe podea. Foarte serios, el citeşte dintr-un caiet. Copiii însă râd. Un puşti strigă: „Hei, Adler!” Imaginea se şterge.

— O cameră! Trebuie să fie cea a Klementinei Feichtinger! Având doar o cămaşă pe ea, stă în faţa oglinzii. Eu văd în oglindă cum Adler azvârle o minge mare de fotbal în ea. Sunt convins că o face din silă.

— Arest preventiv! El stă în celuia cu numărul 24. Este celula pentru intelectuali. O cunosc foarte bine. Fixează cu privirea lui gravă supa cu rântaş de care nu se atinge. N-ar fi, oare, cazul să dispun să i se aducă mâncare de la un restaurant? Arată ca unul care nu poate avea singur grijă

de el: Dacă-i aşa, de ce stau eu aici la masa de lucru în loc să alerg numaidecât la el? Asta şi numai asta ar fi îndatorirea mea...

Două ceşti de ceai pline cu cafea neagră mi-au dat, poate, o limpezime în gândire şi mai ascuţită. Mă simt proaspăt de parcă aş fi dormit opt ore în şir. Trebuie să mă feresc de interpretări arbitrare. Nu am voie să introduc în afacerea asta cauzalităţi false! Fapte concrete şi nimic altceva! Materialul faptic cernut printr-o sită cât mai fină! Nu am obligaţia de a face o confesiune spre a mă dezvinovăţi sau a mă învinovăţi (nu sunt procuror), obligaţia mea este să mă supun unui interogatoriu. După asta vom mai vedea...

Despre asemenea lucruri nu se putea vorbi cu Adler. Poate că el nu s-ar fi eschivat de la asemenea convorbiri, aşa cum nu se echiva de la nimic. Fapt este că, pe vremuri, discuţiile erau întrerupte de îndată ce se apropia Adler. Vălul în care era înfăşurată fiinţa sa – acea ţesătură dintre cele mai delicate a solitudinii – îi inhiba pe ceilalţi, făcându-i să nu mai fie în stare să continue discuţia. Era socotit de mult drept „nebun”; profesori şi elevi râdeau de el, totuşi nimeni n-ar fi îndrăznit să vorbească în prezenţa lui de lucruri obscene.

Nici eu nu pot afirma că mi-ar fi fost agreabile asemenea discuţii. Până şi astăzi, nimic nu-mi este mai respingător decât literatura care, sub pretextul dezvăluirii radicale a subconştientului, nu face decât să autosatisfacă propria nevoie refulată de ceea ce este obscen. Trebuia să duc o luptă cu mine însumi pentru a izbuti să adopt şi eu tonul cunoscătorilor în materie. Îmi venea greu, dar înfruntam dificultatea, căci întotdeauna mă străduiesc să mă acomodez circumstanţelor. Îmi modelasem, doar, propria-mi concepţie despre „viaţă” şi m-aş fi ruşinat să nu

fi fost cât de cât acasă într-un domeniu atât de important al decadenţei.

Printre sportivii clasei noastre era un băiat pe care-l chema Unzenberger. Era prostănac şi voinic ca un bivol, era cel mai mare dintre noi şi, pentru că trebuia să se bărbierească de două ori pe săptămână, fusese declarat semizeul virilităţii. Efluviile brutale de masculinitate emanate de trupul viguros al lui Unzenberger, atât de voluminos încât era mereu gata-gata să spargă ultima bancă din clasă în care şedea, atingeau şi sufletul celor cu o structură mai rafinată. Glasul său gutural, limbajul său de om venit de la munte îţi evocau gâlcevi în cârciumi, beţii cu bere, săruturi cu slujnice şi banale ceasuri petrecute cu târfe. Resst cel alintat şi bogat, care de-abia dacă schimba o vorbă cu Unzenberger, n-a rămas nici el neatins de brutalele efluvii. Şi în el se agita, chiar dacă nu atât de violent ca la cel venit de la ţară, vlaga supraalimentată. Schulhof constituia un caz diferit. Făcea parte dintre acei privilegiaţi ai sorţii cărora natura le-a dat totul şi care, în consecinţă, sunt chemaţi, întotdeauna şi pretutindeni, să intre în graţiile femeilor. Asemenea oameni, lipsiţi de timiditate şi permanent siguri pe ei, îşi păstrează înfăţişarea invariabilă, încă adolescenţi fiind, ei arată deja ca bărbaţi experimentaţi. Ei nu îmbătrânesc propriu-zis, ci se uzează. La vârsta de şaisprezece ani sunt atotştiutori, dar la şaizeci, ignoranţi.

Resst m-a introdus, atunci, în acel loc ce mi-a inspirat mai mult teamă decât plăcere, ceea ce însă nu aş fi fost de acord să recunosc pentru nimic în lume. Când şi când ne însoţea şi Schulhof, indiferent şi sigur de succesul său. În general, în mintea mea femeile se împărţeau în trei categorii:

Categoria cea mai de sus includea doamnele elegante, încântătoare, pe care le întâlneai pe stradă

înfăşurate în blănuri, îmbrăcate în rochii confecţionate la marile case de mode sau le zăreai la balustrada lojilor din sălile de spectacol strălucind în decolteuri adânci. Nu există vreo punte, nici măcar în vis, care să te poată duce până la aceste făpturi inaccesibile. În parametrii vieţii noastre, nu se întrevedeau şanse pentru a le putea cunoaşte şi auzi vocea. La vederea lor te simţeai copleşit de o dulce ameţeală, de o ardoare agreabilă, de o tristeţe extaziată – la asta se limita totul. Ele aparţineau altor constelaţii. Erau atât de sublime, atât de străine de noi ceilalţi, atât de contopite într-o castă ca din ceruri, încât abia de le puteai distinge una de alta. Pentru mine, cel puţin, erau lipsite de orice individualitate.

Faltin, tânărul cu gura largă şi braţe subţiri, cuteza în orice caz să le venereze într-un alt mod. Temerarul se specializase întrucâtva în acest mod de venerare. Foarte surescitat, ne împărtăşea că le-a întâlnit pe soţia fabricantului X sau pe baroneasa Y în caleştile lor. Că, în speranţa înduioşătoare de a reîntâlni caleştile pe aleea principală din Parcul de distracţii, a sărit în tramvai în plin mers. Şi, realmente, ocupând un loc potrivit, bine ales, situat pe alee, a putut privi de patru ori frumoasa femeie trecând prin faţa lui. Zilele lui Faltin erau pline de mari evenimente şi mari satisfacţii: scoaterea paltonului în faţa unei oglinzi înalte de la garderobă! Sclipirea fugară a unui umăr alb! Zăbava de o clipă a unei glezne subţiri! Nu erau asemenea evenimente suficiente şi arhisuficiente, din moment ce simţi o plăcere să povesteşti altora despre ele?

A doua categorie o alcătuiau fetele de aceeaşi vârstă cu noi sau puţin mai mari. Asemenea domnişoare tinere aparţineau unor familii cunoscute din oraş, care întreţineau relaţii între ele. Deşi eram încă elevi de liceu, unii dintre noi, printre care şi Resst, Adler şi eu, eram invitaţi ele către părinţii acestor fete ca să luăm parte la

petrecerile pe care le organizau pentru fiicele lor. Eram solicitaţi cel mai mult să jucăm tenis împreună „dar apăream şi la ceaiurile de după-amiază, ba chiar la baluri. Fiind cei mai tineri, rolul nostru era, fireşte, modest, căci terenul era dominat de tineri mai răsăriţi, de studenţi, nu o dată de „bărbaţi în toată firea”.

Aici, apropierea era mai puţin exclusă, deşi lua forme severe, lipsite de speranţă.

Erau alte timpuri. Fetele măturau străzile cu rochiile lor, chicoteau între ele şi erau apărate de o cuirasă făurită din temere, puritate şi calcul. Păreau a pretinde să fie considerate frumoase şi demne de admiraţie, fără a se acorda atenţie faptului că frumuseţea demnă de admiraţie are picioare, gambe, coapse, sâni şi un întreg trup. La timpul său, am respectat cu sfinţenie această pretenţie platonică.

Ultima categorie se compunea din femeile ce populau locul în care Resst ne-a deschis intrarea. Acele femei nu erau altceva decât carne nudă, informă, care ne înşfăca într-un mod vulgar şi ne provoca în loc de plăcere doar groază şi strângere de inimă.

În aceste trei forme îmi apăreau mie, băiat de şaptesprezece ani, variantele de dragoste posibile în lumea în care mă născusem.

Adler rămânea neafectat de toate acestea.

Nobleţea sa sufletească părea imposibil de a fi atinsă. Fiinţa sa era tot atât de puţin încercată de pofte ca şi de vanitate. El era altfel decât noi, care ceream mereu ceva de la viaţă şi încercam mereu să-i smulgem câte ceva, chiar dacă viaţa concepută de noi nu era decât vis şi fantezie. Adler nu dorea nimic şi nu cerea nimic. Tocmai de aceea viaţa îl ameninţa tot mai răzbunător. Când îl lăsam noi în pace, îşi ţinea aplecat capul încărcat de gânduri. Se simţea bogat.

Am fost, poate, singurul care mi-am dat seama de pasiunea gingaşă, aproape imperceptibilă, pe care a nutrit-o Adler pentru Marianne. O asemenea pasiune pentru femei, nemărturisită şi mergând până la uitare de sine, mi-a fost dat s-o mai întâlnesc mult mai târziu, la un învăţat pe care mulţi îl socoteau un sfânt.

Marianne şi Martha erau două surori din societatea noastră, ambele de o frumuseţe de pictat: Marianne, cea mai mare, avea un mers sprinten, păr negru şi, ca un contrast fericit, ochi albaştri. Era la modă să fii îndrăgostit de ea, modă introdusă printre noi de Resst, cel care ne adusese toate modele. Şi această modă a pătruns tocmai în inima mea, într-un fel aparte, chiar dureros de profund. Când o întâlneam pe Marianne, mă apucau palpitaţiile şi uşoare ameţeli. Când o zăream de departe pe stradă, întreaga zi purta semnul fericirii. Eram în stare să patrulez ore întregi în apropierea casei ei, săturându-mă cu plăcerea anticipată la gândul venirii ei. Şi, dacă nu venea, eu apucasem totuşi o felie de fericire prin aşteptarea ei.

În ciuda acestor sentimente, serile mergeam cu Resst la Gran Canon. Într-atât era de amalgamată sfera tinereţii noastre, încât nu vedeam în asta nicio contradicţie. Una nu avea de-a face cu cealaltă.

De două ori pe săptămână ne întâlneam pe marile terenuri de sport ale clubului de tenis. Fetele erau înconjurate de admiratori, pe care noi îi vedeam ca pe nişte desăvârşiţi oameni de viaţă, drept care îi admiram şi îi uram în acelaşi timp. Toţi acei ofiţeri, pierde-vară bogaţi, gentlemani în costume albe de sport impecabile, nu catadicseau să ne arunce nouă, elevilor, măcar o privire. Fetele însele nu iroseau, nici ele, multe vorbe cu noi. De fapt, era mai bine aşa! Căci tuturor, cu excepţia lui Schulhof, ne venea greu să înjghebăm o conversaţie cu ele. Nu găseam subiecte de discuţie, îngăimam cuvinte

fără sens şi suferam la gândul că ele ar putea observa cum transpirăm. Oricum, era mai agreabil să le priveşti decât să le vorbeşti.

Fiind un jucător de tenis dotat, eram luat deseori în partidele de dublu ale adulţilor. În aceste cazuri, mă simţeam onorat, ambiţia îmi era gâdilată şi mă umflam în pene, realizând de ce forţă dispun.

Clubul dispunea de foarte multe terenuri de joc; de aceea, în unele zile era lipsă de parteneri. Aşa se făcea că fiecăruia dintre noi îi venea uşor rândul să joace.

Numai Adler s-a retras.

Şedea ore în şir, fără să scoată o vorbă, pe banca spectatorilor de la terenul unde juca Marianne. Figura lui de miop exprima o atenţie vioaie, netrădând că sentimentul de demnitate i-ar fi afectat.

După cum se mulţumea cu simpla contemplare a lucrurilor, nedorind să fie implicat în desfăşurarea lor, cred că fusese sortit să ajungă artist şi filosof.

De câte ori jucam într-o partidă urmărită de Adler, puteam remarca la el bucuria pricinuită de iscusinţa mea. Era de crezut aşa ceva? Doar eu dezlănţuisem acel hohot de râs ce transforma fiecare oră de gimnastică într-un iad pentru el. Să nu fi suferit, să nu-l fi deprimat faptul că eu străluceam cu talentele mele acolo unde el dăduse greş?? El recunoştea aceste talente cu aceeaşi lealitate cu care nu se lăsase înşelat, de toate fantasmagoriile mele.

Iar eu?!

Noi puteam însoţi tinerele domnişoare de la teren până acasă în cazul în care nu era prezent niciunul dintre cavalerii titulari.

Nesfârşite mi se păreau acele drumuri ce coborau de pe coline, treceau peste Podul cu lanţuri suspendat şi duceau până în oraşul plin de mirosuri urâte. Pe Podul cu lanţuri te izbea mirosul de gudron. De atunci noţiunile de

„aprilie” şi „idilă” sunt legate indisolubil la mine de mirosul de catran.

În timpul unuia din aceste drumuri de însoţire, în care eu eram stăpânit de un sesizabil chin crispat şi de un insesizabil sentiment crispat de fericire, am rămas un timp îndelungat singur cu Marianne. În spatele nostru, păşea Resst între Martha şi o altă fată, în faţa noastră, Adler cu capul aplecat în maniera sa ţeapănă, total interiorizat.

Nervii mei înregistrau fiecare pas energic şi totuşi aerian pe care-l făcea Marianne. Din când în când, mă atingea racheta de tenis legănată de mişcarea mâinilor ei. Mirosul suav răspândit de trupul ei devenise mai penetrant ca urmare a agitaţiei din timpul jocului. Mă luptam cu mine însumi să găsesc ceva de spus. Aveam doar obligaţia s-o întreţin pe această domnişoară, obişnuită cu debitul de conversaţie al unor bărbaţi experimentaţi şi rutinaţi. Dar nimic nu-mi venea în minte. Am traversat întregul pod lung fără să scoatem o vorbă. La un moment dat, am lansat nişte banalităţi despre sport, oraş şi o seară la teatru. Cuvintele, odată pronunţate de mine, deveneau excesive, căpătând o nuanţă de fals entuziasm, ceea ce mă făcea să mă simt ruşinat. Aveam impresia că am în gură nişte bile respingătoare care se izbesc de palatin. Cuvintele mele nu ajungeau la ea, nici nu pluteau în aer, ci cădeau la pământ ca nişte ghiulele în care aş fi putut să dau cu piciorul.

Mă simţeam istovit şi cu creierul gol.

M-am uitat la Adler. Am făcut o aluzie la el, i-am imitat mersul – nu pentru a-l diminua în ochii partenerei, ci împins de necesitatea devenită fatală ce mă determina să mă port meschin – şi, în sfârşit, am găsit un subiect de conversaţie:

— Priviţi-l puţin! Nu vi se pare că băiatul acesta arată de-ţi vine să mori de râs de el?

Dar Marianne îşi dădu capul pe spate şi-mi răspunse înţepat:

— Îmi repugnă legarea unei conversaţii prin ironii făcute la adresa altuia.

Cu un alt prilej, s-a petrecut o scenă emoţionantă, pe care însă Marianne nu a înţeles-o.

Eram în plin joc de tenis. Cele două echipe tocmai îşi schimbau terenul. Deodată, în acel moment neprielnic intenţiei sale, Adler s-a sculat de pe banca spectatorilor şi s-a îndreptat, cu paşi hotărâţi de om miop, spre Marianne. Ea a rămas pe loc, vizibil nerăbdătoare. Eu am urmărit cam Adler a făcut una din plecăciunile sale sacadate, a stat tăcut un timp şi apoi a bolborosit ceva. Până la urmă, a înmânat domnişoarei un volum ros, tipărit la editura Reclam, în care drept semn de carte era pus un trandafir ofilit, cu tija lungă, din care, în clipa aceea, parcă din aversiune sau din răutate, au început să cadă petale. Floarea aceea deloc frumoasă, fanată ca o fată bătrână, a acţionat ca un simbol al stângăciei şi al ghinionului lui Adler.

Marianne, fără a se dumiri prea bine, a primit darul. Ceilalţi tineri au râs la vederea scenei. Adler însă a repetat plecăciunea sa caracteristică şi s-a dus înapoi la locul său. Eu am sesizat numaidecât. El îi jertfise fetei una din cele mai îndrăgite cărţi, citită şi răscitită de el. Eram tentat, la început, să explic cu voce tare semnificaţia acestui dar, cavalerii însă se arătau ironici şi amuzaţi, domnea o atmosferă penibilă, şi eu n-am mai îndrăznit să-mi duc până la capăt intenţia. Cum se făcuse destul de târziu şi majoritatea jucătorilor se împrăştiaseră, s-a întâmplat ca eu să mă nimeresc cu Marianne în antecamera clădirii clubului. Era pe punctul de a intra la garderobă pentru a se schimba. M-a oprit:

— Ce reprezintă asta?

Şi, stânjenită, scoase volumaşul editat la Reclam, care numai curat nu arăta. Am aruncat o privire dispreţuitoare spre carte:

— „Pietre multicolore”! Stifter este autorul preferat al lui Adler. E clar că el doreşte ca dumneavoastră să citiţi cartea, domnişoară Marianne.

Ea frunzări, fără interes, volumaşul.

— Nu cunosc nimic de Stifter...

— N-aţi pierdut mare lucru... E unul din autorii cei mai plictisitori din lume... Eroii săi sunt numai oameni înspăimântător de buni... Şi apoi, e foarte didactic... Agreaţi lucrări cu caracter pronunţat didactic?

— Didactic? Asta-i ceva plictisitor.

— Şi pe deasupra, nu se potriveşte de fel cu Adler... Nu-i înţeleg această predilecţie...

Cu mâna deja pe clanţă, spuse:

— Prietenul dumneavoastră... este un om de care trebuie să te fereşti...

— Ce vreţi să spuneţi, domnişoară?

— De ce tace tot timpul?... Cred că într-o bună zi va face un lucru la care nimeni nu se aşteaptă de la el.

Remarca fusese făcută de o fată despre care eu credeam că nici nu ia în seamă existenţa lui Adler. În antecameră se făcuse întuneric. Plutea un miros emanat de obiecte din piele. Un miros care la mine are întotdeauna un efect excitant. Marianne îşi continuă gândul:

— Prietenul dumitale îmi este de altfel simpatic, chiar foarte simpatic... Numai de n-ar avea păr roşu!

M-am trezit spunând o nerozie:

— De asta este el cel mai puţin vinovat. Schiller a avut, şi el, părul roşu.

Mirosul de piele devenea tot mai excitant. Marianne şi-a retras mâna de pe mânerul clanţei. Dorea să continue

discuţia. În mine se ciocneau două dorinţe contradictorii: Una – de nu s-ar mai termina niciodată! Cealaltă – de aş putea pleca de aici! Marianne a făcut un pas spre mine:

— Jucaţi admirabil, domnule Sebastian. Unde aţi învăţat să jucaţi atât de bine tenis?

— La Viena aveam totdeauna parteneri foarte buni...

— A, da! Sunteţi vienez doar...

A urmat o exclamaţie melancolic-admirativă:

— Viena!

Am simţit cum acest cuvânt mă înalţă în ochii ei. Aproape că nu mai eram un simplu elev de liceu. Se tângui:

— Dumnezeule! Dac-aş putea trăi la Viena!

— De ce?

— Aici nu poţi întâlni un tânăr în adevăratul sens al cuvântului...

Şi râzând:

— Toţi bărbaţii sunt aici oarecum ca prietenul dumneavoastră Adler...

Ajungând foarte aproape de mine, zise:

— Păziţi-vă să nu ajungeţi şi dumneavoastră aşa!

Eu nu îndrăzneam aproape nici să respir. Îmi atinse mâna cu degetul:

— Ce părere aveţi? Să nu ne înscriem împreună la concurs? Ca pereche pentru partidele de dublu! Nu sunt mare artistă, dar cu ajutorul dumneavoastră am putea s-o scoatem foarte bine la capăt.

Eu nu am mai avut puterea nici măcar să mă entuziasmez. De aceea, ei i se păru că a propus ceva nelalocul lui şi puse capăt conversaţiei:

— Nu uitaţi de garden-party-ul nostru!

Şi îşi lăsă mâna mai multă vreme în mâna mea.

Mă clătinam, ameţit după această primă oră de dragoste din viaţa mea.

În a doua săptămână a lunii mai a avut loc chermesa. Părinţii celor două fete, Martha şi Marianne, închiriaseră grădina unui palat nelocuit din oraş în vederea organizării garden-party-ului pentru fiicele lor.

Am fost invitaţi aproape toţi la petrecerea ce a reunit cel puţin două sute de persoane. Eu m-am dus cu Resst şi Adler. Avuseseră grijă din plin să asigure obişnuitele surprize plăcute ale unui asemenea prilej. Sub pomii seculari, erau orânduite corturi rustice, urne cu bilete de loterie, chioşcuri cu băuturi. S-au organizat până şi bătăi de flori şi de confeti.

Balul propriu-zis s-a desfăşurat în splendidul pavilion baroc. Pe o estradă, o orchestră cânta zgomotos.

Am invitat-o pe Marianne la vals.

Fusese promis altuia.

Mă gândeam la ora noastră de dragoste şi mă socoteam în drept de a fi preferat.

Am invitat-o şi a doua, şi a treia oară. De fiecare dată m-a refuzat. În sfârşit, la a cincea tentativă, n-a mai avut încotro şi a trebuit să-mi îndeplinească dorinţa. Am făcut turul sălii. Nu mi-a adresat niciun cuvânt, era doar formal în braţele mele, îşi ţinea obrazul întors, îndreptat spre unul din admiratorii săi mai tare ca mine, care, continuând cu ea o discuţie întreruptă de invitaţia mea, s-a ţinut după noi de-a lungul întregii săli tot timpul cât a durat valsul. Mă simţeam jignit de moarte, dar căutam s-o scuz pe Marianne. Până la urmă am reuşit să mă liniştesc.

Într-un târziu, am reîntâlnit-o într-un loc mai retras din parc. Stătea pe o bancă lângă un domn spilcuit. Purta o rochie mov deschis. (Mi s-a părut foarte modernă, căci în mintea mea asta era la modă.) Totuşi, în clipa aceea, nu mi-a plăcut. Şedea picior peste picior şi bătea tactul. Asta mă deranja. Domnul înalt şi elegant, care mi se părea a nu mai fi tânăr (pentru mine, atunci, treizeci de ani însemna o

vârstă patriarhală), îi relata o poveste presărată cu multe nume de nobili. Tipul vorbea tărăgănat, plictisit şi pe nas. Cunosc acest fel de a vorbi. Ea părea că se simte admirabil în societatea lui. Voiam să trec mai departe, când m-am auzit strigat de ea:

— Sebastian! Aş vrea să-ţi încredinţez o misiune.

Am stat locului.

— Cred că în vestibul se găseşte o scrisoare pentru domnul von Radischovsky. N-ai vrea să întrebi şi să ne aduci scrisoarea?

Făcu apoi recomandarea de circumstanţă:

— Daţi-mi voie... dumnealui este domnul Sebastian...

Domnul cel ferchezuit n-a binevoit nici să se scoale şi nici să-mi întindă mâna. A mormăit doar ceva despre amabilitate. Marianne s-a simţit obligată să justifice prezenţa mea acolo:

— Tatăl dumnealui este un grangur mare... la Curtea de casaţie... sau aşa ceva...

Mie mi se uscase gura. Nu-mi venea nimic nimerit în minte ca răspuns. Începând şi ea să vorbească pe nas, Marianne nu renunţă să mai adauge nişte cuvinte banale:

— Unul din micii mei admiratori.

M-am îndreptat spre pavilion. Nici prin cap nu-mi trecea să îndeplinesc misiunea. Nu! Îmi iau pălăria şi plec! Dar ce rezolvam cu asta? Nici n-o să observe! Mă obseda o idee: Dumnezeule, cum aş putea să mă răzbun eu, un pitic, împotriva acestei zeiţe?

Atunci mi-a ieşit în cale Adler. Ca de obicei, era foarte satisfăcut „să contemple viaţa de dincolo de zăbrele”. Nu dansa, nu vorbea cu nimeni.

— Am prins de umeri, agăţându-mă pur şi simplu de calmul său. Ne-am învârtit prin parc preţ de o jumătate de oră. Am ajuns la un luminiş plin de oameni. Marianne ieşea tocmai dintr-un cort. Ţinea în mână o tavă mare cu

bomboane pe care le oferea oaspeţilor, trecând de la unii la alţii.

N-aş putea explica de unde mi-a venit ideea nătângă şi respingătoare de a o umili pe Marianne.

— Am întrebat subit pe Adler:

— Ai bani la tine?

Uluit, clipi din ochi.

— Adler, nu vrei să mănânci o bomboană?

— Ba da. Dar de ce am nevoie de bani?

— Dacă n-ai bani, te ajut eu.

— Astăzi tocmai am ceva. Dar nu înţeleg de ce să am nevoie...

— Ca să plăteşti ceea ce consumi!

— Cum asta? Doar suntem invitaţi.

— Aşa este, suntem invitaţi. Dar uită-te câtă lume a fost chemată aici. Ştii, eu am aproape certitudinea că aici are loc o serbare cu caracter filantropic. Însăşi fiica amfitrionului umblă cu tava. Nu pot să-mi dau seama cât plătesc oamenii. Nu trebuie să ne punem în situaţia de a fi socotiţi nişte calici. Ţi-am spus, te ajut cu plăcere. Trebuie să pui cel puţin zece coroane pe tavă. Dumnezeu ştie unde merge venitul net.

N-am avut niciun dubiu că Adler, complet neversat în asemenea treburi, îmi va urma sfatul. Marianne s-a apropiat şi de noi, oferindu-ne dulciuri. Aşteptam. Adler, care, datorită vederii slabe, se mişca întotdeauna încet şi nesigur, luă un baton de ciocolată subţirel şi puse, cu precauţie, pe tavă singura bancnotă de zece coroane pe care o avea asupra lui. N-a urmat nimic din ceea ce îmi imaginasem eu în stil melodramatic à la „Dama cu camelii”. Marianne nici n-a pălit, nici nu s-a înfuriat. Stupefiată pentru o clipă, i-a înapoiat apoi lui Adler bancnota cu un zâmbet întrebător şi aproape amuzată.

Ratasem înjosirea lipsită de sens şi de neînţeles. Dar

acea clipă neplăcută şi-a menţinut acuitatea în asemenea măsură, încât mă derutează până şi azi.

— Am examinat pe Adler, pentru a-i vedea reacţia.

Şi-a sprijinit bărbia pe pumnii strânşi într-un fel foarte ciudat şi şi-a fixat privirea în pământ. Poziţia lui exprima o suferinţă. Şi-a păstrat-o câteva minute.

Am plecat de la garden-party cu Schulhof, pe înserate. Mi s-a plâns:

— Sunt lefter, am nevoie de bani.

— Am rugat să-mi arate fotografia pe care şi-a procurat-o. Le înfăţişa pe Marianne şi Martha în costume rococo. Marianne apărea în postură de cavaler. I se vedeau bine picioarele slabe – un secret ascuns până atunci. Am cumpărat fotografia, plătindu-i lui Schulhof şase sau şapte coroane.

A doua zi, în timpul recreaţiei, am simţit că Adler mă ocoleşte cu bună ştiinţă. L-am întrebat ceva. Nu mi-a răspuns. M-am băgat în grupa de băieţi cu care discuta. Şi-a întors spatele. M-a năpădit conştiinţa apăsătoare a unei pierderi şi a unui vid. Aveam de luptat! În timpul orei profesorului Wojwode – oră în care făceai ce doreai –, i-am scris câteva rânduri. Nu mai ştiu ce aşternusem acolo. Cu certitudine se trăda teama mea! Precis că am inversat faptele, că i-am făcut reproşuri, că l-am învinuit pe el. Scrisoarea a fost ca o mână cu degetele răsfirate cu care l-aş fi împins de la spate. După ore, a venit el la mine. N-a făcut nicio remarcă referitoare la scrisoarea aceea, totuşi am pornit-o împreună. Era prima oară când, după multă vreme, am luat-o iarăşi în direcţia locuinţei sale spre a-l însoţi. Eram ca beat: îmi căzuse în plasă!

Cu o voce dulceagă, i-am aruncat întrebarea:

— Adler, n-ai vrea să-mi arăţi una din noile tale creaţii?

A ciulit urechile. A rămas gânditor. Doar asta îl

interesa pe el mai mult decât orice altceva pe lume. Trecuse un an de când nu ne mai citise vreo lucrare a sa. Eu nu-i doborâsem numai supremaţia intelectuală, îi alungasem şi pe toţi ceilalţi de lângă el. Până şi Blând trecuse printr-o perioadă în care avusese preocupări de filfizon, în care îşi folosise profunzimea savantă a fiinţei sale pentru armonizarea culorilor cravatelor cu cea a ciorapilor. Îşi revenise şi acum îi citea pe Stendhal şi Oscar Wilde. În camera lui, nu se mai purtau dezbateri asupra lui Dumnezeu, ci se ticluiau aforisme elegante. Iscusinţa consta îndeosebi în inversarea unor proverbe cunoscute. Ne desfătam cu găselniţe spirituale de genul: „Cine cade singur, sapă groapa altuia”.

Aşa s-a făcut că şi Blând l-a abandonat pe Adler.

Eram amândoi în faţa porţii casei sale:

— Nu e ciudat, Adler, că eu n-am fost niciodată sus la tine? Nu ştiu cum arată locuinţa în care stai. N-am idee cum trăieşti... În general, nu ştiu nimic despre tine...

El îmi răspunse:

— Ştiu asta.

— Doar suntem prieteni, Adler... Crede-mă că doresc sincer să-mi citeşti noile tale scrieri... Şi anume în doi şi în camera ta.

Mi-a fost teamă că-mi va respinge sugestia, căci a stat mult pe gânduri. După o pauză, cu o figură luminată, îmi spuse:

— Vino la mine după-amiază.

În forul meu interior, retrăiesc până azi acea scenă, ca şi multe altele de altfel! Nu s-ar întâmpla aşa, dacă totul s-ar fi limitat la ceea ce a fost: o răutate oscilantă, o ură obişnuită între doi oameni. Continui să port acele lucruri în mine, deoarece au luat dimensiunile unei crime, pentru care eu aş fi fost pasibil de pedeapsă, dacă n-ar exista prescripţie şi ar exista dreptate. Dar există, oare,

prescripţie?

Dar dreptate?

Mi-a citit două lucrări scurte în proză. Una purta titlul: „Lumea pătrunde în cămăruţa mea prin fereastră”. Era o istorioară al cărei sens nu l-am prins prea bine, redată într-un limbaj cu totul ieşit din comun. Era vorba de un coşar care lucra pe coama acoperişului unei case situate peste drum şi care, simultan, era prezent şi în cămăruţa autorului, doar că aici arăta mai mare şi mai negru. Probabil că voia să spună că realitatea poate fi chiar mai puternică în interiorul nostru decât este în punctul ei de origine.

Am examinat odăiţa autorului, în care nu pusesem piciorul, deşi prietenia noastră dura de un an şi jumătate. Este adevărat că, pe neobservate, Adler ne ţinuse la distanţă pe toţi, nu procedase aşa numai cu mine. Camera se arăta ca o chilie. Nu era exagerat de mică, dar n-avea decât o fereastră care dădea direct într-un zid antifoc şi prin care se vedea o sordidă îngrămădire de acoperişuri, unde figura unui coşar putea căpăta proporţiile unei apariţii miraculoase. În dreptul ferestrei nu era aşezată o masă, ci o maşină de cusut ce răspândea un miros rânced de ulei şi de aţă. În cameră, extrem de puţin mobilier: patul, masa, două scaune şi, pe perete, fotografia unui bărbat.

N-aş fi putut trăi acolo nici o singură zi. Dar lui Adler i se potrivea perfect. Multe generaţii de oameni opaci la viaţa exterioară se simţiseră aici ca acasă. Pentru ei, contase numai viaţa interioară.

Adler citea repede, cu o voce scăzută, de parcă îi era teamă c-ar putea fi deranjat. Iată că dintr-odată s-a şi auzit din camera de alături o voce de femeie. La auzul ei, Adler tresări, se sculă de pe scaun cu obişnuita sa politeţe rigidă şi deschise uşa:

— Sărut mâna, mamă, sunt aici.
— Cine-i la tine?
— Sebastian.
— De mult vreau eu să vorbesc cu el.

Situaţia m-a obligat să intru în camera femeii. Era o încăpere mare şi mai puţin posacă. Plină de lucruri fără valoare, care se vedea că sunt de preţ în ochii deţinătoarei lor. Statuia unui negru excesiv de înalt sprijinea o lampă. Într-un colţ, mumia veştedă a unui palmier. Văduva Adler zăcea în pat. Mi-a întins o mână rece, umedă, evident certată cu viaţa. Nicio trăsătură de pe chipul ei întunecat şi sfrijit nu amintea de fiul ei. Fără nicio introducere, a trecut direct la subiectul care îi stătea pe suflet:

— Ştiu cine eşti. Dumneata eşti cel care ar trebui să-i călăuzeşti paşii...

— Ce înţelegeţi prin asta, stimată doamnă?

Trecea la întâmplare de la un cuvânt la altul, de la o idee la alta, fără a le duce până la capăt:

— Un om atât de nepractic...

— Poftim?

— Se ocupă numai de lucruri de pe urma cărora nu poţi să cumperi nicio pâine... Franz, împinge-i un fotoliu lângă pat!

M-am înfundat în fotoliu. Ea boscorodea în continuare:

— Un om nepractic trebuie să se ducă la masa pusă! De ce se împotriveşte! Fratele meu este un om de aur. El spune mereu: Franz al tău o să-şi piardă minţile într-o bună zi. Nopţi întregi nu doarme...

Adler voia s-o întrerupă pe mama sa. Dar potopul de plângeri al mamei nu putea fi stăvilit.

— Am necazuri, dragă domnule Sebastian. Aşa cum mă vezi acum, se întâmplă să zac săptămâni la rând... Măcar de-aş fi sănătoasă şi aş avea putere... De-aş putea să-l îngrijesc tot timpul pe băiatul ăsta... Toată viaţa am

dus singură greul... Răposatul meu soţ, despre care ştiţi probabil cum a terminat-o, era leit fiul său... Parcă-i rupt din trupul şi din felul lui de viaţă... Şi el umbla tot timpul de colo până colo prin casă, se sucea şi se învârtea, şi dacă îl întrebam ceva, se speria la fel ca şi ăsta... Să se facă doctor? Vă spun eu, asta înseamnă pe latineşte un maţe-fripte, când e vorba de un om atât de lipsit de simţ practic... Şi nici nu are nevoie de aşa ceva... Unchiul are o afacere care merge bine şi-mi spune mereu: Bagă de seamă, Pauline, o să mai fac eu om din Franz!

Adler, cutremurat la acest gând, interveni:

— Mamă, în viaţa mea nu mă duc la unchiul meu.

Femeia se enervă:

— Aţi văzut?... La urma urmei, cine ştie dacă ai să poţi s-ajungi doctor... Profesorul tău Kio îmi spune că ai dat înapoi în mod înspăimântător şi că o să se termine prost cu tine.

— Ai fost tu la Kio, mamă?

— Da, am fost. Mi-am luat inima în dinţi şi m-am dus la ora lui de discuţii cu părinţii... Profesorul Kio m-a prevenit... A spus că voi doi n-ar trebui să fiţi prieteni... Nu e bine pentru niciunul din voi... Aşa a zis el... O fi ştiind el de ce...

— Vă spun sincer, stimată doamnă, că într-adevăr nu înţeleg ce a vrut să spună Kio.

— În timpul nopţii, Franz ori cutreieră străzile ori măsoară camera în sus şi în jos... Când doarme?... Se va îmbolnăvi... O s-o apuce pe drumul lui taică-său... Dumnezeule! Dacă l-aţi fi cunoscut pe Franz când era mic! Cel mai dulce copil din lume... Toţi spuneau aşa... Avea ochii albaştri ca cerul... Dar de pe atunci era neîndemânatic... Plecăm în fiecare an la băi... Mă rog, am fost oameni cu stare... Într-o zi, ne plimbam pe câmp, eu vorbeam întruna cu răposatul meu soţ şi, la un moment

dat, Franz nu mai era lângă noi, dispăruse... L-am căutat multe ore... Credeam că înnebunesc... Domnule Sebastian, şi acum îmi dau lacrimi în ochi... Avea patru ani... Când l-am regăsit, nu plângea, ci se uita în zare şi se gândea... Nici nu-şi dăduse seama câte ore trecuseră... Omul nepractic... El nu poate fi lăsat singur în viaţă... În visele mele, îl văd totdeauna cum e călcat de un vehicul la traversarea unei intersecţii... Doamne, doamne...

Adler stătea cu spatele spre noi. Maică-sa, epuizată, continua să se tânguiască:

— Tot timpul mă gândesc: e încă tânăr... Dar şi asta are o limită... Ieri am intrat în camera lui... Nici nu m-a observat... Stătea acolo şi plângea şi ţipa, aşa cum îţi spun, plângea şi ţipa tare de unul singur... Mie mi s-a oprit inima, am alergat spre el... Ce crezi c-a făcut? M-a împins...

— Mamă, asta nu se face.

Adler ieşi din cameră.

Ea scoase un oftat:

— Acum vezi şi dumneata...

După care mă lăsă să plec.

Adler căută o scuză pentru mama sa:

— Are o fire foarte nenorocită. Şi, apoi, femeile nu se jenează.

Mai mult nu a vorbit despre cele petrecute. Am plecat împreună. Voia să-mi citească cealaltă scriere a sa într-un parc din oraş.

A doua lucrare avea titlul: „Omul ca subiect şi obiect al plăcerii”. Era o întreagă filosofie sau mai curând teologie pe care Adler o dezvolta în câteva pagini. Tot ceea ce gândea el părea, de fiecare dată, că duce spre teologie. Şi într-asta era, poate, Adler ultimul dintr-o lungă succesiune de generaţii de oameni introvertiţi. Aşa cum am memorat scena finală din drama despre Hohenstaufen, tot aşa mi s-

au întipărit în minte frânturi de idei şi formulări din acel studiu. De pildă, aserţiunea despre Creaţie ca „abandon de copii”. Dumnezeu nu-şi hrăneşte lumea pe care a creat-o, a lăsat-o fără hrană. Copilul însă trebuie să mănânce şi să bea, de aceea materia nehrănită din exterior, nehrănită de Dumnezeu, este condamnată să se autohrănească şi, într-un veşnic proces metabolic, să se autodevoreze şi să se autodigere. La baza vieţii stă un „canibalism” atotcuprinzător. Natura însă este înspăimântată de acest canibalism intrinsec, deoarece, deşi o fiară devorează o alta, în grupele din straturile superioare ale regnului se manifestă tendinţa de a cruţa propria specie. Niciun leu nu devorează alt leu.

Nu mai ştiu cum a urcat Adler scara raţionamentului până a ajuns la om. Mie îmi sună în urechi numai următoarea frază: „Omul se deosebeşte de celelalte vietăţi nu prin raţiune, ci prin poftă”. El este singura fiinţă ce se hrăneşte nu numai pentru a-şi potoli foamea, ci şi pentru a-şi satisface o plăcere. Omul a descoperit odată cu „păcatul” şi „mirodenia”. Canibalii consumă carne de om, nu pentru că sunt nevoiţi s-o facă, ci pentru că sunt gurmanzi. Carnea de om este cea mai picantă dintre delicatese.

Urma o lamentare desperată şi copilăroasă cu privire la canibalismul mai înalt, cel spiritual, al omului, la gustul pentru brutalitate, la pofta de a-i umili şi de a-i jigni pe semeni, la bucuria răutăcioasă în faţa necazului altuia...

Era, oare, filosofia aceea despre om ca obiect al plăcerii îndreptată împotriva mea? Reprezentau, oare, acele pagini o sancţiune pentru acel „îngenunchează!”, pronunţat de mine în cofetărie, şi pentru sute de alte mojicii? Nu voiau, oare, să fie un mod de a se răzbuna al unui spirit răbdător şi învingător?

La vremea aceea n-am intuit nimic din toate acestea.

Nici nu ştiam, de altfel, că sunt duşmanul lui Adler, că sunt pentru el un Iago. Îmi închipuiam că sunt prietenul său, vedeam în el complicele meu la escapadele din timpul zilelor şi al nopţilor.

Nu pot să neg că reîncepuse să mă neliniştească talentul lui Adler, superioritatea gândirii sale, forţa sa logică, noul din imaginile sale, din formulările sale şi, mai presus de toate, puritatea, chiar non-omenescul pe care le iradia. Fiinţa sa poseda o gingăşie aparte care mă irita. Ca de obicei, în acel ceas când valoarea sa deosebită a ieşit iar la iveală, eram chinuit de îndoieli şi de dorinţa de a inversa adevăratul raport al lucrurilor.

Drumul spre casă l-am făcut deprimat şi nefericit.

Resst, Schulhof şi eu fusesem de cinci sau şase ori la localul Gran Canon. Ne lăudasem cu mult tupeu în faţa prietenilor noştri cu escapadele noastre temerare, dar reticenţa de a vorbi cu Adler despre astfel de lucruri sau chiar de a-i propune să vizităm împreună acel local se menţinea aceeaşi începuse să mă râcâie faptul că el ar fi putut avea asupra mea un atu, şi anume necunoaşterea unei întâmplări care pe mine mă împingea în jos, deşi mă lăudam cu ea.

Într-o zi, coboram cu Schulhof şi Resst aleea din parcul de pe colină, unde erau amplasate terenurile noastre de tenis. Nu era rândul nostru să însoţim fetele până acasă. Acest serviciu de onoare revenea unor persoane mature. La o curbă mai accentuată a serpentinei, am observat-o pe Marianne mergând între doi ofiţeri. Am putut distinge scârţâitul paşilor ei pe pietriş de cel al paşilor bărbaţilor.

Resst întrebă ceva. În loc să-i dau un răspuns, am emis o părere:

— De mult n-am mai fost la Gran Canon.

Preocupările noastre senzaţionale alternau la intervale scurte. Deşi cercul de lectură continua să existe, iar jocul nostru cu spiritele era din când în când reluat, pentru toate aceste bucurii consumate interesul descrescuse. Noutatea senzaţională a vieţii de noapte se infiltra încetul cu încetul în locul lor.

Resst se agăţă de propunerea mea:

— Astăzi ar fi cazul. Mâine e rândul nostru, al amândurora, la chiul.

Elaborasem un întreg sistem, conform căruia niciodată nu trebuia să lipsească din clasă mai mult de trei elevi, spre a nu atrage atenţia.

Schulhoi se interesă:

— Propriu-zis, cine este mâine la rând la chiul?

M-am uitat în carnetul meu de însemnări. Începea cuminte cu „lista profesorilor şi a colegilor”, pentru a continua cu referiri mai vicioase. Vizitele la Gran Canon erau numerotate şi însoţite de nişte semne tainice. Şi relaţiile mele cu Marianne, apropierea şi îndepărtarea dintre noi erau trecute în carnet, sub forma unei curbe barometrice foarte şerpuitoare. A trebuit să sar peste paginile respective pentru a ajunge la evidenţa, ţinută cu exactitate, a rotirii noastre la chiulul de la şcoală. De astă dată, Adler era al treilea.

Schulhof ne mărturisi că ar vrea, cu toate astea, să vină şi el cu noi la Gran Canon. Se socotea antrenat, şi lipsa de somn nu-l deranja.

M-am oprit în loc:

— Să nu-l luăm cu noi o dată şi pe Adler?

Schulhoi se opuse categoric:

— Ce vreţi de la Adler? Ăsta va muri virgin precum Fecioara din Orlear. s...

— Dumnezeule mare! Uitaţi-l pe Kio!

Într-adevăr, pe serpentină se vedea urcând profesorul

Kio. Purta, ca de obicei, redingota cenuşie cu buzunare aparente, cu colţuri ce ajungeau pe şolduri, pe cap, melonul mare, mănuşi de culoare închisă şi ţinea în mână un baston. Am remarcat pe braţul stâng o banderolă de doliu cu care nu venise niciodată la şcoală. Cât de diferit umbla în clasă între uşă şi catedră! Milităros şi vijelios! Acum, urca încet şi obosit. Exprimându-mă în limbajul său, aş spune că „se plimba de plăcere”. Ne-am smuls şepcile de pe cap. Resst îşi azvârli ţigara pe la spate. Când ne-a recunoscut, Kio aruncă spre noi, elevii săi, o privire lungă, în care erau amalgamate terifiant neîncredere, uşoară ironie şi tristeţe. Răspunse la salutul nostru cu o politeţe extra-şcolară ce ni se cuvenea. Demnitatea omenească – conceptul său preferat! Până şi celor din clasa a şaptea, cărora li se putea acorda cel mai puţin încredere, meritau într-o oarecare măsură să li se recunoască demnitatea omenească.

Primul meu gând: deoarece ne văzuse, trebuia să ticluim o minciună foarte vicleană pentru ziua următoare ca să facem credibilă motivarea absenţei noastre.

Urmărindu-l cu privirea, Schulhof spuse după un timp:

— De doi ani nu mai e cel de altă dată.

— Cum adică?

— Nu ştii? Ai dreptate, Sebastian, s-a întâmplat înaintea venirii tale aici. Atunci ar fi trebuit să-l cunoşti pe Kio. Nu-i aşa, Resst? Atunci când a expus cucerirea cetăţii Maglai. Podiumul catedrei devenise zid de cetate, bagheta de lemn, sabie, iar Komarek era pus să-i simbolizeze pe insurgenţi. Aia era o viaţă! Noi toţi ne-am aruncat la podea pe sub bănci...

— Şi ce s-a întâmplat de atunci?

— N-ai aflat? Unicul său fiu a murit acum doi ani. Era sublocotenent la o unitate de vânători imperiali. Kio a lipsit atunci de la şcoală timp de două săptămâni. Crede-mă,

când s-a întors era de nerecunoscut. Înainte ne freca de ne mergea untul. Curgeau numai note de cinci. Acum, nu mai este cel autentic...

În tot acest răstimp, Resst a fost cu gândul în altă parte. Fără nicio legătură cu discuţia, spuse:

— Să-l luăm cu noi pe Adler ar fi o chestie... Gran Canon era un local de noapte: patronii lui se pricepeau să-i disimuleze adevărata destinaţie.

Consta dintr-o tavernă şi un bar, precum şi un etaj cu camere de locuit, cunoscut numai de cei iniţiaţi. Taverna fusese amenajată cu pereţi tapetaţi în roşu şi cu lampioane japoneze. Acolo puteai găsi o şampanie dubioasă, un vin falsificat, un lichior neveritabil, bere veritabilă, coctailuri şi cafea neagră. Femeile care serveau nu erau îmbrăcate în uniformă de chelnăriţă, ci în rochii de seară. Invitate, ele luau loc la masa consumatorilor. Puteai dansa cu ele pe muzica fals interpretată de pianistul Goldner. Doar o cunoştinţă mai apropiată te introducea în secretul că unele dintre fete îşi aveau locuinţa la primul etaj al clădirii şi erau dispuse să primească vizitele unor domni.

Ewald Resst, mistagogul din München, îl iniţiase pe fratele lui de şaptesprezece ani nu numai în misterele nocturne ale spiritelor, ci şi în viaţa de noapte a marelui oraş. În continuare, Fritz Resst m-a iniţiat pe mine în tainele acestui paradis.

Era foarte mândru de dezinvoltura sa, de priceperea sa în relaţiile cu fetele şi se comporta de parcă era un obişnuit al localului de mulţi ani. Chiar şi când localul era plin, se manifesta sigur pe el şi gălăgios, o chema la masa lui pe un ton seniorial pe Marfa sau pe o altă fată, în ale cărei graţii credea că se află.

Nu mai puţin sigur pe el se simţea acolo Schulhof. Purtarea sa era, în schimb, cu totul diferită de cea a lui

Resst, de cea a unui client obişnuit al localului. Se arăta ca un om al casei, ca şi cum s-ar fi numărat nu printre cei ce trebuiau să fie amuzaţi, ci printre cei ce ofereau amuzament din partea localului de noapte, în definitiv, şi teatrul în ale cărui mreji căzuse aparţinea în mare măsură aceleiaşi profesiuni. Schulhof nu apărea acolo ca un străin. Îi făcea plăcere să trăncănească cu fetele despre viaţa lor particulară. Era în stare să stea ore întregi de vorbă cu chelnerul-şef. Pianistul devenise amicul lui. Când era în toane bune, inventa jocuri hazoase, arunca monede de argint în decolteul amicelor sale pe care mai întâi le pescuia şi apoi le făcea cadou. Pe scurt, se comporta ca un om al casei.

Dispoziţia mea sufletească era simţitor mai potolită decât aceea a camarazilor mei. Eram mulţumit când puteam sta netulburat în tavernă, fără să fiu silit să-mi afişez îndrăzneala şi insensibilitatea, aşa cum făceau ceilalţi doi.

Total neştiutor, Adler păşi în local alături de noi. Resst se prezentă umflat în pene. Se ştia cine este, fiul unui Cresus. Pianistul făcu o plecăciune adâncă. Datorită vocii sale frumoase, Schulhof era poreclit aici „Caruso”, a cărui stea începuse pe atunci să urce. Goldner îl salută atacând la pian o arie cunoscută, pe care „Caruso”, luând o poză de autoîncântare, o interpretă

Eu nu mi-am luat privirea de la Adler.

La început examină totul indiferent şi părând că nu înţelege nimic din ceea ce vede în jurul său; apoi, începu să se vădească din ce în ce mai limpede că nu se simte la largul său. Evită să se uite la femeile plinuţe şi trecute care roiau prin local.

Şi mie însumi îmi era greaţă de aceste fiinţe, de gustul acru al nicotinei, de mirosul parfumurilor ieftine, de sudoarea cu iz ascuţit şi de felul inert în care se ofereau.

Aveam în buzunarul de la piept fotografia celor două surori: Marianne şi Martha, costumate. Aş mai fi avut timp şi posibilitate să părăsesc taverna, luându-l şi pe Adler cu mine...

Dar iată că Resst, care-l buzunărise în ziua aceea pe tatăl său, comandă şampanie. Marfa se aşeză între el şi Adler şi vorbi cu voce ţipătoare:

— V-aţi vândut cărţile de şcoală de vă purtaţi ca nişte barosani!?

O nimerise. Eu nu mai posedam aproape niciun manual, în afară de Homer şi Tacit, care-mi trebuiau la lecţiile de literatură ale lui Kio.

Marfa era de departe cea mai suportabilă dintre femeile de acolo. Cel puţin avea o statură frumoasă şi o dantură sănătoasă. Vocea însă îi era spartă. Suna îngroşată de fum de ţigară şi viciată, la fel cum obişnuia să fie şi atmosfera din localul Gran Canon pe la orele cinci dimineaţa.

Nici nu mai putea vorbi încet:

— Trebuie să aveţi nişte părinţi minunaţi! Ţie, Resst, aş avea eu ceva special să-ţi şoptesc. Te-aş aşeza pe genunchi şi ţi-aş arde douăzeci şi cinci la fund. Asta ţi s-ar potrivi, dac-ar fi după sufletul meu!

El îi sugeră:

— N-ai vrea mai bine să-l aşezi pe ăsta pe genunchi?

Marfa îl examină pe Adler cu de-a amănuntul:

— Văd că mi-aţi adus pe unul nou... un boboc de trandafir!

Încântată de expresia pe care a găsit-o, ţipă din nou strident:

— Un boboc de trandafir!

Adler se căznea să arboreze un zâmbet afabil, dar nu reuşi decât să facă o grimasă. Marfa îl apucă de braţ:

— Bobocule! O frumuseţe nu eşti! Bobocul vostru are

un cap de hidrocefal. Dar în capul ăsta e loc mult, are ceva înăuntru. E inteligent bobocul de trandafir. Voi ceilalţi nu sunteţi decât nişte porci ordinari...

Marfa, care nu venise la masa noastră complet trează, fu cuprinsă de o mânie subită:

— Sunteţi nişte porci ordinari şi nimic mai mult! Eu nu mă dau în vânt decât după oameni inteligenţi. Auzi ce spun, Resst? Tu, deşi eşti un ştrengar plin de aur, nu eşti un boboc. Şi tu, Caruso, eşti un escroc îngâmfat uns cu pomadă, dar un boboc de trandafir nu eşti nici tu. Iar al treilea dintre voi, ăla cu mâini frumoase, pe ăsta am să-l ţin sub ochi. E un prefăcut, o apă lină care nu ştii ce ascunde! Arăţi de parcă ai fi în stare, în timp ce mă săruţi pe faţă, să-mi înfigi pumnalul pe la spate... cogeamite ministrant ipocrit cu nas ascuţit...

Chelnerul-şef trecu pe lângă masa noastră şi, aplecându-se spre femeia ameţită, îi şopti:

— Domnişoară Marfa, nu ne mai jigni clienţii! De câte ori să ţi-o mai spun?

Ea bătu cu pumnul în masă:

— În general nu pot să sufăr când cineva nu se recomandă. Domnule secretos, cu dumneata vorbesc! Cine vine, să-şi spună numele, şi cu asta basta! Bobocul de trandafir mi l-ar spune numaidecât. Dar uite că, sâc, de la el nu cer asta fiindcă e un boboc...

Resst sări în sus şi, dansând în jurul mesei, zise:

— Ademeneşte-l pe bobocul tău, Marfa, e al tău!

Dar Marfa nu contenea să ţipe:

— Nu mă dau în vânt după eleganţă, ci numai după inteligenţă!

Se aduse coniac. L-am turnat în paharele cu şampanie. Marfa îl ţinea îmbrăţişat pe Adler, care se făcuse mic. Sprâncenele i se strângeau, reacţie pe care i-o cunoşteam bine. Bău vârtos. Desigur pentru a nu strica

buna dispoziţie a celorlalţi. Dar carnea de femeie pe care o simţea lângă el părea că îl ţine chinuitor de treaz.

Resst flutură o bancnotă:

— Sedu-l, Marfa! Eu plătesc...

Şi, fălindu-se, îşi bombă pieptul, precum un fiu de ţăran bogat pe a cărui haină sunt înşiruiţi nasturi, argintii. Pe mine mă otrăvise agresivitatea Marfei. Voiam să demonstrez că nu sunt un prefăcut, un om închis, un laş, un ministrant ipocrit, ci un bărbat în toată firea. Pentru asta, am pus rămăşag cu Schulhof că sunt în stare să golesc dintr-o înghiţitură un pahar de apă plin cu coniac. Am câştigat pariul. Drept urmare, am început să-mi pierd treptat controlul.

Mi-aduc aminte doar că m-am uitat fix la Adler şi i-am declarat solemn:

— Lumea pătrunde totuşi prin fereastră în odăiţa ta.

Şi lumea era un coşar uriaş care, trecând de pe un acoperiş pe altul, a intrat în cămăruţa lui Adler.

M-am trezit pe o scară întunecată. Schulhof dispăruse.

Resst s-a apropiat de mine. Prima mea întrebare a fost:

— Unde este Adler?

Resst îmi apăsă braţul:

— E sus! L-a luat cu ea.

Mie mi se învârtea capul:

— Repede sus! Trebuie să-l văd cu ochii mei! Să fiu de faţă!

Din mine ţâşni un râs prelungit plin de satisfacţie, de parcă aşteptam sfârşitul unei farse grozave puse la cale. În realitate, nu-mi ardea deloc de râs. Resst încercă să mă oprească:

— Eşti beat de-a binelea, Sebastian!

Nu eram atât de ameţit pe cât credea el. Îmi era foarte clar ce vreau: să văd cu orice preţ ce făcea Adler în

acel moment.

Vocea lui Resst se auzi stinsă, pe un ton de remuşcare:

— Pe mine mă nelinişteşte toată povestea asta. El, care de obicei nu rezistă, a băut azi mai mult decât noi toţi. Acum mi-e teamă să nu o ia razna...

— Am tras pe Resst cu mine. El ştia unde este camera Marfei. În întunecimea prin care treceam, nu i-am eliberat mâna. Ne-am nimerit într-un salon aglomerat cu o mobilă respingătoare, tapisată cu plus roşu. Nu era nimeni acolo. Am căutat o ieşire. Am găsit o uşă şi am deschis-o. Am dat de-o parte draperia atârnată în spatele ei.

Adler era pe pat, având numai indispensabilii pe el. O femeie goală, voluminoasă, sta în genunchi în faţa lui. Capul îi era lipit de coapsele lui. El şoptea întruna;

— Nu! Nu! Vă rog să plecaţi! Plecaţi de aici!

Resst, care nu vedea nimic, mă îmbrânci. Am năvălit amândoi în plină cameră. Scoţând un urlet indescriptibil, Adler sări din pat. Ne săgetă ca pe nişte diavoli. Continua să zbiere. Fruntea îi era acoperită de pete roşii. Marfa fugi spre noi şi încercă să se ascundă în spatele meu. Ţipătul lui Adler tot mai răsuna. Adler puse mâna pe o oglindă de toaletă cu trei panouri. Ne aruncă o privire de ucigaş care nu ştie ce face, lansată de nişte ochi în care nu mai găseai nimic din el însuşi, doar spaimă cumplită care se apără de ceva îngrozitor! Urletul lui se potolea treptat. Se lăsă încet pe podea şi începu să geamă şi să plângă, tot pe atât de inconştient, pe cât zbierase înainte.

Aripile oglinzii s-au închis zgomotos.

Ameţeala noastră dispăruse. Oroarea ne cuprinse şi pe noi. Ne-am dat seama că cel ce plângea nu era în toate minţile. În plânsul lui cu sughiţuri se amestecau vorbe neinteligibile. De spaimă, mâinile noastre erau reci ca gheaţa. L-am ridicat şi am început să-i vorbim:

— Linişteşte-te, Adler! A fost doar o glumă proastă! Râzi şi tu de ea! Vino să te-mbraci!

Accesul de plâns nu ceda.

Marfa aduse apă. Chipul lui Resst era contorsionat de teama de ce se va întâmpla, dacă atacul nu-i trece, şi va trebui chemat un medic...

Îl imploră:

— Îmbracă-te, Adler, nu face mofturi!

M-am gândit că îl terifiază pielea goală şi am rugat-o pe Marfa să iasă din cameră.

Imediat după ce a ieşit ea pe uşă, plânsul cu sughiţuri se mai calmă. I-am adus hainele. Începu să se îmbrace. Dinţii îi clănţăneau. L-am ajutat, grăbiţi ca nişte hoţi. Să plecăm cât mai repede! L-am cărat pe scări şi am ieşit grabnic din clădire.

A doua zi, dimineaţa devreme. Soarele sus pe cer, strălucitor. Buimaci, stăteam toţi trei în piaţă. Dughenile de zarzavat erau deschise. Din camioane se descărcări coşuri mari cu legume, flori, fructe. Precupeţele ne ocărau şi ne făceau de două parale, uitându-se la noi cu ochi mici, bănuitori, încărcaţi de ură. Printre tejghele, se învârteau încolo şi încoace cumpărători care încercau marfa abundentă cu degete cunoscătoare de oameni care dormiseră bine.

Adler se opri şi luă aer în piept.

Resst îl ţinea de umeri.

— Ei, vezi? A trecut. Acum totul este în ordine. N-a fost decât o prostie. Nu ţi s-a întâmplat nimic.

Adler respira adânc.

Aerul era încă neviciat şi proaspăt. În sfârşit, apăru pe buzele lui Adler şi un surâs eliberator. I-am făcut repede un semn lui Resst:

— Luăm o trăsură şi mergem să ne plimbăm o oră pe aleea principală. După aia, mergem să facem o baie şi ne

permitem un mic-dejun copios!

Adler îşi revenise. Auzise cuvintele mele. Ca un bolnav, se bucura de soare:

— Da, să facem acest program. Ar fi foarte bine...

Resst îl conduse cu multă atenţie înainte, spre gară, unde găseai multe trăsuri.

Le-am spus că îi voi urma de îndată.

Mă apucase un uşor vertij şi îmi doream măcar o clipă de singurătate, după o asemenea noapte. Forfoteala din piaţa matinală începu să se învârtească încet în jurul meu. M-am sprijinit de peretele unei case...

Deodată am realizat că în faţa mea stă Komarek. Am văzut pe chipul lui că ne urmărise de mai multă vreme. Ţinea în mână un coş de piaţă din care-şi scotea capul o varză mare.

Mi-am spus în gând: Aşadar, Komarek trebuie să târguiască cele necesare casei, înainte de a veni la şcoală.

El însă se uita lung şi provocator la mine cu capul puţin aplecat într-o parte şi cu ochii săi amărâţi de proletar:

— Unde aţi fost?

Deşi eram frânt, m-am înfipt în el:

— Ce te priveşte?

Nu se mişcă. Tăcea. Ochii săi de proletar nu s-au întors de la mine, dar s-au umplut mai tare şi mai profund de dispreţ. Şi-a ridicat mâna foarte încet, foarte calm, fără a-şi da importanţă, şi-mi trase o palmă zdravănă. Eram, oare, prea epuizat ca să mă reped la el? Eram, oare, prea obosit ca să mă răzbun? Poate prea laş? Obrazul mă ustura de pe urma palmei, m-am sprijinit de perete şi m-am mirat de mine. Mă mint pe mine însumi, recunoscând acum că acea palmă nu mi-a displăcut?

Komarek mai aşteptă o clipă, desfătându-se de ea, se întoarse domol cu spatele şi părăsi locul. Mă pedepsise

fără să cunoască motivul. Poate pentru că la acea oră făcea o comparaţie între vieţile pe care le ducem fiecare.

A fost prima şi singura palmă din viaţa mea.

Komarek nu va avea de ce s-o tăgăduiască în faţa lui Dumnezeu.

VI

Plimbându-se morocănos printre şirurile de bănci, la un moment dat, Kio se opri şi se furişă fără zgomot, în vârful picioarelor, în spatele lui Adler:

— Continuă textul de unde am rămas adineaori!

Adler îşi mişcă puţin capul greu, oftă şi adormi la loc.

Din toate băncile se porni un râs zeflemitor.

— Tăcere! tună dirigintele cu atâta seriozitate, încât pe loc se aşternu o linişte rece de mormânt. Îl prinse de subsuoară pe cel ce dormea şi-l ridică în picioare. Apoi, se sui la catedră cu un pas de soldat:

— Vino aici, Adler!

Cel chemat se opri în spaţiul dintre bănci şi catedră. Şi lui şi nouă ne-a fost dat să auzim una:

— Ultimul Consiliu profesoral din acest an şcolar va avea loc poimâine. Zarurile au fost aruncate, şi dumneata, Adler, ai pierdut partida. Am putut să-mi dau seama că toţi colegii mei sunt de aceeaşi părere. Dumneata, căruia eu îi prezisesem o carieră strălucită, ai izbutit să-i dispuţi locul până şi unui Komarek. Mai sunt însă şi alţii aici asupra cărora va cădea o sentinţă. Da, da, Resst, ai tot temeiul să te ascunzi în spatele colegului din faţă. Şi dumneata, Sebastian, n-ai să reuşeşti să mă induci în eroare cu faţa dumitale inocentă. Faţa asta inocentă este blestemul faptelor rele. Am în spate o experienţă de funcţionar de stat şi de profesor de treizeci de ani şi sunt sătul de

asemenea chipuri nevinovate. Mai bine ai face o mutră vinovată şi te-ai pune pe treabă în ceasul al unsprezecelea! Vaporul se scufundă. Salvează-se cine poate! Şi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. Întrerup citatul, căci Horaţiu figurează ca materie de studiu în ultima clasă, pe care unii dintre voi nu o vor mai urma.

În cuvântul lui se strecură o suferinţă personală:

— Încă de anul trecut, mă bucuram că voi putea merge mai departe cu o clasă de elevi silitori şi că vă voi putea preda pe toţi, fără excepţie, vieţii practice, care vă aşteaptă în forma studiilor universitare şi a serviciului militar voluntar cu stagiul de un an. Mi-aţi înveninat total această plăcere. Dacă aş putea, m-aş despărţi chiar azi de voi. Oră de oră dau aici tot ce am mai bun în mine, şi sunt deja un om bătrân. Voi sunteţi tineri şi răspundeţi dăruirii mele cu lipsă de atenţie, şuşoteli, larmă, cu lecturi pe sub bancă, mâzgăleli pe bancă şi cu sute de alte ştrengării. Sunt pueri, pueri puerilia tractant. Dar de multă vreme nu mai sunteţi copii. Mi-e teamă că dimpotrivă!

Privirea îi căzu din nou asupra lui Adler, care stătea nemişcat în faţa catedrei. Kio îşi duse mâna în dreptul inimii:

— Şi dumneata dormi sub ochii mei. Îndrăzneşti să-mi arăţi această crasă lipsă de consideraţie mie, care am obţinut o decoraţie dintre cele mai înalte pe pământul Bosniei în urma evenimentelor de la Maglai! Multe lucruri se petrec în această clasă ce rămân ascunse luminii zilei. Nu e zi în care doi, trei dintre voi să nu fie bolnavi ori să nu absenteze din pricini familiale. Ce sunt eu aici? Mă simt ca un conţopist de la un spital care ţine lista bolnavilor. Aici este un institut de învăţământ imperial-regal şi nu o moară cu un continuu du-te-vino!... Dumneata, Adler, ia la cunoştinţă ce-ţi spun! Nu mai există nicio speranţă! Pune

mâna cât mai repede pe toiagul pribegiei! M-ai înţeles? Corpul profesoral nu mai vrea să audă de dumneata. Până şi colegul meu, profesorul de germanistică Stowasser, găseşte acum compoziţiile dumitale aşternute pe hârtie puerile, pretenţioase şi bombastice. L-ai deziluzionat. Colegul Wojwode, profesorul de istorie, nu a putut obţine nimic de la noi cu intervenţia sa în favoarea dumitale. Eu personal nu mai pot face nimic pentru dumneata. Şi nici nu mai vreau să fac, întrucât, drept recunoştinţă, dumneata te laşi pradă somnului în timpul lecţiilor mele. Obişnuieşte-te de aceea, fără întârziere, cu soarta dumitale pe care singur ţi-ai croit-o. Ajunge de câte ori mi-am întins mâna întru salvarea dumitale. Sapienţi sat! Azi e vineri. Luni are loc consiliul care va decide şi asupra vieţii şi morţii altor câtorva. Marţi, vei binevoi să-l trimiţi la mine pe domnul tutore. Treci în bancă!

În clasă domnea aceeaşi tăcere mormântală.

Fiecare din noi îşi dădea seama că filipica ascultată nu fusese un obişnuit discurs moralizator al lui Kio, ci destăinuirea unei inimi sângerânde.

Tăcu un timp şi nu reveni la Tacit. Privirea înverşunat-tulburată de antic comandant de oşti care asistă la pierderea unei bătălii trecu prin geamul uzat al ferestrei şi rămase pironită pe faţada tristă a unei case de raport.

Împinsesem lucrurile prea departe. Odată cu chiulurile prea dese, cu excesele nocturne ale şedinţelor de spiritism, cu beţiile, cu vizitele la tavernă, pătrunsese în clasa noastră anarhia de mine visată, sesizată de profesori în sute de amănunte. Anarhia a fost dublată de o superioritate spirituală de un anumit fel. Li se putea cere, oare, cunoscătorilor Parnasului modern, cărora le fluturau pe buze nume răsunătoare pe atunci la modă, să ştie să redea desfăşurarea acţiunii din piesa „Wilhelm Tell” a lui Schiller? La astfel de exigenţe examinatorii primeau un

singur răspuns: tăcere dispreţuitoare. Iar a fi atent în timpul lecţiilor de ştiinţe exacte, „care nu prezentau interes pentru viaţă”, aşa cum o înţelegeam noi, n-ar fi însemnat să dai dovadă de o slugărnicie linguşitoare? Nu numai Adler, întreaga clasă regresase. Până şi vioara întâi, Fischer Robert, cânta fals, oricât de multe eforturi depunea. Dar într-o orchestră slabă se pierde şi cel mai bun concertmaistru. Ambiţia noastră era să reuşim să ne îndeletnicim cu ceva personal în timpul predărilor. Dacă vecinul meu de bancă, Burda, omul născut pentru datorie, voia să se concentreze asupra materiei predate, eu îl loveam cu piciorul şi îl ciupeam până când i se făcea ruşine de nedemnul său zel. Pentru a simţi că trăim clocotitor, citeam reviste, redactam scrisori, suceam proverbe înţelepte în paradoxuri neobrăzate, desenam caricaturi, ne trimiteam unul altuia epigrame şi aşteptam, în chinurile de torturaţi, sunetul clopoţelului.

Până azi a rămas o enigmă pentru mine cum de reuşeam noi copiii să lipsim de acasă neobservaţi atâtea nopţi. Circumstanţe favorabile veneau în întâmpinarea dorinţei noastre de viaţă. Părinţii lui Resst posedau în oraş o clădire ca un palat, imposibil de păzit, dacă n-aveai un gardian. Mama lui Adler era o femeie grav bolnavă, ţintuită la pat. Schulhof, ai cărui părinţi locuiau într-un alt orăşel, stătea la o pensiune şi era independent. Eu însumi ocupam o cămăruţă simpatică, situată la etajul al doilea, deasupra odăilor mătuşilor mele... Puteam să intru şi să ies nevăzut când voiam. Cerşisem cheia de la intrarea în casă, imediat după mutarea mea acolo, bătrânei menajere care oricum mă răsfăţa.

Şi acum catastrofa bătea la uşă.

Pentru a înfrâna indisciplina crescândă, profesorii hotărâseră să aducă cel puţin o jertfă zeului Orcus. Adler era parcă făcut pentru o asemenea jertfă. Era cel mai

comod să pui mâna şi să-l distrugi pe acest om, al cărui cap, imens ca un ceas solar, indica lungimea umbrei în care era învăluit, pe acest om total lipsit de falsitate şi perfidie.

În mod cert Kio şi Wojwode s-au luptat pentru el, dar fiind profesori bătrâni erau prea slabi şi consumaţi în faţa noului profesor care fusese transferat la şcoala noastră la începutul anului.

Profesorul de germană Stowasser, fervent naţionalist, adept al asociaţiei studenţeşti Burschenschaft, îl ura pe Adler, îi ura stilul de a fi „intelectual”, pe care-l declara arogant şi depravat; fără nicio motivaţie, trăgea o linie de-a curmezişul temelor scrise ale lui Adler, punându-le calificativul „total insuficient”. Profesorul de germană Stowasser nu şi-ar fi permis un astfel de tupeu ce sfida pe faţă cel mai elementar simţ ai dreptăţii, dacă n-ar fi fost sprijinit în pornirile sale de resentimentele celorlalţi profesori şi de maladiva incapacitate de apărare a lui Adler.

Kio încheie lecţia de latină cu o voce stinsă, pe un ton acru. Adler, nemişcat, avea capul aplecat solemn, ţeapăn, peste „Germania” lui Tacit.

Grupul nostru îşi continua obiceiul de a se aduna, după sunatul clopoţelului de la amiază, în salonaşul unei firme de delicatese situate în apropierea liceului Sankt Nikolaus. În ziua aceea n-am fost în jurul mesei decât doi: Adler şi eu. Tunetele lui Kio băgaseră spaimă în băieţi, alungându-i care încotro. Laşitatea omenească în faţa catastrofei, tendinţa de-a-te-face-mic, înclinaţia spre a-nu-voi-să-ştii-nimic, s-au vădit în rapida dispariţie a tuturor celorlalţi. Cuminţiţi, se grăbeau să meargă acasă, să se acineze fiecare în colţul lui şi să înveţe. În jurul lui Adler se şi formase acel cerc al vidului pe care oamenii îl desenează în jurul oricărei jertfe.

Adler, galben ca ceara, cu ochii fixaţi asupra mesei, spuse:

— Marţi ia totul sfârşit... Voi fi judecat de mama... Şi unchiul mă va băga la magazinul lui înainte de vacanţă... Sunt înmormântat pentru veşnicie.

Căutam să-i spun ceva consolator:

— Adler, suntem la sfârşitul lui mai! Şcoala se termină la cincisprezece iulie. Mai sunt şapte săptămâni pline. Până atunci se pot schimba multe.

— Marţi trebuie să-l trimit pe tutorele meu la Kio.

— Stai puţin! Ai să-i spui pur şi simplu că unchiul e plecat, iar mama ta e bolnavă. Dacă vine o scrisoare sau un avertisment scris, punem noi mâna pe ele.

— La ce bun s-o mai lungim? Mai devreme sau mai târziu, tot aia e! Sau mă sinucid sau vând postavuri...

Brusc luă paharul de lichior în mână:

— Nu! Reţine, te rog. În viaţa mea nu mă voi angaja la acest om...

— Să te sinucizi?

Greu mai cântărea cuvântul ăsta!

— Pentru o sinucidere este timp până în ultima clipă. Deocamdată trebuie să chibzuim ce se poate face.

Toate suferinţele lui Adler de până atunci constituiau viaţa lui sufletească intimă, siguranţa lui exterioară rămânând neafectată. Era licean ca noi toţi şi avea un drum de urmat. Acum însă o lovitură făcuse ţăndări siguranţa lui. Viaţa îl azvârlea la groapa de gunoi, în care unchiul şi cei de aceeaşi teapă se simţeau bine şi doreau „să facă om din el”. Singura pornire cu adevărat duşmănoasă, observată de mine la Adler, consta într-o aversiune dublată de teamă împotriva tutorelui. Îl descria ca pe un eunuc avar, care-şi conduce afacerile cu o îngâmfare patetică şi consideră depozitul său de mărfuri şi deverul zilnic drept probleme de importanţă mondială;

după părerea lui, ele nu-i aduseseră onorurile meritate în viaţă doar datorită profundei nedreptăţi a timpurilor pe care le trăia. Faptul că un om nu voia să intre în comerţul de postavuri era o dovadă că era slab mintal sau chiar mai rău. Cel puţin aceasta era valabil în cazul nepotului, dornic să urmeze o facultate a cărei unică menire era să facă din fiii muritorilor de foame alţi muritori de foame. După părerea lui Adler, şi unchiul îşi ura nepotul, căci, ori de câte ori îl întâlnea acasă sau pe stradă, avea gata pregătită o remarcă muşcătoare: „Franz, la ce-ţi foloseşte ţie o frunte atât de înaltă? Semn de romantism burghez poate?” Sau: „Un om tânăr trebuie neapărat să poarte întotdeauna ochelari? Mulţumeşte-i pentru asta tatălui tău. Nici el nu vedea la doi paşi”. Cel mai tragic era faptul că mama lui Adler, care îl adora, argumenta ziua întreagă cu cuvintele unchiului, adică se situa de partea duşmanului ereditar, cu care, încredinţată că i-ar asigura un viitor fericit, se legase în realitate să-şi distrugă unicul fiu.

Şcoala era spaţiul vital al lui Adler, locul în care mai putea respira puţin, răgazul de graţie îngăduit, raza de lumină a unei salvări ulterioare.

Toate acestea luau acum sfârşit.

Deşi situaţia mea era destul de serios în joc şi soarta mea devenise mai mult decât îndoielnică, în clipele acelea mă gândeam, plin de compătimire, numai la tragedia lui Adler. Of, nu există în viaţa oamenilor maturi o tragedie comparabilă sub aspectul caracterului ei oribil cu o astfel de tragedie de sclavi! Căci la vârsta tinereţii, sclavul nu dispune nici măcar de arma indiferenţei surâzătoare, acel „va trece” sau „chiar atât de important nu-i nimic pe pământ”, de care are parte omul liber. Cât de des se întâmplă ca un tânăr să se prăbuşească de teama că propria-i făptură nu este apărată de niciun text de lege!

Adler repetă:

— Nu ştiu cum voi trăi.

M-a străfulgerat o idee la care mi-a îngheţat şira spinării mie însumi:

— Ascultă, Adler! Vreau să-ţi sugerez o idee, ideea unui delict...

A trebuit să las o pauză lungă, până am fost în stare să continui:

— Fischer a fost pus să ia astăzi catalogul clasei din camera de primire a părinţilor şi să-l ducă în cancelarie... Mă înţelegi, Adler?

El nu-şi lua privirea de la muşamaua de pe masă.

— Catalogul clasei nu mai este, deci, încuiat în sertarul catedrei, ci stă liber în cancelarie...

Abia acum îşi ridică privirea.

— Ce discută profesorii nu e atât de important! Catalogul este important. Doar numai pe baza notelor înscrise în el poate decide consiliul. Acum mă înţelegi? Trebuie procedat cu multă perspicacitate pentru a transforma ici-colo un „insuficient” într-un „suficient”, mai mult nici nu este necesar. Şi ştii că eu am o soluţie de şters cerneala cu care mergi la sigur...

Gemu şi-şi înfipse crispat unghiile în mâna mea.

— Poate am să comit această infracţiune pentru tine, Adler. Ce-i drept, nu-i o glumă, e o crimă şi nu cade sub incidenţa prevederilor regulamentului de disciplină şcolară, ci sub aceea a legii penale: fals în acte publice! Un adult primeşte pentru asta vreo trei sau patru ani. O ştii şi tu singur. Să vedem, poate fac eu asta pentru tine...

Mă înduioşasem:

— Adler, ştiu că uneori te-am sâcâit. A fost vina ta că nu mi-ai plătit cu aceeaşi monedă. Ai crezut cumva că nu-ţi sunt prieten?! Acum, vezi bine, admiratorii tăi ţi-au întors spatele. Şi Blând, şi Burda! Sunt nişte lăudăroşi şi nimic altceva. Acum ai să te lămureşti, poate, cine îţi este

prieten cu adevărat! Hai să plecăm!

Strada era scăldată de raze de soare cu nuanţe deja văratice. Pâlcuri de liceeni întârziaţi din toate clasele o străbăteau cu paşi deloc grăbiţi. Orologiul de la Sankt Nikolaus bătu orele douăsprezece şi jumătate. I-am ordonat lui Adler, vorbindu-i în şoapte potrivite unor complotişti, să mă aştepte la orele şapte într-un loc întunecos în biserică. Aveam impresia că întuneiricul de acolo concordă cel mai bine cu planul meu.

Apoi, l-am expediat. Nu trebuia să fim văzuţi împreună. Începusem să-mi imaginez pretutindeni pericole ieşind din pământ. Adler ascultă fără să scoată un cuvânt, precum un subaltern. Ne-am despărţit ca doi muţi.

Eram copleşit de o teamă, de un vertij ca înaintea unei aventuri, dar şi de o mândrie morală, căci mă pregăteam să comit o infracţiune pentru binele altuia.

La orele şase şi jumătate, când am intrat în biserică, l-am găsit pe Adler acolo. Ca măsură de prevedere, ţineam în mână un caiet cu teme în latină pregătite acasă. Băgăm mereu mâna în buzunar, unde ascunsesem sticluţa cu soluţia chimică având însuşirea de a face să dispară ca prin farmec, fără urme, orice scris. I-am dat, iute, indicaţia lui Adler să intre la câteva minute după mine în clădirea şcolii şi, dacă ar fi întrebat ce caută, să spună că şi-a uitat o carte în clasă; apoi să se strecoare în cancelarie, unde îl voi aştepta.

Poarta liceului era închisă la ora aceea. Un prim obstacol neprevăzut în planul meu! Am sunat. Portarul şcolii s-a uitat la mine cu neîncredere. Simţeam transpiraţia în tot corpul. Totuşi, am reuşit lesne să fac pe omul foarte grăbit:

— Domnule Pettner, trebuie să urc în cancelarie să predau acest caiet.

— Cancelaria se încuie după terminarea orelor. N-am

voie să las pe nimeni înăuntru...

— Domnule Pettner, nu te ţine de asemenea poveşti! Am ordin de la Kio să-i las sus caietul meu. El mai vine azi la şcoală să corecteze caietele.

— Aşteaptă-l aici jos.

— Să-l aştept? Nici prin gând nu-mi trece! Exclus! Crezi că am chef să-mi stric toată seara aşteptându-l? Lasă-mă să urc! El vrea să găsească acolo caietul.

Tremuram de teama că portarul o să-mi ceară caietul ca să-l predea el lui Kio. Mirat, el făcu o constatare:

— Elevi în cancelarie...? Astea sunt inovaţii!

— Pettner, eu pot să plec; dar în acest caz dumneata vei înghiţi scandalul. Îl cunoşti pe Kio cum este.

Între timp îl înghesuisem până la scară:

— Ascultă, domnule Pettner, mi se pare că ţi-am rămas dator un pahar de vin băut la dumneata...

O voce din cabina portarului strigă exact atunci:, „Tată!” Slavă Domnului! Pettner se dădu bătut:

— Cancelaria mai este deschisă, fiindcă s-a făcut curăţenie acolo.

Sosi şi Adler, care-şi debită bâlbâit minciuna, fără să fie auzită. Resemnat şi bombănind, bătrânul ne dădu drumul înăuntru.

Camera în care se decidea soarta elevilor era situată la capătul unui coridor, care făcea un cot înaintea uşii, cancelariei. Uşa era larg deschisă: găleata şi mătura încă nu fuseseră luate de femeile care făceau curăţenie. Trebuia să acţionăm într-o grabă nebună.

Pe masa extrem de lungă acoperită cu postav verde, zăceau cataloagele cu coperţi gri ale celor opt clase ale liceului, aşezate fie unul lângă altul, fie unul deasupra altuia. Am făcut un pas şi am ajuns cu catalogul nostru în dreptul ferestrei, prin care mai trecea încă o lumină destul de bună ce cădea pe o masă de desen. Am zărit, în grabă,

nori tiviţi în roşu-portocaliu alunecând prin dreptul ferestrei. Am zărit, de asemenea, obiecte fantomatice, material didactic pregătit pentru a fi reparat: un şarpe şi o maimuţă împăiată.

Bineînţeles că mai întâi am deschis catalogul la numele meu. Rezultatele erau destul de jalnice, fără a prezice o condamnare definitivă. Dacă-mi rămânea timp, voiam să-mi mai ajustez şi mie puţin soarta. Mi-am etalat uneltele de hoţ: sticluţa, cârpa de şters şi tamponul de vată! Am dat de numele lui Adler. El se aplecă peste umărul meu. L-am gonit afară:

— Stai de pază, pentru numele lui Dumnezeu!

M-am oprit mai întâi la notele de la matematică.

— Am strigat şi lui:

— Trei note de „insuficient”! Lăsăm una şi din celelalte două facem „suficient”!

Adler bâigui în mod prostesc un „Te rog!”

Eu mă liniştisem. O stare de euforie, un curaj nepăsător făceau să mă simt de parcă aveam la dispoziţie un răgaz şi o linişte nemăsurate. Tacticos, mi-am aprins o ţigară în cartierul general al interdicţiei fumatului. Am lăsat să cadă câteva picături din soluţie pe ambele, în „şi am aşteptat până au absorbit cerneala. Adler era, ar alături de mine. Iar l-am gonit. Apoi, am luat tamponul de vată. Primul „în „dispăruse.

În clipa aceea, mă năpădi o senzaţie agreabilă de roganţă, o dorinţă imperioasă de a sfida destinul şi de a-l chinui pe Adler cu sânge rece. În mod ciudat, gândul cumplit că portarul ar putea intra de la un moment la altul îmi excita nervii în mod voluptuos.

Mi-am întrerupt treaba, am fluierat puţin şi am căutat în încăpere, pe îndelete, o scrumieră. Când mi-am întors capul, Kio era în dreptul meu.

— Nu ţinusem cont şi de intrarea separată a

profesorilor. Apariţia lui nu mi-a provocat un şoc, ci doar o uşoară sperietură, urmată – curios! – de un gust delicios acru-dulce în gură.

Primul lucru la care m-am gândit: Ce va face Adler?

Oricare altul ar fi răspuns şansei imense de a nu fi fost prins asupra faptului spunând în fugă o scurtă rugăciune şi plecând de acolo. Dar Adler intră în cancelarie.

Kio nu spunea un cuvânt. Nici nu ne vedea. Merse înainte şi înapoi cu paşi mari, luă în mână cu degete neîndemânatece tot felul de obiecte şi se adânci în contemplarea lor cu o atenţie sălbatică. Am remarcat cum i se umflaseră vinele pronunţate de la tâmple, linia lor semănând cu fulgere încremenite. A azvârlit zgomotos într-un colţ cartea pe care o avea în mână – „Istoria modernă” de Gândely, pentru şcolile medii – şi îşi reluă plimbatul prin cameră. La un moment dat, se opri în dreptul meu şi, cu o silă ce făcea să-i tremure glasul, rosti doar atât:

— Dumneata miroşi a tutun.

Cu o mişcare furioasă, de parcă se pregătea să mă arunce în stradă, deschise brusc fereastra. Observase totul. Picătura de pe cel de al doilea „în „se lăbărţase, devenind o pată mare albastră.

Continua să nu spună nimic. Se aşeză şi privi fix spre turnul bisericii de peste drum; deodată, mă strigă răguşit:

— Sebastian!

— Vă rog, domnule profesor...

El se limită să facă un gest uşor, obosit, în direcţia uşii.

Am părăsit amândoi cancelaria.

În faţa porţii, am ţipat la Adler:

— Întinde-o! Doi n-o scot la capăt. O să-l aştept eu.

La colţul următor, m-am oprit şi am aşteptat o oră

întreagă. Când a ajuns în dreptul meu, s-a făcut că nu mă vede şi mi-a nesocotit salutul. N-am îndrăznit să mă apropii de el. Îmi pierise tot curajul. Mergeam în spatele lui aşa, încât el să nu mă poată observa, iar eu să nu-l pierd din ochi. Străzi fermecate de asfinţitul soarelui! Lumea lua o cu totul altă înfăţişare. Şirurile de oameni, dense şi indiferente, mergeau foarte aproape de mine, şi totuşi atât de departe... Eu însumi păşeam într-un singuratic glob de ceaţă al destinului, înviorător şi ameţitor în acelaşi timp ca un pahar plin de punci. Cine mă va salva? Şi totuşi n-aş fi renunţat uşor la această stare de aşteptare înfrigurată, la această euforie vecină cu desprinderea de realitate.

Orice criminalist cunoaşte senzaţia deosebită de vioiciune a criminalilor imediat după ce sunt arestaţi. O, eu am trecut foarte devreme prin aşa ceva, şi anume cu prilejul urmăririi lui Kio.

Din când în când îl pierdeam din câmpul vizual pe profesor. Dar îl regăseam imediat. A luat-o pe străzi mai liniştite. A intrat într-un debit de tutun să-şi cumpere un ziar. M-am ascuns în gangul unei case pentru a nu mă observa la ieşire.

Ajunsesem într-o periferie nordică unde locuiau numai oameni sărmani. Mi-a fost dat să înţeleg un lucru nou pentru mine: Kio nu este numai profesor, el este şi om, şi încă un om sărac. Nu era atât de uşor, ba era chiar zguduitor să concep această metamorfoză. Kio depăşea imaginea pe care ne-o arăta ca stăpân al nostru când corecta forme verbale din greaca veche sau expunea evenimentele de la Maglai. Jupiter avea spatele foarte aplecat şi ceafa subţire şi pământie.

S-a oprit în faţa unei uşi de intrare şi a aşteptat. Simţise, oare, că l-am urmărit? M-am apropiat tiptil. Fără să se întoarcă spre mine, vorbi în direcţia unui antreu întunecos:

— Urmează-mă!

Scările de la intrare scârţâiau, locuinţa era strâmtă. Kio mi-a făcut semn să intru într-o cameră întunecoasă. Se auzea zgomotul estompat al unei lămpi de gaz – din copilărie nu-l mai auzisem, dispăruse din lumea noastră.

Jupiter locuia într-o casă.

Avea probabil o soţie, deoarece din bucătărie se auzi un „Emil” tărăgănat. Pe cei patru pereţi atârnau gravuri reprezentând momente evocatoare din timpul campaniei din Bosnia; sub una din ele, fotografia mărită a unui bărbat tânăr împodobită cu frunze de lauri. O sabie veche de ofiţer era rezemată într-un colţ. Pe birou însă erau îngrămădite nenumărate teancuri de caiete cu compoziţii în latină şi greacă. Unele caiete erau deschise, şi se vedeau semnele roşii ca sângele ale unor câmpuri de bătălie din domeniul gramaticii, în ceasul acela, care m-a proiectat pentru prima oară în adevărata viaţă, am intuit mizeria cotidiană a corectării atâtor caiete.

Jupiter îşi îmbrăcă un halat de casă:

— Ia loc!

M-am aşezat pe marginea unui scaun.

— Sebastian, dumneata cunoşti profesiunea Excelenţei sale tatăl dumitale?

— Da!

— Spune-mi-o!

— Preşedinte al Curţii supreme.

— Preşedinte al Curţii supreme! Deci, Excelenţa sa este judecător peste toţi judecătorii şi, în consecinţă, judecător peste toţi cetăţenii Austriei. Am dreptate?

— Da.

— Tatăl dumitale confirmă fiece sentinţă dreaptă ce-i este supusă. Răspunde!

— Da.

— Şi ce va face Domnia sa, dacă i se va supune o

sentinţă dreaptă privind un răufăcător care se întâmplă să fie propriul său fiu?

— Domnule profesor...

— Te-am întrebat ce va face Excelenţa sa într-un astfel de caz?

— Domnule...

— O va ratifica cu inima mâhnită.

— Eu am...

— Dumneata n-ai nimic, Sebastian. Căci eu, asemenea tatălui dumitale, voi lăsa justiţia să hotărască.

— Domnule profesor, eu nu m-am făcut vinovat de nimic...

Kio îmi scoase sticluţa din buzunar şi citi eticheta: „Moartea cernelii. Face să dispară în câteva clipe, fără nicio urmă, orice pată de cerneală şi orice scris cu cerneală”.

— Sticluţa nu-mi aparţine.

— Dar a cui este?

— Nu ştiu.

— Şi ce-ai căutat în cancelarie?

— Noi, Adler şi cu mine, am vrut doar să luăm o carte pe care am uitat-o în clasă. Am văzut uşa cancelariei deschisă şi am intrat din curiozitate.

— Vasăzică aşa!? Tot din curiozitate ai deschis catalogul?

N-am răspuns nimic.

— Şi tot din curiozitate ai săvârşit abjectul delict de falsificare?

— Nu l-am săvârşit.

Vocea lui Kio încetă dintr-odată să sune sentenţios.

— Te-aş sfătui ca cel puţin faţă de mine să nu foloseşti minciuna.

De-abia mai respiram.

— Sunt nevinovat.

— Cu alte cuvinte, dumneata susţii că Adler a comis delictul?

N-am răspuns. Simţeam în cap un vid şi o năuceală. Singurul meu impuls era de a mă descotorosi de faptă, fie şi în modul cel mai ordinar şi mai josnic.

Kio nu mai era nici profesor, nici judecător. Mi se adresă tăios, ca şi cum între noi ar fi fost vorba de o chestiune de onoare:

— Îţi cer să-ţi retragi afirmaţia.

Tăceam.

— Sebastian! Homo sum, nil humani a me alienum puto. M-ai înţeles?

— Da.

— Să ştii însă că în faţa necinstei şi a mârşăviei nu mai cunosc noţiunea de homo.

Cu o voce pe care eu însumi nu mi-o recunoşteam, am şoptit:

— Nu era la numele meu...

Kio sări de pe scaun şi ieşi din odaie. Se întoarse repede însă. Cât a durat interogatoriul, nu mi-am dezlipit privirea de pe portretul tânărului în uniformă de sublocotenent.

Fără să ştiu de ce, m-am cramponat de fotografie, ca şi cum mi-ar fi putut veni în ajutor. Kio, observând, devenea din ce în ce mai nervos. Eu însă, dându-mi seama că privirea mea aţintită îl derutează, continuam să mă uit, ba chiar şi mai fix, la sublocotenent. Am făcut acelaşi lucru şi după ce Kio, reintrat în cameră, se plimba de colo până colo, nescoţând vreun cuvânt. Deodată, bătu din călcâie şi, cu acelaşi gest intempestiv şi furios cu care deschisese fereastra cancelariei, scoase din cui fotografia fiului său şi o întoarse cu faţa la perete. Multe minute de mers de-a lungul şi de-a latul încăperii i-au trebuit ca să se liniştească. Apoi, mă întrebă încet, peste umăr:

— Eşti dispus să-mi dai o declaraţie scrisă în sensul că Adler este vinovatul?

Iar l-am lăsat fără răspuns. În faţa ochilor mi s-a întins o foaie albă de hârtie înnegrită cu scrisul de mână al lui Kio, atât de bine cunoscut mie. Am semnat-o de parcă lucrurile se petreceau într-un vis. Fără a acorda prea multă atenţie, Kio împinse hârtia deoparte. Aceste şi încă multe alte amănunte ar fi trebuit să mă facă să înţeleg că el nu voia să ne judece, ci să ne salveze! Dar eu nu mai înregistram nimic.

Se pare că profesorul Kio s-a speriat de înfăţişarea mea. S-a apropiat de mine şi şi-a pus mâna rece pe fruntea mea.

— N-ai vrea să bei un pahar cu lapte?

Şi bătrânul profesor îmi aduse cu mâna lui din bucătărie paharul cu lapte; ascultător, am golit paharul, în timp ce obrazul lui brăzdat de tot felul de suferinţe se apropiase şi mai mult de mine.

A urmat o nopte de somn adânc.

În dimineaţa următoare, deşi nimeni n-a scăpat nicio vorbă, colegii au intuit că se întâmplase ceva ieşit din comun. Nici nu era nevoie să se spună ceva. Căci, atunci când un membru al unei comunităţi se îmbolnăveşte sau e ameninţat de un pericol, fiecare trup începe în mod inconştient să febriciteze.

Aşa a fost cuprinsă de febră şi clasa a şaptea a liceului Sankt Nikolaus, fără a fi avut cunoştinţă de cele întâmplate. Era, de altfel, o temperatură plăcută pentru cei mai mulţi, deoarece plutea în aer aşteptarea excitantă a unei catastrofe la care, mai întotdeauna, se găsesc mai mulţi spectatori decât jertfe. Intrigaţi, Resst şi Schulhof îmi dădeau târcoale. Sfioşi, îmi puneau fel de fel de întrebări. Eu m-am afundat în Homer. Cel mai nepotrivit a reacţionat Faltin. El era instrumentul de precizie cel mai fin posibil

pentru înregistrarea unor astfel de cutremure. Şi tocmai pentru că acul său magnetic era mult prea sensibil, oscilaţiile lui au deviat atât de mult, încât în loc să arate o singură direcţie a indicat o întreagă ramificaţie de poteci. Sute de supoziţii şi zvonuri au radiat de la locul lui din bancă spre întreaga clasă: Am fost surprinşi la Gran Canon... S-ar fi descoperit sistemul organizat al chiulului... Komarek l-ar fi ameninţat cu bastonul pe profesorul Stowasser... Chiar dacă pentru puţină vreme, totuşi toate aceste rumori au fost, pe rând, crezute. Simţindu-se în elementul lui, Faltin tremura din toate mădularele de o nerăbdare ferice. După recreaţia mare, dădu buzna în clasă:

— Sunt adunaţi toţi la bătrânul, la director!

Era un lucru obişnuit. Dar în ziua aceea, avea o semnificaţie fatală. El se topi imediat, pentru a-şi asigura un post de observaţie bun. O clipă mai târziu, îşi vârî din nou capul pe uşă:

— Acum pleacă Stowasser.

Un fapt inofensiv în fond, care a dat loc, pe neaşteptate, la o îngrijorare nedefinită. Faltin trânti uşa zgomotos în urma lui. De cel puţin zece ori a mai deschis-o intempestiv, pentru a umple, plin de elan, clasa cu câte un raport proaspăt despre evoluţia nenorocirii ce se apropia de noi. Adler şi cu mine aşteptam calmi, nu vorbeam nici între noi, nici cu alţii.

În plină lecţie a unui alt profesor, apăru în clasă Kio. Ne-am sculat în picioare, drepţi ca nişte luminări. El anunţă cu gravitate:

— Adler şi Sebastian să se prezinte la mine luni, la orele douăsprezece, în sala de audienţe.

Din acea secundă, noi doi am devenit o unitate de proscrişi, de parcă eram legaţi unul de altul cu cătuşe. Până şi campionii dispreţului faţă de şcoală, Schulhof şi

Resst, au început să ne ocolească în mod penibil. Rămăsesem singuri.

Ne-am retras în locuinţa mea. Mătuşile plecaseră la ţară la nişte prieteni pentru sâmbătă şi duminică, lucru pe care obişnuiau să-l facă în fiecare primăvară.

Nu mi-am putut lua curajul să-i mărturisesc lui Adler minciuna mea nemernică. I-am spus pur şi simplu că profesorul Kio ştie totul. Ne-a surprins pe amândoi asupra faptului şi deci nu face nicio distincţie între noi doi. Eram urmărit, fără încetare, de un gând: dispariţia subită a lui Adler din lumea asta ar modifica lucrurile spre binele meu. Doar predasem în mâna lui Kio declaraţia nevinovăţiei mele. În definitiv, nu la pagina mea din catalog putea fi reconstituită crima.

Adler însă trăia!

Nicio putere din lume nu-l putea face dispărut.

Schiţam fără nicio cruţare imaginea viitorului nostru.

Luni, în sala de audienţe, Kio ne va comunica ordinul de a apărea în faţa consiliului. După câteva ore, va avea loc interogarea noastră, sub preşedinţia directorului. Nicio negare nu poate ajuta, corpus delicti, adică pata albastră din catalog, fiind vizibil de la distanţă. Kio şi Wojwode, chiar dacă ar dori-o, nu ne pot lua apărarea şi nici nu pot întreprinde ceva pentru a încerca muşamalizarea cazului. Se va da sentinţa, ceea ce înseamnă că se va redacta un proces-verbal despre nelegiuirea comisă de noi doi împreună, urmând a fi înaintat autorităţilor şcolare superioare chemate să pronunţe anatema. În aşteptarea deznodământului, înainte ca decizia definitivă şi irevocabilă să intre în vigoare, nouă ne va fi interzisă frecventarea şcolii, ferind astfel tineretul mai sănătos de influenţa unor elemente nesănătoase. Nici nu va trece o săptămână şi va apărea în locuinţa noastră, cu obrazul roşu de ruşine şi cu capul plecat, Fischer Robert, care ne

va anunţa că va trebui să ne prezentăm la şcoală la data cutare, la ora cutare. Când cineva este sancţionat cu o simplă carceră, trebuie să fie de faţă directorul, în schimb la un asemenea act solemn, care de bună seamă va avea loc în sala mare de gimnastică, aşa cum se întâmplă de zilele onomastice ale membrlor Casei regale, va fi prezentă întreaga instituţie, tot corpul didactic, toţi elevii, până şi copiii din clasele inferioare şi – cine ştie! – poate şi părinţii sau altcineva trimis de ei. Haina de gală este obligatorie de la sine înţeles. Mătuşa Aurélie va apărea cu vălul de doliu. Mama lui Adler va fi adusă în sală probabil în cărucior. Numele noastre vor fi strigate de directorul aflat pe un podium amenajat anume şi împodobit cu frunze de lauri. El ne va înmâna documentul ruşinii, conţinând sentinţa de eliminare a noastră pentru totdeauna din liceul Sankt Nikolaus şi din toate şcolile medii ale imperiului. Continuându-mi firul imaginilor, vedeam cum, după ceremonie, profesorul de muzică se va aşeza, eventual, la orgă, părinţii sau delegaţii îşi vor scoate batistele, iar corul şcolii va cânta „Cerurile laudă pe Domnul”. Dar ceremonia de doliu nu va fi încheiată cu această scenă. Va dura cât vom dura şi noi pe pământ. Uşile unei universităţi ne rămân închise pe vecie. Eu nu voi putea deveni jurist, nici funcţionar de stat, cum mi-o cere tatăl meu şi cum s-ar contura singura mea perspectivă de viitor. Preşedintele Tribunalului suprem va afla că are un fiu criminal. Şi atunci, nici eu însumi nu l-aş putea învinui dacă îmi va cere să-mi iau un alt nume, diferit de al său. El însuşi va urmări cum decurge acţiunea de schimbare a numelui ori se va ocupa personal de ea. Bineînţeles, nu voi mai obţine de la el nicio leţcaie. În cele din urmă, şi mătuşilor mele le va fi interzis să-mi mai acorde îngrijirea de până atunci. Adler va putea să-i mulţumească lui Dumnezeu, dacă tutorele îl va angaja vânzător neplătit la

magazinul lui de postavuri şi îl va învrednici zilnic cu o observaţie ironică: „Şi pentru a ţine în regulă registrul depozitului tot e nevoie să fii un om cult, dragul meu!” Şi dacă va apuca douăzeci, sau patruzeci, sau şaizeci de ani, el tot un vânzător neplătit va rămâne...

Era duminică dimineaţa, pe la orele unsprezece, când i-am făcut lui Adler propunerea să mai sorbim o dată din cupa vieţii şi să ne mai cinstim de dragul sufletului cu o ultimă masă a condamnatului la moarte. Am pornit-o spre a mai vedea pentru cea din urmă oară în viaţa asta, după cum credeam eu, terenurile de joc pe care mă îndrăgostisem.

Când am ajuns sus pe colină, s-a pornit o ploaie torenţială, care a acoperit numeroasele terenuri împrejmuite de reţele de sârmă cu un praf albicios ca de cretă. Ni s-a spus că doamnele şi domnii s-au refugiat în restaurantul din grădină. Clădirea clubului era goală. Din nou m-a izbit mirosul pătrunzător de piele, izul acela de putrefacţie al unei piei tăbăcite. Am împins uşa ce ducea la garderoba pentru femei. Adler s-a speriat. Cum n-a reuşit să mă reţină, a venit după mine. Nicio suflare omenească nu era în camerele respective, în care domneau o ordine şi o tăcere desăvârşită. Nicio pălărie şi niciun veşmânt pe cuiere, toate dulapurile încuiate, nimic din ce ar fi putut aminti de femei.

Iată însă, cam la mijlocul celei de a doua camere, doi pantofi de măsură mică. Arătau incredibil de însufleţiţi, unul aşezat provocator mai înainte, celălalt urmându-l timid – o viziune fantomatică a unui pas de femeie mai frapantă decât orice realitate. Nu m-am mai putut stăpâni şi am izbucnit în plâns. Nu era revărsarea unor lacrimi înduioşătoare, ci erupţia amărăciunii pentru viaţa amăgită a unui sclav la galere. Cred că am scos un scurt răcnet. Adler s-a apropiat de mine şi mi-a prins mâna cu o

stângăcie afectuoasă. El a văzut numai plânsul meu, n-a înţeles cât eram de zguduit de revoltă. El vedea totul în general, nişte lacrimi, o suferinţă, un suflet, nu-l vedea pe Sebastian, nu mă vedea pe mine – era un monstru abstract. L-am dat la o parte, m-am năpustit asupra pantofilor şi am smuls o cataramă.

Marianne, care tocmai intra împreună cu alte două doamne, n-a observat, slavă Domnului, nimic din toate ce se petrecuseră acolo.

A întrebat sever:

— Ce căutaţi aici?

Începând cu seara dinainte, eu mă transformasem total. Nici urmă de sfială nu se mai ascundea în gâtlejul meu:

— Pe dumneavoastră vă căutam, domnişoară Marianne.

Deşi foarte mirată de tonul meu, a ieşit cu noi în faţa casei. Ploaia încetase.

M-am uitat la ea cu îndrăzneală, ca niciodată până atunci. Purta un costum de sport alb, peste care avea o manta de ploaie fluturată de vânt.

— Am venit să ne luăm rămas bun de la dumneavoastră, domnişoară Marianne.

— Ce vrea să zică asta? Plecaţi într-o călătorie?

— Călătorie sau nu, fapt este că în curând vă va fi dat să auziţi fel de fel de lucruri despre noi. Vă rugăm să ne păstraţi o amintire frumoasă.

Simţeam cu certitudine că îi eram antipatic, că felul cum mă prezentam îi displăcea. Ni se adresă cu condescendenţă, precum o femeie care vorbeşte cu doi copii:

— Vreau să sper că nu va fi cazul să vă păstrez vreo amintire.

— Domnişoară Marianne, nu desconsideraţi chiar într-

atât o amintire! Uneori este nevoie de mai mult curaj decât crezi pentru a recunoaşte că ai cunoscut anumiţi oameni. Nu ştiu dacă dumneavoastră veţi avea un astfel de curaj!

— Din ce-aţi flecărit până acum nu reuşesc să desluşesc ceva...

Eu mă ambalam în continuare:

— S-a întâmplat ca şi asemenea inşi să se reînalţe. Astăzi socotiţi încă oameni de nimic, dispreţuiţi, alungaţi din societate, la care nu se uită nimeni, iar mâine capabili să uimească lumea... Atunci cei din jur catadicsesc din nou să-şi amintească de ei. În viaţă s-au întâlnit astfel de situaţii.

Marianne părea plictisită:

— Cred că aţi face mai bine să puneţi mâna mai cu sârg pe carte.

— Domnişoară Marianne, dumneavoastră ne consideraţi aşadar nişte copii de şcoală?

— Categoric că aşa vă consider.

— Eu pot să vă destăinui cu toată discreţia că de ieri noi nu mai suntem nişte copii de şcoală. Ne-a lovit blestemul de a intra direct în viaţă. E adevărat, Adler?

— Da, e adevărat.

Ea îşi întoarse privirea spre el, care, părăsit şi singuratic cum stătea, semăna cu un tânăr orb. Pielea feţei îi era cenuşie. Pe Marianne o apucă o milă maternă:

— Nu cumva prietenul dumitale este bolnav?

— Nu mai bolnav decât sunt eu. Amândoi suferim de aceeaşi boală.

— Asta nu o cred. La dumneata nu se vede niciun semn care să ceară compătimire. Dar el este cu siguranţă suferind. De ce nu se ocupă cineva mai mult de el?

Un acces de obrăznicie fierbea în mine:

— Domnişoară Marianne! Mulţumindu-vă pentru

propunere, sunt pus în situaţia de a refuza să joc cu dumneavoastră în echipa de dublu la concurs. Nu am timp.

N-a găsit imediat cuvântul potrivit pentru răspuns. Apoi, tot fără promptitudine, zise:

— Eu, de altfel nu particip niciodată la concursuri.

Acul cataramei mi se înfigea în palmă. Am simţit un curaj nebun. Dacă ar fi continuat să stea locului, m-aş fi aruncat asupra ei şi aş fi strâns-o în braţe. Ea însă s-a urcat cu un pas uşor pe pragul uşii:

— Trebuie să intru.

Mie mi-a întins mâna fugitiv. Dar când Adler a făcut plecăciunea lui obişnuită în faţa ei, şi-a trecut uşor mâna peste părul lui, într-un gest inefabil de dezmierdător.

Am traversat podul în drumul spre casă mohorâţi şi tăcuţi. Aşa cum făceam de multe ori, ne-am oprit într-un anume loc să privim în jos la apa cenuşie pe care un stăvilar lung parcă o pieptăna ca pe un păr alb murdar. Eu am reluat firul descrierii situaţiei mizere în care ne aflam:

— Adler, eliminarea noastră încă nu e totul! Cazul nostru poate că ţine de o altă instanţă decât Consiliul şcolar de land. E posibil să-l trimită la Tribunalul pentru minori. Dacă-i aşa, vom fi băgaţi într-o casă de corecţie, la Katorga, în iad... Ce părere ai?

Adler a avut nevoie de un răgaz pentru a chibzui. Conchise:

— Nu numai că e posibil, dar e foarte probabil.

Ajunşi acasă, ni s-a spus numaidecât că ne căutase colegul nostru Fischer Robert pentru a-mi transmite o hârtie din partea profesorului Kio. Ne aşteptase mai bine de o oră, după care plecase cu un plic în mână la Adler acasă. Nu mai putea reveni în ziua aceea.

Unul în faţa altuia, încordaţi, ne continuam frământarea:

— Ei vezi, Adler!

Un licăr de speranţă la Adler:

— Şi dacă este ceva bun?

— Cum ar putea fi ceva bun? În cazul cel mai fericit, doar interdicţia de a mai veni mâine la şcoală!

— Şi dacă eventual vrea el să vorbească cu noi?

— Interogarea noastră va avea loc foarte devreme.

— Sebastian, să nu mă duc la mine acasă?

— Acasă? Mama ta a primit de mult scrisoarea, iar unchiul tău e deja la dânsa. Dar dacă ai chef, n-ai decât să te duci acasă.

Se manifestă desperarea lui:

— Nu, nu pot merge acasă.

Îşi lăsă capul pe braţ.

Se făcuse şase seara, când am ajuns amândoi, pas cu pas, la ideea une sinucideri comune. Eu pronunţasem cel dintâi cuvântul. Adler stătea întins pe divanul din camera mea. Cuvântul rostit de mine parcă i-a venit bine. Îl aşteptase ca pe o eliberare la care el însuşi nu cutezase să se gândească. Moartea i se părea ceva atât de la sine înţeles, încât nici nu tresări. Nici pe mine nu mă înspăimânta. Eram stăpânit de o tensiune febrilă, ca şi cum mă aflam în faţa unui lucru foarte interesant – o călătorie, o aventură.

Sinuciderea unor elevi! Nu mai treceam drept criminali. Întreaga vină cădea pe profesori. Ziarele se vor ocupa de noi. Un tribunal corecţional sever va descoase pe fiecare membru al corpului profesoral. Şcoala va rămâne închisă. La înmormântarea noastră se vor ţine cuvântări. Vom deveni eroi, victime stropite de sânge ale tiraniei, înălţate mult deasupra unora ca Resst, Faltin, Burda...

Adler avea puţină înţelegere pentru asemenea gânduri. El începuse să cântărească în ce fel ar putea fi săvârşit actul nostru de sinucidere. Nu trebuia să mai apucăm ziua următoare. Dar nu posedam nicio armă. Şi,

dacă ar fi existat un revolver, unul din noi ar fi însemnat să devină ucigaş. Otravă nu aveam cum să ne procurăm. Adler simţea o repulsie pentru spânzurare. Rămânea numai gazul de iluminat.

Am hotărât să scoatem abajurul şi becul de la lampa de masă din camera mea. Am încuiat uşa, am închis etanş ferestrele. Mai aveam de stabilit dacă lăsăm sau nu scrisori în urma noastră. Iniţial, eu m-am gândit la o „Scrisoare deschisă către umanitate”. Adler a apreciat această idee ca dezgustătoare. Ulterior, am străuit ca fiecare din noi să scrie pe o bucăţică de hârtie: „Mă despart de bunăvoie de viaţă”.

— Am propus lui Adler să se culce îmbrăcat pe patul meu. Eu mi-am ales canapeaua. Adler se şi culcase. Era grăbit. Am deschis robinetul de gaz. M-am repezit la lavoar să mă aranjez pentru moarte: mi-am făcut o altă cărare în păr, pe care l-am fixat cu briantină, ca să nu-l ciufulească moartea. Totul era pus la punct. M-am întins liniştit pe canapea, aşa cum sunt reprezentaţi cavalerii pe monumentele funerare. Se înnoptase.

Dormea oare? Am strigat în întuneric:

— Adler! N-ai putea recita un pasaj din „Frederic”. al tău?

Niciun răspuns. Dormea.

Totuşi, de la celălalt perete veni spre mine un glas... Întrucât nu vedeam capul său mare şi privirea sa fixă, putea fi o voce venită de pe lumea cealaltă:

„Trimite, Cardinale, asupră-mi afurisenia ta.

Distruge-l pe cel de mult distrus!

Neprihănită-i doar marea ce dănţuieşte în jurul stâncii...”

— Continuă!

— Tâmpenie! E de prost gust!

— „Neprihănită-i doar marea ce dănţuieşte în jurul stâncii...” Adler, este admirabil! Vezi tu, mie nu mi-ar fi venit niciodată în minte aşa ceva. Eu aş fi scris pur şi simplu: „Marea scaldă stâncile”.

— Da’ de unde, nici măcar atât n-aş fi putut compune. Tu ai turnat în forme o întreagă viziune. Marea este o fată sau o femeie. Are trupul înfăşurat cu ceva alb, un costum de sport de culoare deschisă, nu, nu-i asta, probabil un văl, cu siguranţă un văl. Şi dansează în jurul stâncii liniştit, singură de tot, numai pentru ea. O stâncă bătrână, dizgraţioasă – parcă-l desluşesc în ea pe directorul nostru –, şi ea dănţuieşte pe lângă stâncă, înconjurând barbişonul directorului. Marea ştie să facă şi reverenţe. Şi asta ştie. Marea se îndepărtează mereu, mereu, făcând reverenţă după reverenţă. Spune Adler, nu-i aşa că rădăcina mar de la maris este aceeaşi ca la Maria? Crezi că s-ar putea ca oarecum cuvântul „mare” să fie înrudit cu Fecioara Maria sau în general cu numele de Maria...?

— Steaua mării... Tot ce se poate... Dar adormi odată!

— Uite, vezi, cred că în clipa asta eu am făcut o descoperire filologică. Lui Fischer nu i-ar fi dat în viaţa lui prin minte să facă o legătură între „mare” şi toate Măriile din lume. El nu-i decât o meliţă sau o solniţă. El presară tot felul de reguli gramaticale în limba germană: „Lacom, cunoscător, cel ce-şi aduce aminte de ceva, divizibil, puternic, toate aceste cuvinte se folosesc cu genitivul”. Lui nici măcar nu-i trece prin cap că genitivul are acelaşi radical cu organele genitale. Şi ce? Carnetul lui de note tot străluceşte ca o fecioară îmbrăcată în alb...

— Adormi odată!

— ... Neprihănită... Imaginea aceasta e lucrul cel mai frumos din versul tău! Ascultă, Adler!

— Ce-i?

— Ai început să simţi ceva?

— Nimic.

— Nici eu nu simt nimic.

— Va mai dura.

— Adler! Tu-ţi dai seama că eşti mult mai înzestrat decât mine? „Frederic” al tău este – o lucrare genială...

— Tâmpenie! E ceva nedesăvârşit. Taci o dată!

— Dragă Adler, vreau să-ţi spun ceva. Scoală-te, pleacă, lasă-mă să crăp singur aici! Ce rău ţi s-ar putea întâmplă dac-ai proceda aşa? Mâine, aruncă toată vina asupra mea! Spune-le că n-ai ştiut nimic despre întreaga poveste! Şi, mai ales, să te doară-n cot! Tu eşti un geniu şi vei primi cândva premiul Nobel, în timp ce eu nu am niciun talent...

— Am auzit pe Adler, în întuneric, făcând o mişcare şi întorcându-se spre mine. Nu se putea distinge nimic. Şi totuşi am văzut adâncul implacabil şi integru al ochilor lui:

— Niciun talent spui, Sebastian... La tine este vorba de cu totul altceva... Ar trebui să vorbim pe îndelete despre asta... Dar la ce bun să mai vorbim pe îndelete... Doar acum nimic nu mai are importanţă... Taci şi dormi!

N-am mai primit alt răspuns.

Gazul se auzea ieşind cu un uşor fâsâit. Părea că se aude scurgerea timpului: o melodie monotonă horcăitoare.

Dintr-o mişcare m-am sculat în picioare. Ce nebunie! L-am strigat încet pe tovarăşul meu întru sinucidere. Dormind liniştit, nu se mai mişca.

Dacă aş ieşi din cameră, dacă l-aş părăsi, el ar dispărea de pe pământ şi eu aş fi salvat. Nimeni n-ar mai putea dovedi că eu aş fi fost acela care am măsluit notele. După cum nimeni n-ar putea dovedi că eu aş fi ştiut ceva despre intenţia lui de sinucidere. O şterg de acasă şi mă întorc după miezul nopţii, când totul se va fi terminat. Cine va putea susţine că eu aş fi ucigaşul? (Apropo, să nu uit să

rup bileţelul de adio!) Am venit amândoi în mod firesc în odaia mea pentru a învăţa împreună. În jur de orele şapte, pe mine m-a apucat brusc o durere de cap şi am ieşit să mă plimb. Înainte de a pleca, i-am spus lui Adler că poate rămâne la mine fără să deranjeze, să se instaleze comod, eu lipsind mai mult timp, până îmi va trece complet durerea de cap... Un alibi fără fisură!

La lumina slabă a lămpilor de pe stradă care se aprinseseră, m-am apropiat de patul lui Adler. Dormea cu gura întredeschisă. Îşi scosese ochelarii. Avea un chip frumos. M-am strecurat din odaie în vârful picioarelor şi am închis uşa în urma mea fără să fac zgomot.

Locuinţa era mare, şi nici ţipenie în ea.

Agnes, menajera, şi fetele din casă, care le serveau pe mătuşile mele, aveau liber duminica. N-am avut energia necesară să părăsesc acea casă a morţii. Pianul cu coadă era deschis. În timp ce camaradul meu trecea dormind în somnul morţii, eu m-am aşezat la pian şi am încercat câteva acorduri neobişnuite. Cu capul bine sprijinit de claviatură, m-am adresat clapelor de fildeş negre şi albe: „Neprihănită-i doar marea ce dănţuieşte în jurul stâncii...” Totuşi, voi avea nevoie de bani! De unde o să iau eu astăzi bani? Oricum, de unde atâţia bani câţi pot fi trebuincioşi într-o asemenea situaţie?

Aurélie obişnuia să încuie în dulapul ei de rufe unele bijuterii. Mi-am amintit de coşuleţul plin cu fel de fel de chei nefolosite, ţinut în dormitorul mătuşii. Poate că una din ele se potriveşte. Una chiar s-a potrivit. Aveam în mână un lanţ gros de aur cu o lucrătură veche.

În timp ce făceam operaţia asta, inima mi-a fost plină mai puţin de frică şi mult mai mult de emoţie. Până atunci, mătuşile mele nu treceau în ochii mei drept femei, ci numai drept mătuşi. În acele momente, în care o furam pe Aurélie în chiar dormitorul ei, mi s-a relevat, pentru prima

oară, ambianţa tainică şi necunoscută a femeilor: ordinea delicată din scrinul de rufe, pudică şi impudică în acelaşi timp, variate ţesături neverosimile ca o minciună, batiste atât de mici de parcă nici n-ar fi batiste. Pe măsuţa oglinzii, flacoane şi produse de toaletă atât de des văzute până atunci, pe care le sesizam însă pentru întâia oară. În adevăr, Aurélie avea abia trezicei şi patru de ani. În vreme ce ţineam în mână obiectul raptului meu, iar Adler stătea să moară, am deschis sertare secrete pentru a cotrobăi şi a descoperi în harababura feminină fiare de coafat, pile de unghii, ace de păr, degetare, mănuşi desperecheate, săculeţe cu vată, frânturi de scrisori, facturi, resturi de materiale, poate şi alte lucruri necunoscute.

Oare cât timp trecuse? Zece minute sau o oră? Când am ieşit din dormitor, m-a cuprins o spaimă confuză. Peste tot beznă. N-am îndrăznit să aprind o lumină.

Să ajung sus, în camera mea! M-a întâmpinat un miros penetrant de gaz. Am deschis violent fereastra.

— Am scuturat pe Adler.

— Scoală-te! Nu merge aşa. Ridică-te! Trebuie să pleci!

Adler nu se trezea. Poate otrava îşi făcuse efectul.

Am încercat să-l ridic eu:

— Trebuie să pleci! Trebuie să părăseşti oraşul!

El recădea de fiecare dată pe pat. În sfârşit, rămase şezând pe marginea patului, dar ochii îi păstra închişi.

— Trebuie să pleci. Adler!

Căscă lung, apoi gângăvi:

— Şi totuşi eşti foarte înzestrat, Sebastian...

— Vino la fereastră! Trezeşte-te!

— Sebastian dragă, poeziile pe care mi le-ai prezentat nu erau decât traduse de tine... Sunau atât de... de... franţuzeşte...

Am izbutit să-l târăsc până în dreptul ferestrei. I-am

împins capul în aerul proaspăt ca într-o apă curgătoare... El gângăvea din nou, încă netrezit din ameţeală:

— Era aşa de bine şi frumos... Mergea totul... ca la carte... De ce faci asta?... De ce ne-ai trezit pe amândoi?

— Fii liniştit, Adler! Tu nu trebuie să mori. Am o idee cu mult mai bună!

Sprâncenele i se zbăteau spasmodic:

— Lasă-mă în pace. Termină! Ideile tale îmi inspiră teamă...

Începuse să se trezească. L-am condus în salonul de jos, am aprins lumina, i-am dat o ţigară:

— Fumează ca să nu readormi! Să mâncăm şi să bem ceva!

Am găsit în bucătărie o jumătate de sticlă de vin şi prăjituri cu fructe. Când am reintrat în salon, am văzut că lui Adler îi căzuse ţigara din mână, arzând covorul în care apăruse o gaură. El mâncă toate prăjiturile. Îşi revenea. L-am implorat:

— Eşti în stare să mă asculţi, Adler?

— Da... da... bineînţeles.

— Să ştii că am realmente o idee salvatoare care ţi-ar păstra viaţa. Oricum s-ar desfăşura lucrurile, în cele din urmă tu vei trebui să mergi la unchiul tău. Nu ar fi mai bine ca pur şi simplu să dispari, să fugi de aici?...

Se uită la mine năuc:

— Şi tu?

— Eu? Tatăl meu are, precum ştii foarte bine, o mare influenţă. În cazul meu nu vor întinde coarda până la extrem. La asta se va adăuga absenţa ta de aici. Azi, ne ameninţă un scandal monstru. Mâine, totul va fi cocoloşit...

Adler îşi scotoci febril buzunarele:

— Nici nu-mi dă mâna să plec.

— Am arătat bijuteria:

— Ce vezi aici valorează mii!

Se sculă pe jumătate:

— Asta ai furat-o de la mătuşa ta!

— Ce te priveşte pe tine?

— Dar vor fi bănuite fetele din casă.

— La ora asta îmi este perfect egal şi tot atât de egal trebuie să-ţi fie şi ţie.

— Eu nu iau bijuteria!

— Nonsens! mai târziu o vei putea pune la loc. De altfel, tu nu iei bijuteria, tu iei bani.

Căuta alte pretexte.

— Nici nu pot să-mi împachetez lucrurile... N-am voie să merg acasă...

— Îţi dau valiza mea personală, Adler, şi tot ce am.

Am alergat în pod, am scos valiza mea de voiaj şi am adus-o în camera mea. Fără o clipă de ezitare, am azvârlit în ea toată lenjeria mea de corp, costume, încălţăminte, până şi smochingul meu nou de care eram foarte încântat. Mi-aduc aminte că am irosit mult timp cu căutarea cu desperare a unei periuţe de dinţi neutilizate pe care ştiam că o pusesem undeva.

Adler readormise. L-am smucit din fotoliu. El scânci:

— Hai sus să ne culcăm... Căderea în somn a fost ceva cu mult mai frumos decât orice ar mai putea surveni...

M-am gândit că trebuie scos în stradă ca să respire aer curat.

Iată-ne vagabondând în noapte, fără niciun ţel. Eu căram cu mâna stângă valiza grea, cu cea dreaptă îl curam pe Adler. Aveam sentimentul de a căra un mort, un om ucis băgat într-un sac. Dar un mort trebuie să dispară, până şi un mort pe care-l iubeşti. Un lucru era important: n-aveam voie să mă opresc din vorbă, îmi revenea îndatorirea de a vorbi întreaga noapte, fără pauză. Lucrul cel mai important era să rezist toată noaptea. Şi tot timpul

mă urmărea o idee: El trebuie să plece!

— Am tras pe Adler într-un gang şi am pus jos valiza:

— Adler, nu e pentru prima oară că noi doi punem la cale un proiect de fugă. Eu n-am făcut decât să reiau o idee pe care tu însuţi o emiseseşi. Nu-i aşa? Îţi aminteşti? Vezi că-ţi aminteşti?

În timp ce-i vorbeam, îmi sunau în urechi cuvintele mamei lui Adler: „Franz nu poate fi lăsat singur în viaţă. Sunt obsedată de ideea că va fi călcat de un vehicul la o răscurce de drumuri. „Ce folos? Şi aici în oraş ar putea fi călcată la o intersecţie! Nu era un motiv să mă sacrific. Trebuia să dispară! Am continuat să sporovăiesc:

— Nu mi-ai povestit tu că ai la Hamburg nişte rude acceptabile, dispuse eventual să te ajute în rezistenţa ta faţă de unchi? Acesta ar fi doar un prim punct de reazem. Ferească sfântul, eu nu te povăţuiesc ca să mergi negreşit la aceste rude. S-ar putea chiar să iasă din asta nişte încurcături neplăcute pentru noi. În caz de mare restrişte, nu te-ai simţi singur pe lume. Vezi Adler, de asta am pomenit eu de Hamburg, şi nu de Londra şi nici de Paris, deşi acestea din urmă ar fi fost oraşe cu mult mai interesante. În locul tău m-aş opri câteva zile la Hamburg. Dar după aceea, neapărat, cu primul vapor convenabil spre America!

Se spriji de oblonul lăsat în jos al unei prăvălii şi repetă după mine:

— Spre America!

Luându-mă după tonul cu care a spus-o, credeam ca începuse să-şi însuşească ideea plecării. Pândindu-i reacţia, m-am entuziasmat:

— America! Azi nu mai întâlneşti romantismul tinerilor care se furişau pe vapor ca să devină marinari şi-şi doreau să ajungă liftboy în America. Acolo, reuşesc acum să-şi facă o carieră şi oameni ca tine. Ba chiar intelectualii sunt

preţuiţi cu precădere, fiindcă deocamdată sunt puţini din aceştia. Am citit despre aceste lucruri. Democraţie, Adler! Democraţie! Tu ai un viitor în faţă, pe când eu voi rămâne un biet european. America sau nu America, eu nu mă încumet să-ţi dau un sfat. În opt zile, vei cunoaşte lumea mai bine decât mine. Bucură-te, Adler! Linişteşte-mă şi pe mine! Spune-mi că te bucuri!

Clătină din cap:

— Să mă bucur? De ce să mă bucur?

— În privinţa banilor, nu-ţi face griji. Fireşte, banii sunt problema esenţială! Dar începutul este asigurat. Vei avea asupra ta atât cât îţi trebuie ca să pui piciorul pe ţărm ca un gentleman şi ca să poţi trăi splendind timp de câteva luni. Restul va veni de la sine. Cu puţină abilitate, îţi vei face numaidecât relaţii. Bineînţeles că-mi vei scrie cum o duci. Din când în când, am să te ajut şi eu. Dar te rog să nu-mi scrii pe adresa de acasă, ci post-restant. Cine ştie, poate vor avea loc descinderi. Scrie-mi cu parola „tovarăş de luptă”.

Vorbeam fără întrerupere, dar eu însumi acordam foarte puţină atenţie spuselor mele. Problema procurării banilor mi se părea teribil de greu de rezolvat. Erau orele zece seara, era duminică. Cine să fi cumpărat de la mine bijuteria furată sau să mă fi îndreptat la un cumpărător oarecare? Resst, Schulhof, Faltin? Exclus! Erau nişte băieţi incapabili de a înţelege un lucru serios. Cu începere din ziua precedentă nu le mai semănăm. Trebuia să găsesc un adevărat bărbat.

Ca un sunet muzical scos din ce în ce mai puternic de un instrument, aşa răsuna în mintea mea numele de Komarek. Da, el, care îmi trăsese o palmă, el era un adevărat bărbat, singurul care mă putea ajuta. Unde o fi locuind? M-am gândit la piaţa de zarzavaturi unde îmi ieşise în cale cu coşul de piaţă. Am început să înşirui ca un

somnambul nume de străzi şi numere de casă, aşa cum citea dirigintele, la începutul anului şcolar, adresele elevilor.

Iarăşi am pornit la drum, târându-l pe Adler şi cărând valiza.

Casa era situată într-un cartier îngust din oraşul vechi, cartier care nu mai există demult. L-am băgat într-o cârciumioară pe omul de lângă mine, şi geamantanul. Era greu să nimereşti uşa casei în mulţimea de uşi de acolo. O voce din întuneric răsună strident: „August, cineva vrea să vorbească cu tine”.

A ieşit Komarek, în cămaşă, fără guler. Peste tot figuri curioase la ce se întâmplă. Picioare nevăzute, în papuci, se fofilau în sus şi în jos pe scară. Bănuisem că va merge mai uşor.

Propria-mi voce mi-a sunat străină şi umilă:

— Coboară, te rog, pe scară.

M-a urmat până în dreptul luminii slabe de pe scară:

— Ce doreşti?

— Komarek, îţi destăinui că Adler trebuie să plece din oraş.

— Dacă trebuie să plece, de ce mai stă?

— Komarek, în problema asta oribilă, nu m-am dus la altul, la tine am venit...

— Trebuie să-ţi sărut mâna pentru asta?

— Nu e cazul să-mi săruţi mâna, dar e cazul să te gândeşti la ce mi-ai făcut.

Se uită la lampă şi nu spuse o vorbă. Câteva din figurile ce adulmecau în jur s-au avântat până la jumătatea scării. Se puteau vedea gurile lacome şi obrajii supţi ai unor adolescente! Probabil surorile lui.

Trebuia să vorbesc răspicat şi încet:

— A intervenit o porcărie teribilă. Ceva aţi simţit voi toţi astăzi la şcoală. Adler a comis o porcărie

respingătoare...

— La alde voi, trebuie să intervină o mare porcărie ca să vi se întâmple ceva. Eu nu comit niciodată o porcărie, dar şicanat sunt tot timpul.

— De ce te plângi? Până la urmă o scoţi la capăt, iar în ce priveşte atitudinea faţă de tine, o să te doară-n cot după bacalaureat. Dar vezi tu, Komarek, acum este vorba de cu totul altceva, de viaţă şi de moarte! Eliminarea din şcoală e răul cel mai mic, dar vor urma un proces, penitenţă, închisoare...

Simţeam în gură gustul sărat al lacrimilor. Komarek nu-şi lua privirea de la lampă:

— Ce am eu cu asta? Slavă cerului, n-am niciun amestec.

— Trebuie, eşti obligat să mă ajuţi! Adler trebuie să plece mâine dimineaţă cu acceleratul de cinci şi jumătate spre Germania...

— De ce nu pleci tu?

Îmi rânjea în faţă o mască de neîncredere în spusele mele.

— Mâine între opt şi douăsprezece te vei convinge că eu voi plăti singur pentru întreaga porcărie. Dar mai întâi să-l salvez pe Adler. Jură-mi că nu ne vei trăda!

Komarek vorbi serios, era vorba doar de o chestiune de caracter:

— Voi nu sunteţi prietenii mei, însă profesorii sunt duşmanii mei!

— Avem nevoie de bani, de mulţi bani! Bijuteria aceasta trebuie vândută imediat. Komarek, ajută-ne!

El lungea cuvintele, cu încetineală şi indiferenţă:

— Şi dacă te denunţ?

— Nu, n-am nicio grijă. Tu n-ai să faci una ca asta.

Luă în mână lanţul şi-l duse în dreptul luminii. Umbrele adulmecătoare de noutăţi şi cu picioarele

târşâinde dansau aţâţate de curiozitate. Komarek avea o mână bătrânească şi experimentată. Pronunţă un nume:

— Jolowicz…

Apoi, dispăru, se întoarse îmbrăcat şi mă conduse în labirintul străzii.

Jolowicz şedea aplecat deasupra unui teanc de reviste ilustrate. Am citit la repezeală: „La beaute de la femme”. Ce om neînfricat era Komarek, prin câte trebuie să fi trecut în viaţă, dacă a putut rezista repulsiei mute a acelui om ursuz, care nici nu s-a sinchisit de prezenţa noastră. Puse fără vorbe bijuteria pe masă. Mie mi-a scăpat:

— Am nevoie de bani.

Komarek, înfuriat, mă dădu la o parte.

Jolowicz începu să se agite în castelul lui fermecat. Apăsă pe buricul unei figurine reprezentând un nud ai cărei ochi se luminară din interior şi dădu drumul unui orchestrion care împrăştia în cameră marşul lui Radetzky. M-am retractat în epuizarea mea de moarte ca într-o carapace. Auzeam cuvintele pe sărite, strigate zgomotos, ca într-o gară în clipa când intră trenul: „Montură demodată”… „O să avem belele”… „Părinţii, amice!”… „Semnează”… Melodia marşului lui Radetzky se interferea cu târguiala, acoperind unele cuvinte, precum pătrunderea pe peron a unor aburi groşi de la locomotivă.

Iată-mă în mână cu foarte multe bancnote de o sută, un capital depăşind orice imaginaţie a mea.

Ieşiţi la aer, l-am implorat pe Komarek:

— Tăcere, tăcere absolută, Komarek!

Dând mânios cu piciorul într-o caisă aruncată pe pavaj, zise:

— Ce fel de om mai eşti şi tu! Cum aş putea să trăncănesc? Acum m-ai băgat şi pe mine în porcăria voastră.

Se îndepărtă fără să-mi spună la revedere.

— Am recuperat pe Adler în cârciumioară, am luat bagajul şi am căutat un colţişor fără ţipenie de om. I-am dat banii în mână, numărându-i bancnotele. El nu mai era un om viu, se clătina, devenise o umbră.

— Am strigat la ureche ca unui surd:

— Sunt opt sute, Adler! O sumă enormă! Din ea poţi să trăieşti un an.

Ţinea banii în mâna sa roşie, ţeapănă.

Am scos eu portofelul din haina sa şi am pus în ordine cele opt bancnote.

Apoi începu cea mai terifiantă din toate nopţile de pomină... Ce tablou! Eu cu valiza în mână şi cu umbra mergând pe două cărări lângă mine! Am colindat din local în local. În ceea ce mă priveşte, m-am abţinut de la băutură. Dar unde intram, comandam pentru Adler câte un punci suedez. Era o băutură pe care o îndrăgise cu timpul.

Eram stăpânit de obsesia că trebuie să vorbesc, să vorbesc fără întrerupere, altminteri se evaporă influenţa mea, şi totul s-ar putea nărui în ultimul moment. Nu-i uşor să petreci chiar şi un ceas cu un om vorbind numai tu întruna. Cu un om viu este altceva, acela îţi răspunde, te contrazice, te confirmă, te ajută. Dar cu un mort? Or, Adler era un mort. Când îl trezisem, mai avea foarte puţin ca să intre în agonie. Până l-am readus brutal la viaţă, precis că aruncase deja o privire în Hades. Depăşise bine pragul îngăduit al experienţei cu moartea, graniţele-limită stabilite sufletului.

Vorbeam ca un posedat, fără pauză. Îmi pocneau creierii. Ardea în mine o dorinţă irezistibilă de a scăpa de acest mort cu care fusesem încopciat şi înghesuit într-un cavou strâmt.

În orice local intram, prin fumul şi mirosul de acolo eu vedeam acelaşi cavou-închisoare apăsător. Cavoul îmi apărea ca un alambic de sticlă în care nu puteai respira.

Trebuia să mă eliberez, trebuia să scap de mort. A te degaja de un mort nu este o faptă urâtă, este o lege a naturii; a te degaja nu numai în sensul spaţial, ci şi temporal, pentru veşnicie! Dar nu puteam să-l domin pe acel mort decât vorbind fără oprire. De aceea, nici nu putea fi vorba de dormit. După un somn, totul ar fi fost răsturnat şi ar fi trebuit luat de la capăt...

În jurul orei trei din noapte am fost izgoniţi de chelner din ultimul local.

Încă nu se arătau zorile. Voiam să-i mai dau lui Dumnezeu o şansă ca să mă desprindă de acest om. Mi-am adus aminte că profesorul Kio trimisese un mesager la noi. Poate se gândise totuşi să cocoloşească nelegiuirea mea. Poate nu era încă totul pierdut. Poate că pe poteca vieţii noastre ne mai aştepta o, minune.

Aceleaşi străzi, pe care le străbătusem atât de uşor în seara catastrofei, urmărindu-l pe profesor, le parcurgeam acum, cu poverile cărate, păşind când în stânga, când în dreapta. Nici eu nu-mi dădeam seama ce ar trebui şi ce ar putea să se mai întâmple. Nu o făceam pentru mine, o făceam pentru Adler. Dumnezeu mi-era martor! I-am mai dat o şansă.

Ceasul care se căsca la îngânarea nopţii cu ziua a făcut să apară şi mai sărăcăcioasă, şi mai vetustă, şi mai părăginită casa din periferia nordică a oraşului. Tencuiala plină de crăpături se cojea. Şi totuşi, un miracol înaintase până la limita pământescului. Căci la penultima fereastră din partea dreaptă a etajului trei ardea o lumină. Fereastra lui Kio. Adler o cunoştea. Kio mai corecta caiete. Iar eu, cu o certitudine rizibilă, aveam în faţa ochilor o frază plină de dificultăţi şirete pe care Kio le purica în douăzeci şi şapte de caiete: „Dacă Vercingetorix şi-ar fi trimis la timp solii, legatul n-ar fi fost în situaţia de a-şi distruge tabăra de iarnă, aşa cum şi-a propus s-o facă”.

Din gura lui Adler se auzi o şoaptă: „Kio”. Şi din nou: „Kio, Kio!” Suna precum strigătul îndepărtat al unei bufniţe. M-am antrenat şi eu. Cu strigătul trist al unei păsări de noapte în zorii zilei voiam din ce în ce, mai stăruitor să-l atragem pe omul din spatele ferestrei. Dar, când strigătul umplu întreaga stradă pustie ca o chemare în ajutor şi la o fereastră se auzi pocnetul involuntar al obloanelor, Kio stinse lumina şi se duse la culcare. Dumnezeu rămăsese nepăsător. Un zid ameninţător format din bărbaţi se apropie de noi, parcă desprins dintr-o gaură din cer, din haloul primelor raze ale zorilor. Măturătorii de stradă năvăleau în oraş. În faţa lor, gemea şi vuia tăvălugul de perii.

— Am apucat şi mai tare de braţ pe Adler. Continuam să turui ca o moară stricată.

Ajunsesem în Parcul oraşului. Până în clipa morţii Voi putea recunoaşte banca pe care am stat atunci. Cerul se înroşise. Se lumina tot mai tare. Dar lumina avea ceva palpabil. Bătea un vânt rece care îmi răcorea corpul înfierbântat de temperatură. Fără prolog, pe neaşteptate, se auzi printre copaci un piuit matinal, cu sunete înalte şi joase, cu rezonanţă de gâlceavă. Corpolentele păsări de decor ale eleşteului din parc ieşeau legănându-se din căsuţele lor verzi de pe insulă precum nişte mic-burgheze la ora dimineţii. Apoi, am avut în faţa ochilor tabloul lebedelor care descriau cercuri maiestuoase pe luciul apei.

Capul lui Adler căzu într-o parte. Adormise. El însă nu trebuia să adoarmă pentru nimic în lume, iar eu nu aveam voie să mă moleşesc. În cele câteva clipe în care puterile îmi cedaseră, el mi-a scăpat din mâini. Să vorbesc, să vorbesc! L-am zgâlţâit:

— Auzi, eu cred că fuga ta cutezătoare va face furori în oraş. Domnişoarei Marianne îi va face o impresie grozavă. Se va îndrăgosti de tine. Îi vei disloca pe toţi

ceilalţi admiratori. Uite, îţi dăruiesc fotografia ei...

Câtă dreptate avusesem! Numai după cinci minute de somn, aveam lângă mine un Adler metamorfozat. Îndârjit, mototoli fotografia, care o arăta pe Marianne în costum de sport, şi o aruncă în iarbă:

— Furori!? Tu eşti ăla care vrei întotdeauna să faci furori, nu eu!

Împotrivirea sa creştea. Şi eu mai aveam în faţă încă o oră întreagă până la plecarea trenului.

— Suntem amândoi surescitaţi, Adler. Nu peste mult timp vei fi în tren şi vei putea dormi. Fericitule, tu vei dormi şi eu voi sta drepţi în faţa Consiliului profesoral.

— Să dorm? Dar cine ne-a stricat somnul, laşule?

— De ce mă insulţi? De ce sunt eu un laş?

Triumfa:

— Tu crezi că eu nu am observat cum te-ai sculat şi cum ai ieşit pe furiş din odaie? Dezertorule!

— Spune-mi şi mie, cum te-aş fi putut salva pe tine fără să mă salvez pe mine înainte?

— Cine îţi dă dreptul să mă salvezi? La urma urmei, cine eşti tu?

Nu mai vorbea umbra lui Adler. Era vocea care îmi spusese într-o vreme demult apusă: „Mulţumeşte-te că te-am acceptat printre noi şi aşteaptă rolul care ţi se va distribui”.

Se grăbi să adauge:

— Tu eşti prea laş pentru o sinucidere şi prea laş pentru o ucidere. Da, da, mult prea laş!

Simţeam cum mă părăsesc puterile:

— Ieri nu am fost prea laş, Adler, când a fost vorba să comit pentru tine o nelegiuire...

Stătea în faţa mea trufaş şi sever. Imobilitatea, veche de ani de zile, a frunţii sale părea să cedeze. În forma aceasta nu-l mai văzusem vreodată. Eu nu mai aveam nici

stropul de putere ca să mă scol de pe bancă. Vocea lui însă devenea tot mai viguroasă:

— Nu mă mai pot duce acasă! Aşa este. Trebuie să fug. N-am nimic împotrivă. Uneori ai dreptate în cele ce spui. Dar n-ai dreptul să-ţi arogi un drept! Mă roade că este voinţa ta. Am să dispar când am să vreau eu şi nu atunci când vrei tu. Nu mă plec în faţa ta...

Şi cu asta, făcu un salt şi fugi de lângă mine.

Totul era pierdut pentru mine, dacă nu-mi regăseam energia dinainte. Mi-am smucit trupul de parcă era o greutate străină care nu-mi aparţinea. Vrând să fug după el, aveam de cărat nu numai trupul meu, ci şi greaua povară a valizei.

O alergătură gâfâită peste pietrişul aleilor, ochiuri de iarbă, pante, prin păduricea de mesteceni, pe lângă eleşteul întâlnit de câteva ori. Ne biciuiau prima larmă a oraşului, ciripitul păsărelelor, tic-tacul ceasurilor, dangătul clopotelor, fluieratul locomotivei, toate deformate şi exacerbate de simţurile noastre obosite de o noapte nedormită. Pe lac, pe un îngust platou de stânci artificiale, se găsea o colivie cu o cupolă înaltă în care stătea închis un vultur de stâncă. Aici îl puteam prinde pe fugar. Am alergat unul după altul în jurul coliviei. Pasărea se agita, izbea înfuriată cu ciocul în gratii, împrăştia în aer pene cenuşii, răspândind un miros pestilenţial, propriu păsărilor de pradă.

În timp ce-l vânam în jurul lacului, i-am strigat:

— Opreşte-te, Adler! Nu-ţi fac nimic...

Fuga îl făcea să gâfâie mai tare:

— Totuşi mă duc acum acasă... Cine mă împiedică?...

— Nimeni... N-ai decât să te duci acasă... la unchiul tău... lasă-te încuiat în casă de el...

Un ţipăt al vulturului de stâncă se amestecă printre ţipetele noastre.

În sfârşit, am reuşit să-i tai calea lui Adler, când a încercat s-o ia la dreapta. Îl ţineam cu ambele braţe. Ei însă mă cuprinse şi-mi apăsă din ce în ce mai tare coşul pieptului. Vai de mine, reîncepe o luptă precum cea de altă dată! Se apropiau nişte paşi. I-am şoptit apăsat:

— Atenţie! Un sticlete!

În adevăr, un poliţist s-a apropiat încet de noi. Mă străfulgeră un gând: Poliţia a aflat totul. Vine să mă aresteze. Sergentul se opri lângă noi ca o namilă. Avea o figură caraghioasă şi o voce aidoma:

— Ce-i cu scandalul ăsta? Vă rog s-o luaţi din loc.

Adler explodă, avea un acces de râs. Gardianul îşi încruntă fruntea. Era cazul sau nu să ia atitudine faţă de o asemenea ironie? Eram doar nişte băieţi tineri, şi tinerii obişnuiesc să râdă câteodată de el. Aşa că preferă să renunţe la măsurile de rigoare. Se îndepărtă ezitant, îndreptându-şi spatele lat, nemaivrând să audă nimic.

Adler continua însă să râdă, lăsându-se târât mai departe de mine. Destul de repede se potoli şi mă urmă de la sine. Un nou gen de voioşie se ascundea în vorbele pe care mi le repeta:

— Ce-ai putea tu să-mi faci? Tu?

Am cumpărat biletul de tren pentru Hamburg. Am intrat amândoi în holul gării. Adler şedea pe valiza mea ca un copil cuminte. Probabil că, atunci când a avut patru ani şi a fost lăsat singur în câmp, a urmărit norii cu aceeaşi privire absentă cu care se uita acum la şinele de fier.

Mai aveam de rezistat cincisprezece minute până ce voi fi fost liber, scăpat de Adler pe vecie. Ce mi s-ar mai putea întâmplă după asta? Rubrica mea din catalog este neatinsă. Iar fuga lui spune tot. Hamburg este departe. Dar dacă se întoarce?! Nu! Adler este omul care niciodată nu se va întoarce. Va rămâne dispărut pentru totdeauna. Iar eu nu-l voi mai avea în preajma mea pe vinovatul care

mi-a provocat chinul şi m-a împins la crimă. Fără niciun dubiu, astăzi voi leşina în clasă şi mă voi îmbolnăvi. Asta va fi o turnură admirabilă. Un leşin impresionează adânc oricând, iar o boală îi înspăimântă pe toţi. Boala mă va ajuta să trec peste multe săptămâni. Încă zece minute! Dumnezeule Doamne, să nu mai intervină niciun incident, nicio întârziere, niciun cunoscut! Dumnezeu intercală însă un ultim episod. Pe peron a apărut Komarek. M-a măsurat cu duşmănie:

— Am reflectat bine în timpul nopţii. Ar fi mai bine ca tu să pleci şi Adler să rămână aici.

— Am luat mai de-o parte, pentru ca Adler să nu ne poată auzi:

— Komarek! Pentru numele lui Dumnezeu, dar n-ai înţeles nimic din problema noastră. Habar n-ai ce s-a întâmplat. Vrei ca Adler să ajungă la închisoare?

— Nu. Dacă aşa stau lucrurile, aş prefera să intri tu la închisoare.

Încântat de efect, m-am răstit la el:

— Poţi să aştepţi asta mult şi bine. Mie nu mi se va întâmpla nimic, dar absolut nimic! Tatăl meu este judecătorul suprem din Austria.

— Asta-i adevărat... Ţie nu ţi se întâmplă nimic... Altora, în schimb, li se întâmplă multe...

M-am uitat spre Adler. Stătea plin de bunăvoinţă la locul său. Logica mea căpătă consistenţă:

— Vezi şi tu, Komarek, cum se prezintă situaţia: dacă rămân eu singur în întreaga poveste, există o speranţă. Dacă rămâne Adler, nu mai există nicio speranţă, ba chiar şi tu zbori din şcoală.

— Cum şi eu? Ce mă privesc pe mine porcăriile voastre?

— Am să-ţi explic imediat, Komarek. Bine! Restitui biletul de tren! îl ducem pe Adler acasă şi ne prezentăm la

şcoală la orele opt. Dar la opt şi jumătate, va exploda deja o bombă care se va auzi până la Viena. Urmarea? Liceul Sankt Nikolaus va fi curăţat radical de gunoaie. Şi că eşti considerat ca aparţinând gunoiului nu te îndoieşti nici tu singur.

Komarek îşi lăsă capul să atârne în jos. Concluzia mea era inatacabilă.

— Pe de altă parte, dacă se va auzi că la noi domnesc asemenea stări cumplite, încât un elev a fost nevoit s-o ia la fugă, atunci profesorii vor fi traşi la răspundere şi nu noi vom fi acuzaţi.

Îşi dezgoli dinţii într-un rânjeţ:

— Crezi cu adevărat ce spui?

— Nu cred, ştiu. E ideea mea doar. Cei mai în vârstă vor fi scoşi la pensie, cei mai tineri vor fi mutaţi disciplinar, iar Stowasser va fi concediat.

— Adică vor vedea o dată şi dumnealor cum este... Asta ar fi ceva grozav...

Ochii îi scăpărau de satisfacţie. Nu se putu stăpâni şi spuse şuierat:

— Nişte câini!

Se duse grăbit spre Adler şi apucă iute valiza, deoarece se auzea fluieratul trenului în gară.

Nu-mi mai aduc aminte cum l-a urcat în vagon. Subit, dispăruseră amândoi. Trenul aspira mulţimea de oameni. Oare Adler este printre ei? Încă o străfulgerare de temere! Nu după multă vreme, l-am zărit pe Komarek ducând bagajul într-un compartiment. Peste un minut, coborî din tren, veni la mine şi mă informă:

— Doarme! Bietul băiat, în aşa hal este de obosit.

Am întrezărit şi eu printr-un geam nebulos de fereastră capul lui Adler care aţipise, am remarcat nedesluşit şi îndepărtat colosala frunte de adolescent care arăta atunci cadaverică în contrast cu părul roşu.

Komarek mărturisi:

— I-am lăsat nişte mere şi un sandviş cu unt.

Apoi, ruşinat şi mândru totodată, ca şi cum ceea ce putea oferi un Komarek nu era totuşi lucrul cel mai de lepădat:

— Erau mere domneşti.

Cu o ultimă sforţare, am aruncat o privire spre şeful de gară, care a făcut semnul pentru plecarea trenului. Când s-a auzit fluierul, cred că am spus:

— Komarek, nu mai pot... Cred că nu mai rezist.

*

Consilierul juridic de land, doctor Ernst Sebastian, nu putu realiza câtă vreme dormise în poziţia aceea: braţele aşezate pe masa de scris şi capul îngropat în mâini. Nici în privinţa scrisului nu se putu dumiri prea repede. Înţelese în cele din urmă că bătea un soare de amiază, un soare de vară, un soare de duminică! Următorul gând: Cât de dezagreabil va fi interogatoriul de mâine!

Şi privirea i se opri asupra foilor scrise răvăşite pe masă. Cum a fost posibil aşa ceva? Ar fi trebuit să fie mai multe, cu mult mai multe. Avea sentimentul că ore în şir acoperise, ca în somn, pagină după pagină, cu mâna zburând pe hârtie, evocând cel de al şaptesprezecelea an al vieţii sale. Şi aceste puţine foi să reprezinte totul? Primele pagini erau acoperite cu o stenogramă încă densă, care se dilua şi se încâlcea treptat. Adesea părea alcătuită numai din sporadice cuvinte cheie, din fraze mnemotehnice şi note eliptice. Nu se putea deduce o anumită succesiune. Cu cât înainta textul de nerecunoscut, interveneau tot felul de desene: capete cu barbă, chipuri de animale, un copac lângă o bancă de grădină, un liliac straniu. Pe mari porţiuni nescrise, găsi, el

însuşi mirat, fraze în latină învăţate la şcoală, formule chimice, cuvintele „total insuficient” şi alte viziuni asemănătoare din liceu.

Acum credea că-şi aminteşte că odată, într-un timp infinit de îndepărtat, a mâzgălit, cu privirea aţintită asupra acestor pagini, cuvinte fără sens şi desene copilăreşti. Ah, acest nesuferit obicei al lui! Încă în şcoală fusese socotit un faimos mâzgălitor al hârtiei de sugativă!

Voia să se afunde în citirea primelor rânduri. Îi jucau în faţa ochilor. Siglele, linioarele încolăcite, abrevierile stenografiei născocite de el se răzvrăteau, se îndepărtau una de alta, prefăcându-se într-o arhaicmistică ideogramă a unui popor de mult dispărut. Hieroglifele propriului text i se sustrăgeau în mod ironic. Îşi închise ochii, pentru a-şi putea aduna gândurile. Când i-a redeschis, vedea din nou păsări, nasuri, aparate, valuri, sâni. Era o zi în care nu mergea... Împinse ciorna deoparte.

Pe ultima pagină, i se relevă, oarecum ca vignetă de încheiere, o formulă matematică desenată mare:

Forţă vitală – alterare vitală – x = moarte.
Arteroscleroză

Sebastian îşi duse imediat mâna la puls. Bătea tare şi neregulat.

VII

Judecătorul de instrucţie Ernst Sebastian ajunse luni la serviciu, contrar obiceiului său, cu o întârziere de o jumătate de oră. Secretarul său, tânărul jurist practicant doctor Elsner, atribui această întârziere vremii supărătoare din ziua aceea.

E adevărat că Sebastian aparţinea acelei categorii rare de oameni suferinzi care ar putea fi numiţi bolnavi de presiune atmosferică. Pe biroul său se aflau două barometre la care urmărea, din oră în oră, perspectiva stării sănătăţii sale. Nervii săi preziceau, în cel mai strict sens al cuvântului, dacă viaţa sa imediată va fi suportabilă sau insuportabilă. Era o suferinţă care se agrava de la an la an. Cât de rare erau clipele ce puteau fi calificate mai bune decât suportabile! De pildă, un vânt slab de răsărit într-o zi cu cer senin, un vânt moderat din nord-vest ce adia în liniştea unei zile de iunie cu o lumină galbenă, scurtele momente de destindere după o furtună, oceanul de ozon străluminat deasupra unui vârf de munte.

Vremea din ziua aceea era însă un duşman de moarte. Aveai nevoie de o mare stăpânire de sine pentru a reuşi să faci un pas, să rosteşti o vorbă, să duci până la capăt o treabă. Cel mai mult te tenta să te culci şi să suporţi deznădăjduit visul plumburiu că viaţa pământeană ar putea fi eternă. Atmosfera aducea a grăsime topită. Cerul de deasupra oraşului situat într-o căldare îl simţeai ca un capac îndesat. O forţă necunoscută introdusese totul într-un cuptor încins. La toate astea se adăugau fumul, întreaga exalare, duhoarea, emanaţiile respingătoare ale coşurilor, caselor, străzilor, gărilor, ale multor sute de mii de fiinţe omeneşti, care se răspândeau în toate direcţiile, ca la o sobă al cărei burlan este înfundat de funingine. În limbajul său de bolnav, Sebastian denumea această desperată stare a lumii „samum încremenit”.

Venind în întâmpinarea sensibilităţii maladive a şefului său, Elsner propuse să deschidă numaidecât fereastra.

— Nenorocitule! Las-o cum este!

Sebastian se îngrozise la gândul că samumul încremenit ar putea năvăli în camera care păstrase, poate,

aerul unor ceasuri mai bune. Multă, foarte multă vreme a trecut în ziua aceea până când judecătorul de instrucţie a dat obişnuitul ordin:

— Elsner, spune-le, te rog, să-l introducă!

Elsner se sculă în picioare pentru a îndeplini ordinul, dar Sebastian îl chemă înapoi de la uşă:

— Dumneata, de fapt, ce părere ai despre acest caz?

Măgulit de atâta încredere, tânărul jurist şi-a dat drumul:

— Ce se poate spune, domnule consilier de tribunal de land? Adler a fost ultimul care a ieşit din locuinţa ei. Dacă poliţia nu găseşte un alt client care să fi fost la Feichtinger după aceea, atunci chiar nu ştiu...

— Să înţeleg că dumneata îl socoteşti pe acest om, pe Adler, în stare de un asasinat?

— Ştiu ce vrea să spună domnul consilier de tribunal de land cu aceste cuvinte. Adler este un om cult, un jurnalist, un intelectual... Dar dacă te uiţi mai bine la el, vezi că omul acesta are ceva obtuz şi mort în privire, ceea ce permite să se tragă anumite concluzii. Intelectualii! În ultimul timp, ne-a fost dat, doar, să avem mari surprize cu intelectualii.

Sebastian se arătă nemulţumit:

— Despre ce fel de crimă ar putea fi, deci, vorba? Crimă cu jaf? Nu e cazul! Crimă din viciu? Nici asta! Crimă pasională din gelozie, dragoste neîmpărtăşită, răzbunare? Eu personal consider exclus un asemenea omor din pornire instinctuală. De altfel, aşa cum s-a dovedit, Adler o vizitase pe Feichtinger numai de două sau de trei ori în viaţă. Şi atunci, te întreb pe dumneata; Cu ce fel de omor avem de-a face?

Elsner deveni precaut. Nu cumva şeful voia să-i pună la încercare? Nu cumva autorităţile superioare au cerut o caracterizare a capacităţii sale? începu cu prudenţă:

— Dacă-mi permite domnul consilier de tribunal de land, m-aş referi la cercetările moderne în domeniul psihanalizei axate pe investigarea unor astfel de mobiluri care nu stau la îndemâna noastră...

Elsner se sperie. Nimerise alături cu cele spuse. Sebastian respinse într-o formă dezagreabilă referirea la psihanaliză:

— Lasă-mă, te rog, în pace cu psihanaliza dumitale! Mi-am format propria mea părere.

Secretarul a considerat conversaţia încheiată.

Sebastian însă a repetat întrebarea cu o ciudată stăruinţă:

— Vorbeşte clar şi răspicat! Consideri asasinatul posibil sau nu?

Elsner oscila:

— Cred... mai curând, imposibil.

Sebastian conchise tăios:

— Şi eu îl consider totuşi posibil.

Vremea şi obstinaţia aceasta distrugătoare îl fac să fie aşa, se gândi tânărul bărbat. Apoi, auzi:

— Să începem!

Elsner se mira că Sebastian nu-l privea drept în faţă pe învinuitul şezând pe scaunul acuzatului, postat în lumină, ci se uita, tangent cu obrazul lui Adler, spre colţul întunecat dintre perete şi bibliotecă. După cum se mira că şeful său utiliza aproape excesiv limbajul pe care de obicei şi-l reprima şi la care nu apela decât în momente de iritare şi supărare. Era o germană oarecum nazală, cvasivieneză, proprie castei funcţionarilor şi nobililor, care, vorbită într-o grabă nervoasă, conferea cuvintelor graţie şi maliţiozitate în acelaşi timp. Sebastian cădea în păcatul acestei maniere moştenite de la tatăl său ori de câte ori se străduia să-şi ascundă în faţa altora o situaţie dificilă sau o compasiune:

— Iată-vă aici, dragă domnule Adler! Am avut amândoi ieri suficient timp să ne gândim unul la altul. Cel puţin, în ceea ce mă priveşte. Stărui din nou: Nu vedeţi în mine un duşman! Înţelegeţir-mă bine! Nu sunt pus aici ca să câştig încrederea dumneavoastră prin mijloace şirete. Vreau să vă ajut. N-aş fi mai puţin fericit decât dumneavoastră, dacă s-ar obţine anularea procedurii sau măcar modificarea acuzaţiei. Vă rog, lăsaţi-vă îndrumat!

Migrena provocată de samum începu să-i strângă fruntea din ce în ce mai tare. Formulă prima întrebare:

— Susţineţi, deci, domnule Adler, că nu dumneavoastră aţi fost ultimul vizitator al lui Feichtinger?

— Cum aş putea să susţin asta, domnule consilier aulic? Pur şi simplu nu ştiu.

— Aşa e! Aveţi dreptate! Nici nu aveţi de unde să ştiţi... Elsner, întrebarea nu trebuie trecută la procesul verbal.

Sebastian îşi spuse: „Sunt total zăpăcit. Am pus o întrebare de idiot sau de funcţionar tipicar de la criminalistică. El putea bănui o cursă în această întrebare. Îl trag mereu înapoi. Dumnezeule, numai să reuşesc să fac faţă până la capăt acestei ore! Glasul lui mă derutează. Vorbeşte cu mai multă profunzime. Ieri aveam în ureche un cu totul alt glas”.

Tonul lui devenise implorator:

— Sunt nevinovat, domnule consilier aulic.

Sebastian îi sări grăbit în ajutor:

— Da, amice, vă cred că sunteţi nevinovat. Dar trebuie să încercăm să facem evidentă această nevinovăţie. Şi apoi, există o gamă infinită de vinovăţie şi de nevinovăţie. Har Domnului, codul nostru penal nu soarbe decât un singur pocal plin din marea de relaţii etice. (Ce comparaţie stupidă, intui el: mare, pocal! Marea e neprihănită. Antitalent clasa întâi!) Dacă ar exista un alt

cod penal, poate că eu aş sta acum în faţa dumneavoastră, şi nu invers. Dar nici nu voiam să aduc asta în discuţie. În fond, despre ce voiam să vorbesc? A, da! Am vrut să arăt că se poate întâmplă să recunoşti o vinovăţie, care, în decursul unui proces cu juraţi, să se transforme în nevinovăţie.

Adler părea că nu înţelege raţionamentul. El replică încet, dar cu fermitate:

— Dar eu nu am nicio vinovăţie de recunoscut.

Elsner contempla sarcastic şi plictisit vârful ascuţit al creionului său. („Ăsta nu-i interogatoriu în toată regula, ci o discuţie ca de gaşcă”, trase concluzia simţul său de expert. „Totdeauna îi place să se asculte vorbind, dar ca azi n-a mai făcut-o. Gura judecătorului merge ca o placă de patefon, şi învinuitul nu ajunge la cuvânt”).

Sebastian scoase o foaie din actele trimise de poliţie:

— Klementine Feichtinger a fost ucisă cu un glonte de revolver. Citez din raportul medicului legist şi al experţilor în balistică. Glontele a fost tras de la o distanţă de doi sau trei metri. Proiectilul provine de la un browning cu calibrul de şapte milimetri. Rana nu arată arsuri. Urme de pulbere nu s-au constatat. Ca atare o sinucidere este exclusă.

— Mai departe: S-a găsit asupra acuzatului un pistol browning cu un calibru de şapte milimetri. Lipsea un glonte... Domnule Adler, eu unul nu exclud posibilitatea unei sinucideri. Să admitem: doi oameni obosiţi de viaţă. Un bărbat şi o femeie. Hotărăsc să moară împreună. Aşa ceva au făcut-o oameni importanţi înaintea voastră. Mă gândesc la Kleist... Sunt sigur că dumneavoastră personal vă îndeletniciţi cu poezie şi literatură. E adevărat?

— În tinereţea mea m-am ocupat de aşa ceva.

— De piese despre romani şi împăraţi?... Dar să nu divagăm. Deci, doi oameni au hotărât să-şi pună capăt zilelor. Femeia îşi oferă cea dintâi pieptul să se tragă în el.

Bărbatul apasă pe trăgaci. Biata femeie nu moare imediat, se zvârcoleşte în chinuri, zguduitoare pentru bărbatul care trebuie să asiste, eventual şi o oră, la această scenă, fără a avea inima de a mai trage o dată. Când îi vine rândul, tot curajul lui a dispărut. A văzut cum se moare şi nu mai poate acţiona.

Adler tăcu în timpul pauzei făcute de Sebastian înainte de a continua:

— Codul nostru penal nu este la înălţimea faţetelor complexe ale vieţii. Practica judiciară însă încearcă să-l compenseze. Dacă o asemenea dublă sinucidere se petrece doar pe jumătate – şi cât de frecvent se întâmplă aşa ceva! – , atunci niciun tribunal nu se mai pronunţă, în zilele noastre, pentru crimă de asasinat. Se poate conta aproape fără nicio rezervă că juraţii înşişi vor răspunde cu „Nu”, când li se va pune o întrebare mai atenuată. Aveţi să-mi spuneţi ceva, domnule Adler?

Învinuitul rămase neclintit:

— Nu, nu! Nici asta nu pot să recunosc.

Sebastian:

— Domnule doctor Elsner! Fii amabil, te rog, şi interesează-te personal la preşedinţie dacă este vreo lucrare acolo pentru mine. După aceea, dacă ai chef, te poţi duce la plimbare pentru o oră.

Elsner dispăru din cameră.

Sebastian se sculă de pe scaun, înconjură biroul cu paşi repezi, deosebit de sprinteni, şi veni lângă Adler. Cuvintele sale foarte nazalizate, între care nu lăsa nicio pauză, sunau de parcă ar fi avut de exprimat ceva secundar, care nici nu merita o discuţie:

— Spune, Adler! Şi tu m-ai recunoscut?

Întinse spre el un braţ uşor îndoit, de care atârna o mină dezorientată. Privirea însă continua să fie aţintită spre colţul dulapului, ca şi mai înainte. Mâna oferită nu a

fost primită de celălalt.

— Nu ştiu ce vrea să spună domnul consilier aulic...

Terminaţiile şi începuturile vorbelor lui Sebastian se contopeau din ce în ce mai fluent. Le suprapuse o oarecare luminozitate printr-un zâmbet artificial:

— A trecut multă vreme de la despărţirea noastră. Aşa-i, Adler? Eu însă te-am recunoscut imediat. Încă de alaltăieri!

— Domnule consilier aulic...

— Lasă asta! Nu sunt consilier aulic.

Omul din faţa lui se afundă şi mai mult în scaun. Arăta neîngrijit ca toţi noii arestaţi după câteva zile de arest preventiv. Avea acum un corp viguros, o ceafă groasă. În încăpere domnea un semiîntuneric apăsător, în asemenea zile, oamenii obişnuiesc să aprindă lumina încă la masa de prânz, nemaisperând într-o înseninare precedată de o furtună. Nu se auzea decât respiraţia lui Adler, respiraţia gâfâitoare a unui bărbat cardiac sau a unuia ce poartă în piept o greutate covârşitoare. Din patru paşi iuţi, Sebastian ajunse în colţul de lângă bibliotecă. Din pricina întunericului, nu observă tabloul pe care el însuşi şi-l atârnase acolo ca pe un memento întru dreaptă judecată. Vestita Curte a deţinuţilor de la închisoarea din Arles. Rondul damnaţilor.

Vedea acum spatele masiv al lui Adler scuturându-se datorită respiraţiei grele precum peretele negru al unui vas pe o mare furtunoasă.

Sebastian nu se mişca din colţul lui. Vocea îi era foarte subţire:

— Ai un motiv pentru care nu vrei să te laşi recunoscut de mine?

Se auzi vocea care aparţinea spatelui scuturat de furtună:

— Dumnezeu este martor că nu am niciun motiv.

Răspunsul lui Sebastian în direcţia lui Adler:

— Dumnezeu este martor că ai un motiv.

În vreme ce privea spatele când ridicat, când coborât în ritmul respiraţiei şi care nu se întorcea cu faţa spre el, sufletul lui încolţit depănă, cuvânt după cuvânt, tot ce adunase ani la rând:

— Să nu spui că eram copii, Adler! Nu accept argumentul. Şi ceea ce ucide un copil nu mai reînvie. Douăzeci şi cinci de ani nu înseamnă nimic. Timpul nu spune nimic! Am trăit aceste lucruri îngrozitor de profund. Nu, nu te mint. Ce-i drept, nu m-am gândit încontinuu, dar de ştiut, Adler, am ştiut tot timpul, Am ştiut din ziua aceea şi că tu te vei întoarce. O, cât de mult m-am temut de asta! La timpul său, a venit şi o scrisoare de la tine. Am rupt-o fără s-o citesc. Cât de fericit am fost când a decedat mama ta, căci dispărea complet orice urmă a ta din oraş! Ştii tu că timp de douăzeci de ani n-am făcut nicio călătorie de teama de a te întâlni undeva în lume? Taci, te rog, acum, nu vorbi încă! Adler, trăiesc un ceas cumplit pentru mine! Eu însumi nu-l înţeleg prea bine. Nu o pot rezolva. O ecuaţie cu sute de necunoscute. Vorbesc mult numai pentru că nu sunt în stare să spun adevărul! Ajută-mă! Te implor, nu asculta ce sună fals, nu asculta vorbele, ascultă-mă pe mine şi numai pe mine! Şi nu vorbi, nu vorbi încă!

Adler nu spusese un cuvânt. Numai capul şi-l lăsase cumva în jos.

— Ştiu ce vrei să spui, cunosc toate obiecţiile tale. Vinovăţie? Ce-i aia? Trupul nostru, sângele nostru, creierul nostru, strămoşii noştri i-am preluat, nu sunt creaţia noastră. Şi, dacă nu ne putem croi propriul destin, cum am putea fi vinovaţi de destinul altora? Bine, bine! Cunosc. Dacă nu te-aş fi făcut eu să fugi atunci, puţin mai târziu ai fi fugit tu singur sau te-ar fi făcut un altul să fugi. Bine!

Aşa a trebuit să se întâmple. Dar la ce-mi ajută mie asta din moment ce totuşi eu ţi-am stricat viaţa!? Nu interesează ce ai fi făcut tu singur, eu ştiu că eu, numai eu port răspunderea pentru tot.

Adler îşi duse pumnii strânşi la tâmple şi scoase ca un surdo-mut două sunete nearticulate ce semănau a fi: Nu, nu! Sebastian îşi ţinea ochii închişi. Era palid ca un om narcotizat:

— Nu! Nu spune asta! Nu pronunţa cuvântul conştiinţă! Nu ţin la aşa ceva. Prea multe am văzut şi prin prea multe am trecut. Eu personal sunt total lipsit de conştiinţă. În repetate rânduri am părăsit femei şi nu m-am preocupat câtuşi de puţin de copiii pe care poate i-am avut cu ele. Mai mult decât lipsă de conştiinţă! Le-am uitat pe ele, vocea lor, părul lor, ochii lor, fără urmă, fără remuşcare. Aş fi putut să ucid de zece ori fără să risc o noapte de nesomn. Dar vezi? Tocmai asta este! Pe tine nu te-am uitat nicio clipă. Mărturisesc deschis că ţi-am distrus viaţa. Mărturisesc deschis însă şi că odată cu tine am eşuat şi eu. Superioritatea ta a făcut din mine un criminal când ai fost la mine, în schimb, când te-am izgonit, m-a lăsat pentru totdeauna fără suflet. Acum, când moartea este ridicol de aproape de mine, mărturisesc deschis că viaţa mea a eşuat odată cu a ta. Căci pe tine, tocmai pe tine ar fi trebuit să te iubesc!

Spatele lui Adler se îndoi ca spatele unui bivol care se pregăteşte pentru un atac cu coarnele. Dar Sebastian îşi asculta, ca din depărtare, propriile-i cuvinte, aşa cum un muribund ascultă cuvintele de mângâiere ale preotului.

— Ştiu că există răscumpărare, dar nu există iertare. Răscumpărarea este prevăzută de lege, iertarea nu este... Poate fi o nebunie, dar eu îţi cer ceva ce nu există...

Adler sări în sus, scoţând un urlet cu sughiţuri. Scaunul interogatului se răsturnă pe podea:

— Pentru numele lui Dumnezeu! Eu n-am făcut nimic.

Acum scoase un ţipăt şi Sebastian. Sau era mai curând o destăinuire?

— Nu, nu tu... nu tu...

La ceea ce a urmat nu mai asistase şi nici nu mai avea să asiste vreodată încăperea aceea cu un birou masiv, o bibliotecă îndesată cu cărţi juridice, un scaun al criminalului şi alte mobile ce-i dădeau o notă necruţătoare. Judecătorul, cu un chip cadaveric desfigurat, se năpusti asupra acuzatului şi îl îmbrăţişă. Văzându-i, ai fi putut crede că cei doi bărbaţi se pregătesc pentru o luptă pe viaţă şi pe moarte. Dar Sebastian alunecă de-a lungul trupului lui Adler, care îl prinse, în timp ce cădea, ca pe un rănit, sprijinindu-l de subsuori. Şi un minut, două, au rămas amândoi în această poziţie încremenită ca o sculptură a durerii. Din pieptul lui Adler se rupseră cuvintele:

— Dar domnule consilier aulic!

Sebastian îşi ridică încet capul. Cine-i omul pe care-l am în faţă? îşi ridică trupul. O figură absolut străină îl fixa cu expresia unei uimiri îngrozite şi căuta să descifreze în trăsăturile lui dacă este vorba de nebunie sau de viclenie cu intenţii criminale. Nu, el nu mai văzuse nicicând această figură. A fugit, oare, Adler şi a rămas în locul lui cel pe care-l are în faţă? Un craniu imens şi bombat? Da! Ochi de miop, ochelari? Da! Dar laţele cenuşii-murdare, care la primul interogatoriu dădeau atât de mult în roşu în lumina soarelui, aveau acum numai fire de păr negru şi albe.

Era capul nostalgic şi zbuciumat al unui literat, care nu a ajuns nimic în viaţă, iar acum se găseşte într-o situaţie nefericită.

Adler nu putea fi regăsit în acest cap.

Sebastian se duse la fereastră ca să-şi calmeze fiinţa,

respirând liniştit câteva clipe. Nu a reuşit repede. A mai aşteptat. După aceea, începu să se examineze ca un actor în momentul intrării în scenă, îşi dădu ghes şi zbură cu paşi elastici, ba chiar săltăreţi, până în spatele biroului său:

— Deci nu-ţi aminteşti nimic despre liceul Sankt Nikolaus?

— Nu, jur că nu, domnule consilier aulic.

— Dar numele dumitale este Franz Adler...

— Franz Adler din Gablonz.

Sebastian căzu obosit în scaun şi nu-şi dezlipi privirea de pe dosarul deschis al prostituatei Klementine Feichtinger:

— Da... Într-adevăr... Aşa este... Franz Josef şi Gablonz, ambele figurează în datele dumitale personale... Semne distinctive... Poate am trecut peste ele sau le-am uitat...

Şi schiţă un gest nehotărât de amabilitate formală cu care se invită de regulă un oaspete să ia loc, gest ce nu se potrivea atunci şi acolo. Deţinutul continuă să rămână în picioare, în timp ce Sebastian încerca să disimuleze o stare de epuizare inconfortabilă:

— Stimate domn, regret foarte mult... Dar cele petrecute adineori... nu mai pot fi retrase... Sunt pus în situaţia să vă rog să le uitaţi şi să mă scuzaţi... V-am confundat cu un fost coleg de şcoală cu care aveţi unele asemănări...

Deţinutul, resemnat cu soarta lui, murmură:

— Există mulţi oameni care poartă acelaşi nume cu al meu.

Cuvintele lui Sebastian sunau din ce în ce mai pierdut:

— E de la sine înţeles, stimate domn... că această stranie confuzie nu vă va dăuna în niciun fel. Vă dau cuvântul meu de onoare că mă voi ocupa de cazul

dumneavoastră cu aceeaşi energie ca şi cum aţi fi fost realmente acela... Vă rog să vă gândiţi la ceea ce v-am spus referitor la tentativa de dublă sinucidere. Dacă sunteţi însă complet nevinovat, atunci vom face tot posibilul... Deocamdată, vă spun la revedere... Şi uitaţi totul, vă rog... aşa cum am vorbit...

Evaziv, deţinutul părăsi camera, mergând cu spatele. Era bucuros că poate pleca, deşi îşi propusese să insiste să fie supus, în sfârşit, unui interogatoriu reglementar, cuvenit oricărui arestat. Mâna lui mai reţinea semnele unei stupefieri îngrozitoare.

Sebastian deschise fereastra. Chiar dacă afară era un aer sufocant, el venea totuşi dintr-un spaţiu deschis. Jos, în stradă, o mişcare alene. Tramvaiele, trăsurile, caii, oamenii, toţi înaintau cu impulsuri şi paşi mici, fiecare tinzând să ajungă în cele din urmă undeva unde să nu mai ştie nimic despre el însuşi. Numai câinii păreau să aibă o viaţă fericită, aşa cum alergau în cerc de colo până colo sau de-a lungul drumului. Micul parc, situat în faţa Tribunalului de land, ajunsese într-o inerţie de om leşinat. Suprafaţa netedă şi verde formată de coarnele copacilor strâns încolăciţi arăta de sus pălită şi cenuşie. Aerul imobil stătea ca o pernă enormă peste zgomotele letargice ale vieţii. Larma străzii aducea a râsete înăbuşite. Ceva albicios şi lăptos se răspândise în atmosferă. Parcă nişte vorbe banale ce pătrund într-o convorbire de muţi nenorociţi. Niciun semn de revenire, cel mult de uşurare.

Doctorul Elsner îşi regăsi şeful cu partea de sus a corpului aplecată peste fereastră. Îndrăzni să spună:

— Parcă s-a mai îndreptat timpul.

Sebastian respinse această minciună de consolare:

— Nu sunt de aceeaşi părere.

Juristul practicant începu să pună în ordine dosarul Feichtinger:

— Am auzit la preşedinţie un lucru care îl va interesa foarte mult pe domnul consilier de tribunal... Poliţia ar fi pe urmele unui cu adevărat ultim vizitator al celei ucise... Au în mână un nou denunţ... Dacă rezultă ceva, ne vor înştiinţa de îndată.

Sebastian se întoarse brusc. Rămase un timp cu gura deschisă, până ce a fost în stare să articuleze:

— Atunci... da, atunci... mi-a fost trimis un sol al justiţiei...

Înainte de a putea chibzui asupra sensului acestor vorbe obscure, Elsner văzu cum bărbatul deosebit de îngrijit şi reţinut face un gest extrem de amplu, de care nu l-ar fi bănuit capabil vreodată. Sebastian îşi ţinea braţele întinse ridicate mult deasupra capului şi îndepărtate, capul îi era lăsat pe spate. Aşa încearcă personajele biblice din tablouri vechi să apuce veşmântul fluturând al îngerilor ce se înalţă spre cer. Teama de vestirea unei sentinţe se pierdu în spaţiu ca un punct incandescent.

Şi într-adevăr, Sebastian trăise una din clipele irepetabile, de neimaginat pentru a doua oară, ale existenţei noastre, în care se ajunge la o scânteie între Dumnezeu şi om.

Imediat se prăbuşi în scaun, ruşinat de propriul extaz, ruşinat în faţa lui Dumnezeu ca în faţa unei persoane în societatea căreia nu-ţi este plăcut să te manifeşti deschis:

— Un lucru nemaipomenit! L-am confundat pe acest Franz Adler cu un fost coleg de şcoală.

Elsner se miră.

— Dacă aş fi ştiut, aş fi putut să-i dau unele lămuriri domnului consilier de tribunal de land încă de alaltăieri. Omului nu i se spune Franz, e cunoscut sub porecla de „Josef-şaradă”. Este o figură cunoscută în cafenelele boemei şi la clubul şahiştilor. Eu însumi l-am văzut adesea.

Lui Sebastian nu-i convenea să meargă mai departe în

prezenţa unui subaltern. Dar cum se destăinuise întrucâtva, fu nevoit să adauge:

— Alaltăieri, noi – adică fosta mea clasă de liceu – am serbat o aniversare. Şi sub influenţa acestei sărbători, mi s-a întâmplat să suprapun figura unuia peste chipul altuia... Nu este de mirare după o perioadă de douăzeci şi cinci de ani...

Secretarul întări cele spuse de consilier:

— O, asemenea lucruri sunt posibile.

Sebastian măsură de câteva ori camera în lung şi în lat. Aruncă o privire spre Deţinuţii din curtea închisorii din Arles.

— Trebuie avut grijă ca acest om să fie pus imediat în libertate, dacă va fi cazul. Cer încă astăzi o informare telefonică!

— Puteţi conta, domnule consilier de tribunal de land.

Pe buzele lui Sebastian se instală un zâmbet ce căpătă aproape un aer de ironie, îi reuşise extraordinar să ţină ascunsă prezenţa lui Dumnezeu. Întrerupse mersul gândurilor sale:

— Nu-i aşa, Elsner, că dumneata eşti un stenograf de prim rang?

— Da, ca îndeletnicire secundară. Predau chiar şi lecţii.

— M-ar interesa foarte mult să ştiu dacă dumneata poţi citi măcar o frază din acest manuscris.

Şi, cu o mână şovăielnică, îi întinse foile pe care – după cum credea el – cu o zi înainte fusese aşternută, într-un acces de scris gonit şi mâzgălit, o parte a vieţii sale.

Elsner întoarse ciorna pe toate feţele, a ţinut-o aproape, a ţinut-o departe, se duse în dreptul luminii, reveni şi, în cele din urină, declară:

— Nu, nu pot descifra niciun cuvânt. Sistemul îmi este întru totul necunoscut. Dacă domnul consilier de tribunal

de land dispune, voi preda manuscrisul unui expert pentru decodare.

Sebastian îi trase violent stenograma din mână:

— Nu-i nevoie, Elsner! Mulţumesc. Mă bucură chiar că aceste pagini nu sunt uşor lizibile, căci, cine ştie, poate că lucrurile au stat cu totul altfel decât...

Întrerupse fraza şi, adunând la repezeală toate foile, încuie într-un sertar lăturalnic al biroului său masiv de judecător de instrucţie această poveste a unui păcat din tinereţe.

„Povestea unui păcat din tinerețe", astfel se subintitulează caracteristic romanul Agapa absolvenților (1928), capodoperă de maturitate a lui Franz Werfel, autor austriac de prestigiu universal.

Un acuzator de profesie simte nevoia irezistibilă, într-o explozie de necruțătoare autocondamnare, să-și destăinuie o veche culpă în cursul unei singure nopți de anchetare a unui caz penal. Un tulburător apel la solidaritate și iubire, o dramatică pledoarie pentru respectul demnității umane.

Editura
UNIVERS